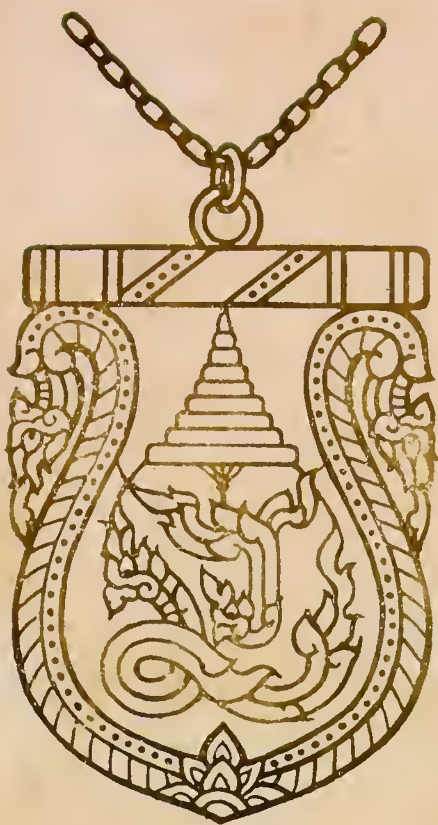

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

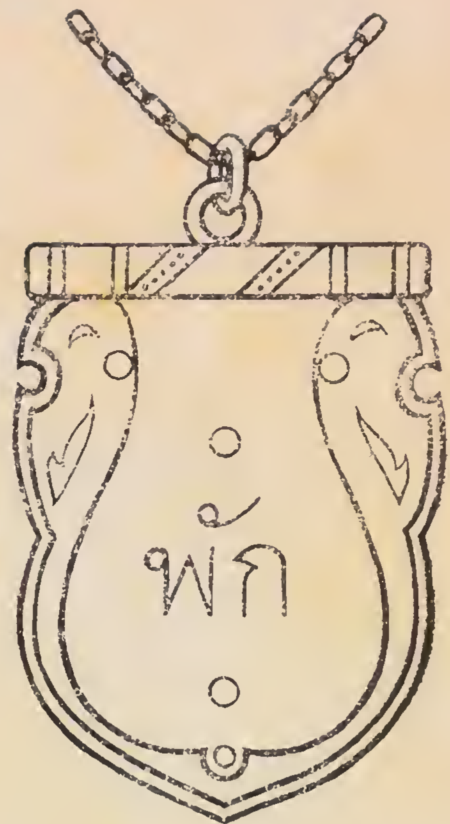
นายพัก สุศรีวก

ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส

๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๓

ปก: สร้อยและเสมาทองคำได้รับพระราชทาน จาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งชื่อว่า พัก.

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายพัก สุครีวก

ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส

๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๓

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ประยูรวงศ์ ๕๘ ถนนเทศบาลสาย ๑ เชิงสะพานพุทธฯ ธนบุรี
กรุงเทพมหานคร นายถนอม กลิ่นเชาว์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา. โทร. ๔๖๕๒๗๑๘, ๔๖๖๑๓๕๘

นายเหมา แซ่ด่าน

ประชุม ๒

ขอให้นามสกุลของ[illegible]

ปัจจนึกร (เฉิม) ตามที่ขอมานั้นว่า

"สุครีวก" (เขียนเป็นตัวอักษรโรมัน

ว่า "Sugrivaka") อันเป็นมงคลนาม

ขอให้สกุลสุครีวกมีความเจริญ

รุ่งเรืองอยู่ในกรุงสยามชั่วกัลปาวสาน

[illegible]

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

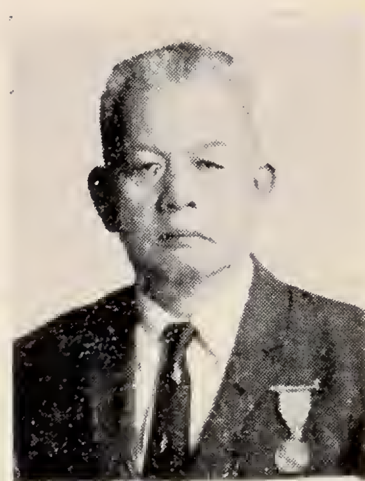
ข้าพเจ้ารับรองว่า

เป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญ

ชัยสมรภูมิจริง

จอมพล ถ. [illegible]

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

28401

ข้าพเจ้ารับรองว่าเป็นรูปถ่ายของ

สิบตรี พัก สุดีวาก

พันเอก [illegible]

ผู้อำนวยการโรงพยาบาล

พระมงกุฎเกล้า

คำปรารภ

ขอกราบคารวะทุกท่านที่ช่วยเหลือ ตั้งแต่คุณพัก สุครีวก ถึงแก่กรรม ด้วยการมารดน้ำศพ ฟังสวดพระอภิธรรม และมาร่วมในงานวันพระราชทานเพลิงศพ

ได้มอบหน้าที่ให้ เพลิน สุครีวก เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นเป็นธรรมบรรณาการ ให้หาบทความเกี่ยวแก่ธัมมะ ตามที่เธอจะเห็นสมควร เธอได้จัดให้ตามประสงค์คือ

พระธรรมเทศนาซึ่งท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส แสดงในคืนวันบรรจุศพ เป็นคติธรรมที่ทรงคุณค่ามาก เพลินจึงได้กราบเรียนขออนุญาตเพื่อจัดพิมพ์ ท่านก็อนุญาตด้วยความเต็มใจ

อีกบทความหนึ่งเรื่อง "ภัยของสัตว์ผู้เกิดมาแล้ว" จากนิทานธรรมสาธก ซึ่งคุณจุรี นิลกำแหง ได้รวบรวม ก็เป็นคติสอนใจเตือนใจดียิ่งนัก

อนึ่ง พระธรรมเทศนาที่ท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก รองเจ้าอาวาสวัดบุปผาราม แสดงวันบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร เป็นประดุจกระจกเงาส่องให้เห็นชีวิตตั้งแต่ต้นจนอวสาน มีคติธรรมชี้ให้เห็นผลของกรรม และปาฐกถาธรรมเรื่อง รากแก้วชีวิต เรื่องคติธรรมวันสงกรานต์ ที่ท่านได้บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จะเป็นเรื่องที่อำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจในธรรมมิใช่น้อย จึงได้ขอรวมพิมพ์ด้วย

เรื่องอื่น ๆ ที่เพลินได้นำมาพิมพ์อีก มีบทความเรื่อง "สุขใจ" ของท่านพระครูสุวัฒนศีลสังวร วัดบุปผาราม และนิทาน "คำสั่งของพ่อ" ของพระเดชพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี เรื่องในนิทานได้ให้คติว่า "สิ่งใดแม้จะยากแสนยาก ยังไม่เคยทำก็ให้ลงมือทำ ยากก็จะเป็นง่าย" เป็นคติที่ทรงคุณค่ายิ่งนัก

ขอขอบพระคุณ ขอบคุณ ขอบใจ ท่านเจ้าของเรื่อง บทความพร้อมทั้งท่านที่ได้ช่วยเหลือทุก ๆ ท่าน ให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มขึ้น

ขออุทิศความดีที่เกิดจากการพิมพ์หนังสือนี้ เป็นบุญกุศลอำนวยสุขสมบัติแด่ คุณพัก สุครีวก สามีผู้ทรงคุณธรรมสุดบูชา บิดาอันประเสริฐของบุตรธิดา

หากมีความผิดพลาดใด ๆ ขอได้โปรดอภัยด้วย

ชุน สุครีวก

บ้านเลขที่ ๑๓๐๔
ถนนเทศบาลสายหนึ่ง หน้าวัดบุปผาราม

พัก [illegible]

ชาตะ ๒๒ พฤศจิกายน [illegible]

มรณะ ๗ สิงหาคม [illegible]

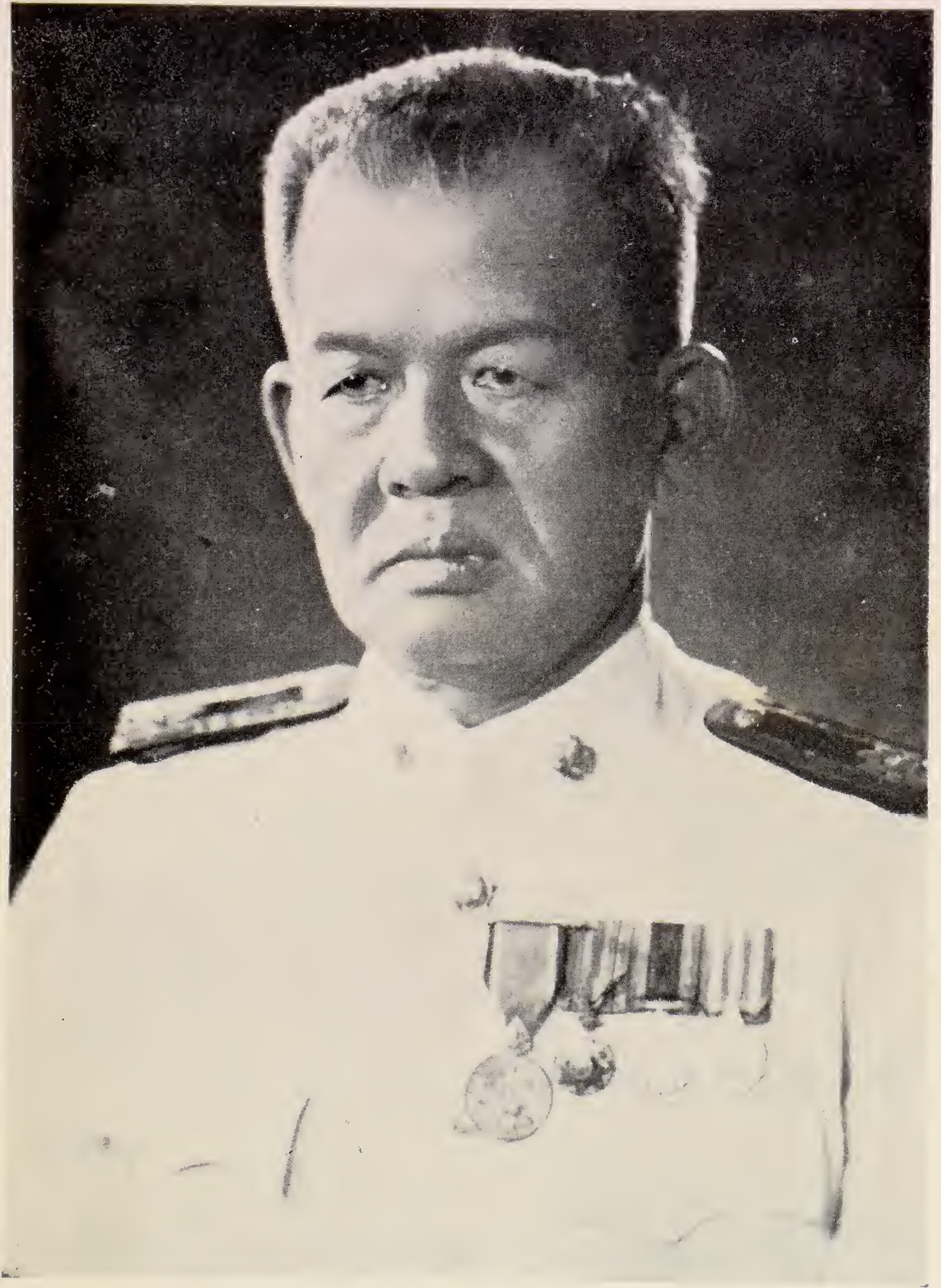
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

พัก สุครีวก

ชาตะ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๖

มตะ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๓

ประวัติ

นายพัก สุครีวก เกิดวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖ ที่บ้านท่านเจ้าพระยาพลเทพ (เฉลิม โกมารกุล ณ นคร) อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี เป็นบุตร พระดึกดำบรรพ์ประจง (เพิ่ม) นางดึกดำบรรพ์ประจง (ตลับ) บรรดาศักดิ์ของบิดา ตอนรับราชการสนองพระเดช พระคุณ พระราชทานตั้งเป็น ขุนพำนักนัจนิกร หลวงพำนักนัจนิกร และพระพำนักนัจนิกร และจะพระราชทานเลื่อนขึ้นอีก แต่ป่วยเข้ารับพระราชทานไม่ได้ จึงพระราชทานตั้งเป็น พระดึกดำบรรพ์ประจง มีพี่สาว ๑ คน คือ

นางจุลชีพพิชชาธร (กาญจี) สมรสกับหลวงจุลชีพพิชชาธร (จุลวัจนะคุปต์) มีบุตรธิดา รวม ๔ คน

บิดามารดาได้ย้ายจากบ้านเจ้าพระยาพลเทพ มาซื้อที่ดินและบ้านที่หน้าวัดบุปผาราม ธนบุรี ได้รับพระราชทานนามว่า พัก จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ร. ๖ พร้อมทั้งพระราชทานสร้อยและเสมาทองคำ เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔

มีอายุได้ ๑๓ ปี บิดาพระดึกดำบรรพ์ประจง (เพิ่ม) ได้ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙

การศึกษาได้จบชั้นมัธยมศึกษา จากโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับนางสาวชุน เกิดบุตรธิดารวม ๗ คน คือ ประไพ สมร พรต สุดา ลักขณา เพลิน และกาญจนา

อุปสมบท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ ณ พัทธสีมาวัดประยุรวงศาวาส ธนบุรี โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม พุทฺธสรมหาเถระ) วัดอนงคาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตฺตรภทฺโท) วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ) วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระอนุสาวนาจารย์ และจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้

รับราชการ ที่กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

ตำแหน่ง เสมียนเอก เงินเดือน ๕๐ บาท ๙ พ.ศ. ๒๔๖๙

ตำแหน่ง เสมียนเอก เงินเดือน ๗๕ บาท ๑ ม.ค. ๒๔๗๗

จัตวาอันดับ ๑๑ เงินเดือน ๑๐๐ บาท ๑ ก.ค. ๒๔๘๕ ไปราชการสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้รับพระราชทานยศ สิบตรี ได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิ

๘ มี.ค.	๙๑	เหรียญจักรพรรดิมาลา
๕ พ.ค.	๙๑	เหรียญเงินบรมราชาภิเษก
๕ ส.ค.	๙๑	ชั้นตรี อันดับ ๒
๕ ธ.ค.	๙๑	เหรียญทองมงกุฎไทย
๔ ธ.ค.	๙๒	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
๑ ม.ค.	๙๖	ชั้นตรี อันดับ ๒ ๑๖๐ บาท
๑ ม.ค.	๙๗	ชั้นตรี อันดับ ๒ ๑,๒๐๐ บาท

มารดา นางดึกดำบรรพ์ประจง (ตลับ สุครีวก) ได้ถึงแก่กรรมเมื่อ ๓ เมษายน ๒๔๙๗ อายุ ๘๕ ปี

๑ ต.ค. ๒๕๐๗ ออกจากราชการ รับบำนาญสูงอายุ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการคลัง รับบำนาญเดือนสุดท้าย ๑,๘๒๐ บาท

เมื่อออกจากราชการแล้ว ก็ใช้ชีวิตสุขสบายอยู่กับครอบครัว ลูกหลาน จนถึง ๔ กรกฎาคม ๒๕๒๓ จึงเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาฯ และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๓ เวลา ๒๓.๐๔ น. ด้วยโรคมะเร็งในปอด ด้วยอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๗๗ ปี

บ้านเลขที่ 1304 ถนนเทศบาลสาย 1 หน้าวัดบุปผาราม

2 กันยายน 2523

ขอประทานกราบทูล เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ด้วยในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณพ่อหัก สุครีวก ซึ่งจะมีในวันอังคารที่ 16 ธันวาคม 2523 ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาสนั้น

เกล้ากระหม่อมขอประทานกราบทูลอาราธนาฝ่าพระบาท ได้ทรงพระกรุณาเสด็จประทานพระธรรมเทศนาศราทพรต เวลา 16.15 น.

และเวลา 17.00 น. ขอประทานพระกรุณาได้ทรงเป็นประธานทรงจุดไฟพระราชทานเพลิงศพด้วย

ทั้งนี้จะเป็นเกียรติแก่คุณพ่อและวงศ์ตระกูลเป็นอย่างยิ่ง ทั้งจะเพิ่มพูนบุญกุศลปีติปราโมทย์ และเป็นการประทานพระกรุณาแก่เกล้ากระหม่อมทั้งปวง ในตระกูลสุครีวกอย่างหาที่สุดมิได้.

ควรมิควรสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรด

เกล้ากระหม่อม

เพลิน สุครีวก

(นายเพลิน สุครีวก)

บุตรชายคุณพ่อหัก สุครีวก

รับฉลองศรัทธาได้

สมเด็จพระญาณสังวร

๑๐ ก.ย. ๒๕๒๓

กระแสรับสั่งที่ ๕๕๗๖

(แบบ ก.)
สำนักพระราชวัง

๑๕ กันยายน ๒๕๒๓

พระราชทานเพลิงศพ นายพัก สุขรีวก ม.ม. ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงการคลัง ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

วิชัย/พิมพ์/[illegible]/งาน.

	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายพัก สุขรีวก เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้รีบดำเนินการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ผิดพลาด ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ด้วยน้ำใจปรารถนาส่งให้เป็นสุข
พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

ท่านเจ้าคุณพระราชดิลก ท่านพระครูธีรานันทมุนี
ท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก วัดบุปผาราม

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก
วัดบุปผาราม

ท่านพระมหาประเสริฐ ท่านพระครูสาราณิยคุณ
วัดประยุรวงศาวาส

ขอน้อมระลึกในพระเมตตาคุณ

ในการที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดราชบพิธ ได้ทรงพระเมตตาทรงรับอาราธนาเสด็จทรงแสดงพระธรรมเทศนาและทรงเป็นประธานจุดเพลิง ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพัก สุครีวก นับเป็นพระกรุณาล้นพ้น แก่นายพัก สุครีวก และแก่เกล้ากระหม่อมทั้งปวงในตระกูลสุครีวก

เกล้ากระหม่อมทั้งปวงขอประทานพระอนุญาต น้อมกราบแทบพระบาท พระเมตตาพระกรุณาคุณครั้งนี้ จะประทับจารึกอยู่ในดวงใจของเกล้ากระหม่อมทั้งปวง ด้วยเทิดทูนพระเดชพระคุณตลอดกาลนิรันดร.

ควรมิควรสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรด

เกล้ากระหม่อม

ภรรยา บุตร ธิดา

เสียดายคุณโยมพัก สุครีวก

แม้จะทราบดีว่า เรื่องของความตายเป็นเรื่องธรรมดา ที่ใคร ๆ ก็หนีไม่พ้น แต่ถึงกระนั้นเมื่อถึงคราวที่คนดีมีประโยชน์จากไป ก็อดเสียดายไม่ได้ เปรียบเหมือนต้นไม้ผลดก รสดี มีสาขาร่มเงา เมื่อต้นไม้นั้นมีอันต้องหักโค่นไป ใคร ๆ ก็เสียดายฉันใด ฉันนั้นคนดีมีประโยชน์ เช่น คุณโยมพัก สุครีวก ซึ่งต้องมาจากไปเสียเช่นนี้ ก็ย่อมมีผู้เสียดายเป็นธรรมดา

แต่ก็น่าภูมิใจอยู่ว่า แม้ท่านจะจากไปแล้ว ก็ยังมีทายาทผู้สืบตระกูลได้ปฏิบัติตนตั้งอยู่ในความดี ดำเนินตามปฏิปทาของบิดา คือได้รักษาชื่อเสียงความดีของวงศ์ตระกูลเอา ไว้พร้อมทั้งส่งเสริมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ท่านผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่า "ความสุขของพ่อแม่ไม่มีอะไรจะสุขเท่ากับมีลูกดี"

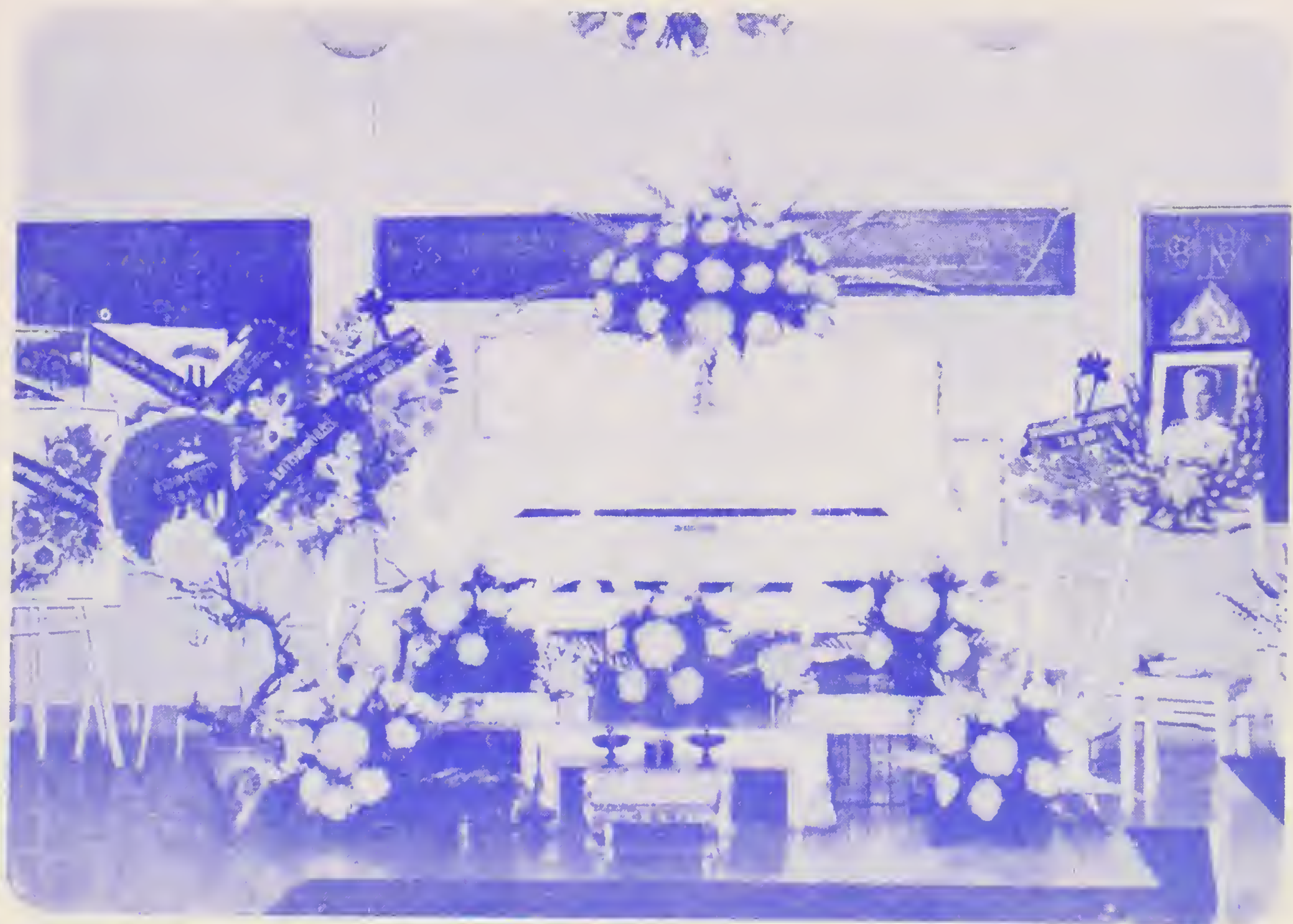
เนื่องจากคุณโยมพัก สุครีวก เป็นผู้ที่เกิดมาดี ดังนั้นจึงเชื่อแน่ว่าท่านจักต้องสู่สุคติอย่างปราศจากสงสัย

เพราะท่านว่าคนที่ดีมีศีลธรรม ย่อมไปสู่สุคติเสมอ

พระเทพประสิทธิคุณ

วัดประยุรวงศาวาส

๕ ตุลาคม ๒๓

สนุคุณพ่อนัก ตั้งบำเพ็ญกุศล ศาลา ๖๐ ปี
๖ ส.ค. ๒๓ ณ วัดประยุรวงศาวาส

ลูก หลาน เหลน

ระลึกถึง

คุณพัก สุครีวก

เมื่อยังเป็นเด็ก ได้มาอยู่ร่วมอาจารย์เดียวกัน คือท่านอดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่) ตอนนั้นยังเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญนามว่า พระปริยัติบัณฑิต ต่อมาท่านก็ได้เลื่อนเป็นชั้นราช ชั้นเทพ แลชั้นธรรม นามว่า พระธรรมไตรโลกาจารย์ แลได้ลาออกจากสมณเพศ มาสู่เพศฆราวาส

อันคนเราเมื่อเกิดมาแล้ว ก็ต้องตายในอวสาน คุณพัก สุครีวก นั้นมารีบด่วนมรณะไปเสีย เป็นเหตุให้บรรดาภริยา บุตรธิดา ญาติมิตรอาลัยถึง อันคนเราที่เกิดมาในโลก จะต้องตายด้วยกันทั้งนั้นบางคนมรณะในปฐมวัยบ้าง มัชฌิมวัยบ้าง แลปัจฉิมวัยบ้าง จะเป็นเด็กก็ตาม ผู้ใหญ่ก็ตาม ก็จะต้องตายด้วยกันทุกคน โดยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสสอนไม่ให้ประมาทในวัยในชีวิต ให้รีบเร่งบำเพ็ญคุณงามความดี ทำบุญกุศล มีให้ทานรักษาศีล แลเจริญภาวนาเป็นต้น

ในที่สุดนี้ ขออำนาจบุญกุศลที่เจ้าภาพอุทิศส่งไปให้ เพื่อเป็นพลวะปัจจัยให้ คุณพัก สุครีวก จงไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ด้วยเทอญ.

พระเขมสุตาจารย์

วัดประยุรวงศาวาส กรุงเทพมหานคร

นึกถึงคุณโยมพัก สุครีวก

คุณโยมพัก เป็นผู้มีศรัทธา ใจบุญ ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ เมื่อถึงเวลาจากไปเช่นนี้ จึงมีผู้คิดถึงมาก อย่างที่โบราณกล่าวว่า "อยู่มีคนรัก จากไปมีคนคิดถึง" จึงนับว่าเป็นตัวอย่างให้ผู้อยู่ได้ทำตาม เมื่อนึกถึงท่านก็ทำความดีตามอย่างท่าน ทำบุญกุศลก็ตั้งเจตนาอุทิศให้ถึงท่าน ความสุขความสบายจะพึงบังเกิดมีขึ้นแก่ท่านแม้จากไปแล้วก็ตาม

จึงเป็นอันหวังได้ว่า คุณโยมพัก ต้องไปสู่สุคติสัมปรายภพ สมเจตนาปรารภของท่านเจ้าภาพทุกประการ

พระศรีวิสุทธิดิลก

วัดประยุรวงศาวาส

พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป มาติกาบังสุกุล

แพทย์หญิงอุไร ทองใบใหญ่
ฝ่ายการแพทย์ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

๖ ส.ค. ๒๓ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส เป็นเจ้าภาพ
ท่านเจ้าคุณพระเขมสุตาจารย์ พระเถระอาวุโส

ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ พร้อมด้วยพระเถระ ฟังสวดพระอภิธรรม

กลอนไว้อาลัย แด่ คุณโยมพัก สุครีวก

พ่อแม่ให้กำเนิดผู้เกิดเกล้า พระคุณเท่าเมรุไกรอันใหญ่หลวง
หรือเปรียบด้วยจันทร์เพ็ญที่เด่นดวง ต้นต้นทรวงระรื่นแสนชื่นบาน

นับตั้งแต่มีครรภ์บัดนั้นมา ใจมารดารักสนิทคิดสงสาร
จะยืนเดินนอนนั่งระวังการ รับอาหารแต่ละครั้งระวังระไว

เมื่อครรภ์นั้นเจริญงามตามเวลา ความเมตตาปรานีทวีใหญ่
ฝ่ายบิดานั้นเล่าเฝ้าเอาใจ ไม่ห่างไกลคอยช่วยอยู่ด้วยกัน

ชีวิตแม่นี้หนาเวลาคลอด ถึงจะรอดเป็นมาแทบอาสัญ
ถ้าหากแม่จะตายวายชีวัน ขอลูกขวัญได้คลอดรอดชีวา

ชีวิตแม่นี้แปลกกล้าแลกลูก จิตพันผูกถ่ายเทเสน่หา
อาบน้ำให้ดื่มถัญญธารา หลั่งไหลมาจากอกกกให้นอน

ถ้าเลือดยุงริ้นไรมาไต่กัด แม่วีพัดไล่ไปฤทัยถอน
ให้ลูกหลับสนิทชิดกายกร จะจากจรเมียงชะม้ายสายตามอง

ในเวลาเย็นเช้ารับข้าวปลา ลูกผวาร้องแว้แม่ใจหมอง
ต้องละทิ้งชามข้าวเฝ้าประคอง ด้วยแขนสองปองถวิลให้กินนม

ลูกเคราะห์ร้ายไข้รุมกลุ้มเพราะลูก เหมือนกับถูกภูผามาทับถม
ครั้นเมื่อลูกค่อยสบายคลายอารมณ์ ทุกข์ระทมถูกยกจากอกไป

โตขึ้นหน่อยสอนให้ได้พูดจา เรียกปู่ย่าตายายฝ่ายผู้ใหญ่
ลูกวิ่งเล่นไปมาก็อาลัย เกรงมีภัยอันตรายระคายเคือง

"ถ้ามีลูกผู้ชายหวังได้บวช หลับตาสวดภาวนาเห็นผ้าเหลือง
ถ้าแม้เป็นธิดาพารุ่งเรือง ให้ชาวเมืองชมว่ายอดนารี"

หวังให้ลูกเจริญนานกาลข้างหน้า มียศฐานมีรักสมศักดิ์ศรี
คิดให้ลูกเรียนวิชาบรรดามี ความรู้ดีวันหน้าไม่อาวรณ์

แต่การงานมากมายมิใช่เบา ที่จะเอาเวลามาพร่ำสอน
นึกถึงลูกคราไรใจเดือดร้อน มอบการสอนให้ครูอยู่โรงเรียน

เฝ้าจดจ่อสนใจการไปมา ทั้งเงินตราสิ้นเปลืองเครื่องขีดเขียน
เครื่องแต่งกายมีไว้ได้หมุนเวียน ให้ลูกเรียนแต่น้อยไม่ด้อยใคร

ความสำเร็จของบุตรคือสุดสุข คลายความทุกข์หม่นหมองค่อยผ่องใส
ลูกมีบุญวาสนาก้าวหน้าไป ยังมีใจสอดส่องเฝ้ามองมา

ถึงลูกได้ยศชั้นขั้นมนตรี ไม่เคยมีความคิดริษยา
พลอยมีความยินดีแสนปรีดา ภาวนาสรรเสริญเจริญพร ฯ.

พระครูโสภณกิจจานุรักษ์ (เนียม)

วัดประยุรวงศาวาส

คำไว้อาลัย

จาก

พระครูสุวัฒนศีลสังวร วัดบุปผาราม

อาตมาไปฉันเพลที่บ้านบุตรชายของคุณโยมพัก ได้สนทนากันเรื่องเจ้าคุณพระยานรรัตน์ราชมานิต พรรณนาคุณสมบัติของท่าน และคุณโยมพักมีโอกาสได้สนิทสนมถวายความเคารพ ในเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร) วัดเทพศิรินทราวาสฟังดูก็รู้ว่า เป็นนักสนใจในธรรมะผู้หนึ่ง ทราบว่าถ้าไปวัดเทพศิรินทร์ครั้งใด มักใช้เวลาไต่ถามข้อข้องใจกับอดีตเจ้าประคุณสมเด็จนาน ๆ คุณโยมพัก มีจิตใจสุขุม ปฏิบัติตนถวายความเคารพกับสมณะพราหมณ์ ครบตามองค์บริบูรณ์ คือเปิดประตูบ้านต้อนรับสมณะพราหมณ์ ไม่ว่าวัดวาอารามใด ยินดีให้สมณะมาเสมอ ๆ ถ้าสมณะไม่มาก็ยินดีไปถวายความเคารพเอง นับว่าเป็นผู้ดี ฝึกฝนมาดี เกิดมาดี มีปุพเพกตปุญญตา

ดี ๑. อยู่ในประเทศที่ดี

ดี ๒. เสพเสวนาไปมาหาสู่กับผู้ดี จึงพลันเด่นขึ้น

ดี ๓. จงรักภักดีต่อบ้านเมือง เป็นยอดการตั้งตนดี

ต่อมาข่าวการสิ้นบุญของคุณโยมพัก ทำให้อาตมาเสียดายและสลดใจ คิดถึงชีวิตการงานราชการ ผ่านมาดี ประกอบด้วยการวางตนกับผู้เกี่ยวข้องส่วนภายใน ได้รับยกย่องว่า เป็นสุภโรบุคคล คือ คนที่เขาเลี้ยงง่าย และ

ตนเองก็ง่าย ไม่จุกจิกจู้จี้ เบากายเบาใจ ของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ทำความหนักใจให้ผู้อื่น วันจะสิ้นลมปราณ ยังดำรงสติมั่นคงไม่ฟั่นเฟือนเลอะเลือน เพราะบุญกุศลนิมิตรที่เคยประกอบกรรมกระทำมา เข้าอุปถัมภ์ในน้ำใจ ได้กรรมนิมิตร คตินิมิตรที่ดี จึงดับลงไปประดุจเทียนไขที่หมดไส้ และเชื้อเพลิง วันรดน้ำพระคุณเจ้าหลายวัดหลายรูป ต่างพูดกันว่า มีปกติเหมือนคนนอนหลับสนิท

ด้วยศีลคุณ ธรรมานุภาพ เป็นเหตุที่อบรมสั่งสมมาดี ขอบุญกุศลเหตุอันชอบที่ทำมาจงบันดลบันดาลให้เป็นธรรมยาน วิถีทางนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณโยมพัก จงไปสู่สุคติสูงยิ่งๆ ขึ้นไป ในสัมปรายภพเทอญ.

ท่านเจ้าคุณพระเขมสุตาจารย์ ประธานจุดธูปเทียน

ฝ่ายการแพทย์ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ร่วมเป็นเจ้าภาพ

๗ ส.ค. ๒๓ วิทยาเขตบางนิตรพิมุข เจ้าภาพ

ท่านอาจารย์สายใจ ดาลาล์ ผู้อำนวยการวิทยาเขตบางนิตรพิมุข

ระลึกถึงพระคุณ

ในงานรับพระราชทานเพลิงศพ คุณพัก สามีสุดที่รัก ได้ให้ลูกเพลิน จัดพิมพ์หนังสือขึ้น เพื่อเป็นบรรณาการแด่ท่านที่เคารพ ญาติและมิตรเพื่อเป็นอนุสรณ์ ระลึกถึงคุณงามความดีของสามีสุดที่รัก ที่อยู่รวมกันมาเป็นเวลาอันนาน ถึง ๖๐ ปีเศษ เป็นสามีสุดที่เคารพ เป็นคู่ทุกข์คู่สุข ยามทุกข์เราก็ปรึกษาหารือร่วมกัน ยามสุขเราก็สร้างกุศลร่วมกัน ด้วยความสุขเราอยู่ร่วมกันด้วยระยะเวลาอันยาวนาน เกิดบุตรและธิดาด้วยกัน ๗ คน ไม่เคยจะทะเลาะกันเลย คุณพักตามใจดิฉันไม่เคยขัดใจเลย ทนุถนอมน้ำใจดิฉันทุกอย่างทุกประการ ดิฉันจะไปไหนไม่ว่าค่ำคืนดึกดื่น ถ้ากลับมาถึงบ้านไม่เห็นดิฉันเป็นต้องตามไปรับ ยามดิฉันป่วยไข้เป็นต้องอาทรดูแลรักษาให้กำลังน้ำใจ เมื่อดิฉันเจ็บป่วยอยู่โรงพยาบาลหลาย ๆ ครั้ง ก็ไปเฝ้าเยี่ยมดูแลรักษาพยาบาล พูดให้กำลังน้ำใจให้เห็นเจ็บไข้ที่เกิดขึ้นเป็นของธรรมดาที่จะเกิดขึ้นได้ หายได้ พูดให้กำลังทุกอย่าง ถ้าอยู่บ้านป่วยไข้เล็กน้อยก็จัดยารักษาเอาใจใส่ดูแลคอยเตือนให้รับประทานยา ยิ่งตอนคุณพักปลดเกษียณเราไม่ค่อยได้ไปไหน มีเวลาว่างเราก็มีเวลาปรึกษาหารือกันมากขึ้น ได้สร้างกุศลร่วมกัน เราบริจาคทรัพย์ร่วมกัน ตั้งทุนมูลนิธิไว้ที่วัดประยุร-วงศาวาส เป็นจำนวนเงิน หนึ่งหมื่นบาท เมื่อหลายปีมาแล้ว

เราได้ร่วมกันทอดกฐินที่วัดขุมข้าวนครนายก บริจาคทรัพย์ร่วมกัน และมีลูกหลาน ญาติมิตรร่วมกันทำบุญ ได้เงินเข้าวัดถึงสี่หมื่นเศษ เราได้ร่วมกันชมวังตระไคร้ ได้ชมทิวทัศน์อันสวยงามสุขใจยิ่งนัก

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ เราได้ร่วมกันทอดกฐินกันอีกที่วัดเขียน นนทบุรี พร้อมด้วยลูกหลานญาติและมิตร ได้เงินเข้าวัด เป็นจำนวนเงินถึง สองหมื่นบาทเศษ พร้อมทั้งจัดภาชนะ เครื่องใช้ถวายไว้ที่วัดอีกมากมาย เป็นกุศลที่เราร่วมกันสร้างอย่างมีความสุข

ดิฉันไม่นึกมาก่อนเลยว่าคุณพักซึ่งแข็งแรงกว่าดิฉันมากมาย ด้วยใจของดิฉันหมายจะฝากชีวิตไว้ หนึ่งเดือนเศษ ก่อนที่คุณพักจะไปโรงพยาบาล ดิฉันยังปรึกษาว่าชีวิตเรานั้นชรามากแล้ว หากดิฉันเป็นอะไรไป ขอยกทรัพย์สมบัติของดิฉันทั้งหมดให้คุณนะ พร้อมทั้งจัดการกับสรีระของดิฉันด้วย ถ้าหากคุณเป็นอะไรไปจะลำบากนะ คุณพักนิ่งไปประเดี๋ยว แล้วพูดขึ้นว่าของฉันยกให้เราแต่ผู้เดียวนะ

อนิจจา ๒ เดือนเศษ คุณพักมาทิ้งดิฉันไปเสียแล้ว ด้วยความช่วยเหลือจนสุดความสามารถของนายแพทย์ และพยาบาล ที่โรงพยาบาลจุฬาฯ ด้วยความมีสติ ไม่พูดเพียงชั่วโมงกว่าก็สิ้นชีวิต เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๓ เวลา ๒๓.๐๔ น.

ดิฉันได้นำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดประยุรวงศาวาส สวดพระอภิธรรม ๗ คืน แล้วทำบุญ ๗ วัน มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ แล้วก็ยกเข้าบรรจุไว้ ทำบุญ ๕๐ วันให้ เมื่อวันที่ ๒๓ ก.ย. ๒๕๒๓ ตั้งใจทำบุญ ๑๐๐ วัน แล้วก็ขอรับพระราชทานเพลิงศพให้ ด้วยความระลึกถึงครั้งใดก็ทำบุญกุศลส่งไปให้

ขออานิสงส์ผลบุญที่ได้ตั้งใจบำเพ็ญส่งให้ ด้วยกุศลสัมมาปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ด้วยดวงใจอันบริสุทธิ์ ด้วยมโนปณิธาน อันแรงกล้าที่จัดการศพ ด้วยกำลังทรัพย์ที่บริจาค เพื่อการกุศล เพื่อจะน้อมนำส่งให้คุณพักหากดวงวิญญาณสถิตอยู่ ณ ที่ใด ขอให้ได้รับอานิสงส์ผลบุญที่ได้กระทำแล้ว ให้เสวยสุขยิ่ง ๆ ขึ้น ให้ถึงสวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ อันเป็นยอดปรารถนาด้วยเทอญ

ด้วยความอาลัยรัก

ชุน สุครีวก

๑ ต.ค. ๒๓

ระลึกถึง "น้าพัก"

เมื่อตอนเด็ก ๆ อยู่ในบ้านใหญ่ก็เห็นคนที่ตัวโตที่สุดในบ้าน คือ "น้าพัก" นอกจากนั้น น้าพักยังพูดเสียงดัง ทำให้รู้สึกกลัว แต่น้าพักก็ใจดีกับหลาน ๆ ทุกคน น้าพักเป็นคนรูปร่างใหญ่โตแข็งแรง เวลาเดินไปไหนใคร ๆ ก็เกรงกลัว แต่มาระยะหลัง ๆ ตอนแก่แล้ว น้าพักป่วยต้องเข้าโรงพยาบาลทำการผ่าตัด หลังจากนั้นเวลาเดินไปไหน ๆ ก็ต้องถือไม้เท้าอยู่ประจำตัว แต่ก็ยังชอบเดินไปเที่ยวไกล ๆ คนเดียว พวกเด็ก ๆ เรียกกันว่า "คุณตา" เมื่อเดินผ่านบ้าน "ตา" ก็มักจะแวะมาคุยกับหลาน ๆ อยู่เสมอ ตามักจะชอบพูดหยอกล้อกับพวกเด็ก ๆ อย่างอารมณ์ดี และชอบแจกเงินให้เด็ก ๆ เป็นประจำแทบทุกครั้งที่แวะมาคุย เวลาเดินไปไหน ๆ ก็มักจะหนีบกระเป๋าอยู่ด้วย ไม่รู้ว่าในนั้นมีสมบัติอะไรบ้าง

ในช่วงสุดท้าย ในเดือนมิถุนา–กรกฎาคม ปีนี้เอง ก็ได้ทราบว่าน้าพักไม่ใคร่สบายต้องเข้าโรงพยาบาลอีก เพราะปอดไม่ใคร่จะดี ระหว่างที่รอผลการตรวจของหมอ น้าพักก็ขออนุญาตลากลับมาบ้านวันหนึ่ง จึงได้เข้าไปเยี่ยมในบ้านใหญ่ ยังเห็นน้าพักร่าเริงแจ่มใสดี ก็นึกว่าไม่เป็นอะไรมาก เผอิญในช่วงระยะนั้นมีพระมหาเหรียญชัย ๆ วัดพิชัยญาติ ๆ ท่านขอให้ช่วยร่วมงานกุศลหล่อพระประธาน ๕ องค์ เพื่อนำไปประดิษฐานยังวัดในภาคอีสาน ๕ วัด ที่ยังขาดพระประธาน เห็นน้าพักป่วยก็เกรงใจไม่ใคร่กล้าจะชวนให้ร่วมทำบุญ แต่คิดว่าการร่วมทำบุญทำกุศลคงจะช่วยได้บ้าง จึงได้ชักชวนให้น้าพักและน้าชุนร่วมทำบุญกุศลในครั้งนี้ด้วย ถึงแม้ว่าใน

ขณะนั้นน้าทั้งสองคนก็อยู่ในระหว่างเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยกันทั้งคู่ แต่ก็ได้ฝากเงินไปร่วมทำบุญหล่อพระประธานด้วยความศรัทธา ซึ่งจะได้มีชื่อของท่านจารึกอยู่ที่ฐานของพระประธานองค์หนึ่งด้วย ต่อมาได้ทราบว่าผลการตรวจปรากฏว่าน้าพักเป็นมะเร็งที่ปอด ก็ได้แต่ภาวนาขอให้อานิสงส์ที่ได้ร่วมการกุศลในครั้งนี้ช่วย อย่าให้น้าพักต้องทรมานจากโรคร้ายนี้เหมือนเช่นคนอื่น ๆ เลย สองอาทิตย์ต่อมาได้มีโอกาสไปเยี่ยมน้าพักที่โรงพยาบาลได้พบว่าน้าพักซูบผอมลงไปมากเพราะทานอะไรไม่ใคร่ได้ ก่อนนอนทุกคืนก็ได้สวดมนต์ขออย่าให้น้าพักต้องเจ็บปวดทรมานไปมากกว่านี้เลย และได้ทราบว่าน้าพักก็มีความอดทนที่สุด มิได้ปริปากบ่นให้เป็นที่รำคาญใจของลูกหลานที่ไปเฝ้าไข้เลย จะให้ทำอะไรก็ทำทุกอย่าง แต่แล้วในเช้าวันที่ ๖ สิงหาคม ก็ได้ทราบข่าวอันน่าเศร้าสลดใจว่าน้าพักได้จากพวกเราไปแล้วอย่างสงบเมื่อคืนวันที่ ๕ สิงหาคม เพราะไอ้เจ้าโรคมะเร็งร้ายนี้มันมิได้เคยยกเว้นใคร สุดแต่ว่าจะไปเร็วหรือช้าเท่านั้น ที่ท่านไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่นานก็เป็นเพราะบุญกุศลของท่าน เพราะบางคนต้องทรมานอยู่เป็นปี ๆ กว่าจะสิ้นเวร ทราบดีว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาก็หนีความตายไม่พ้นด้วยกันทั้งนั้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังอดที่จะเสียใจไม่ได้เพราะอยากให้ท่านอยู่กับพวกเรานานกว่านี้

ขอให้กุศลผลบุญทั้งหลายที่น้าพักได้ประกอบไว้ในชาตินี้ ตลอดจนการร่วมกุศลในการหล่อพระประธานในครั้งสุดท้าย จงดลบันดาลให้วิญญาณของน้าพักได้เสวยสุขอยู่ในสัมปรายภพด้วย เทอญ

ด้วยความอาลัยรัก

จากหลาน ๆ

อาลัยคุณตา

หลังจากการประชุมแพทย์ประจำเดือนของโรงพยาบาล เคลย์ เคาวน์ตี้ เมืองฟลอร่า รัฐอิลลินอยส์เสร็จสิ้นลง ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวจากน้องชายของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นแพทย์อยู่ที่โรงพยาบาลแห่งนี้เช่นกัน ว่าคุณตาได้จากพวกเราไปเสียแล้วด้วยโรคเกี่ยวกับระบบหายใจ ข้าพเจ้ารู้สึกชาไปทั่วตัวและตกตะลึงไปชั่วขณะ ข้าพเจ้าได้พบคุณตาเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อประมาณ ๒ ปีที่แล้ว เมื่อข้าพเจ้ากลับไปเยี่ยมบ้าน ถึงแม้สุขภาพของคุณตาจะเสื่อมลงตามอายุขัย แต่โดยทั่วไปแล้วคุณตาก็อยู่ในเกณฑ์ปกติของผู้ใหญ่วัยนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกใจหายว้าเหว่ และเสียใจอย่างมาก คุณตาเปรียบเสมือนบิดาคนที่ ๒ ของข้าพเจ้า

ชีวิตเยาว์วัยของข้าพเจ้า ส่วนมากก็อาศัยอยู่กับคุณตาและคุณยายที่บ้านธนบุรี หลังจากข้าพเจ้าถือกำเนิดขึ้นมาที่บ้านพักแพทย์โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า (โรงพยาบาลเสนารักษ์ในสมัยนั้น) ได้ไม่นาน บิดาของข้าพเจ้าซึ่งเป็นแพทย์ทหารก็ต้องออกไปรับราชการสงครามที่โรงพยาบาลสนามในแนวหน้า ครั้งแรกคือสงครามอินโดจีน และต่อมาก็สงครามโลกครั้งที่ ๒ บิดาข้าพเจ้าได้จัดการให้มารดาข้าพเจ้าและลูก ๆ ได้ไปอาศัยอยู่กับคุณตาและคุณยายที่บ้านธนบุรีเกือบตลอดระยะสงครามทั้งสองนั้น กล่าวได้ว่าข้าพเจ้าใกล้ชิดกับคุณตามากเกือบเท่า ๆ กับใกล้ชิดบิดาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจำได้ดีว่าคุณตาเป็นผู้มีเมตตา และรักใคร่ลูกหลาน เป็นที่พึ่งอย่างดีแก่ลูกหลานเสมอมา คุณตาไม่เคยดุหรือแม้แต่ขึ้นเสียงกับข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้าทำอะไรผิด

คุณตาจะเรียกมาชี้แจง สั่งสอน ด้วยเหตุผล และด้วยน้ำเสียงปกติ คุณตาจะแนะนำด้วยว่า ต่อไปควรจะทำอย่างไรกับคนทั่ว ๆ ไป คุณตาก็เป็นผู้มีเมตตาเผื่อแผ่ และวางตัวเป็นผู้ใหญ่ที่น่านับถือเสมอ ถ้าใครถูกคุณตาดุก็หมายความว่าผู้นั้นต้องกระทำความผิดจริง ๆ

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง บิดาข้าพเจ้าได้ลาออกจากราชการทหารเพื่อไปประกอบอาชีพแพทย์ส่วนตัวที่อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อันเป็นเขตบ้านเดิมของท่าน ขณะนั้นข้าพเจ้ามีอายุประมาณ ๑๐ ปี ข้าพเจ้าและน้องชายคนรองถูกส่งไปอยู่โรงเรียนวชิราวุธ ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำที่กรุงเทพ โรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนกลับบ้านตอนปลายเดือนของทุกเดือน ซึ่งข้าพเจ้าและน้องชายก็ได้กลับไปอยู่บ้านคุณตา ยังจำได้ว่าเวลานั้นไม่มีรถแท็กซี่ เราต้องนั่งรถสามล้อจากโรงเรียนวชิราวุธ กลับบ้านฝั่งธน ถึงแม้ว่าเวลานั้นการจราจรจะไม่ติดขัดเหมือนสมัยนี้ เราก็ต้องใช้เวลาเดินทางนานประมาณ ๑ ชั่วโมง ดังนั้นถึงแม้ข้าพเจ้าจะอยู่โรงเรียนประจำ ข้าพเจ้าก็ยังไม่ห่างไกลคุณตามากนัก ยังคงมีโอกาสได้พบท่านทุก ๆ เดือน

ข้าพเจ้าลาออกจากโรงเรียนวชิราวุธ เมื่อข้าพเจ้าสอบได้ชั้นชั้น ม.ศ. ๔ (เตรียมอุดมศึกษาในขณะนั้น) และสอบเข้าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาได้ ข้าพเจ้าจึงได้กลับไปอยู่กับคุณตาอีกครั้ง ยังจำได้ดีว่าคุณตาคอยให้กำลังใจเวลาข้าพเจ้าดูหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบครั้งสำคัญ ๆ เช่นเมื่อข้าพเจ้าเตรียมตัวสอบเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เหตุการณ์ที่ข้าพเจ้าจำได้แม่นยำที่สุดถึงแม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมาแล้วเกือบ ๓๐ ปี ก็คือขณะที่ข้าพเจ้าเตรียมตัวสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ "สอบข้ามฟาก" ซึ่งเป็นการสอบ

ครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า คุณตานั่งดูโทรทัศน์และคอยให้กำลังใจอยู่ใกล้ ๆ แทบทุกวัน คุณตาเข้านอนหลังจากข้าพเจ้าดูหนังสือเสร็จแล้ว คือประมาณหนึ่งนาฬิกาของวันใหม่ ข้าพเจ้ายังจำได้ว่าคุณตาเป็นคนแรกที่เรียกข้าพเจ้าว่า "หมอ" หลังจากท่านทราบผลการสอบว่าข้าพเจ้าได้ "ข้ามฟาก" ไปเรียนแพทย์ที่ศิริราช ขณะที่ข้าพเจ้าเรียนอยู่ที่โรงพยาบาล-ศิริราช ๓ ปีแรกข้าพเจ้าก็ยังคงพักอยู่ที่บ้านคุณตา คุณตาได้สอบถามถึงการเรียนของข้าพเจ้าด้วยความเป็นห่วงเป็นใยเสมอ ขึ้นปีที่ ๔ ข้าพเจ้าจึงได้ย้ายเข้าหอพักที่โรงพยาบาลศิริราช

–ข้าพเจ้าเกือบลืมเขียนถึงเหตุการณ์ที่ประทับใจข้าพเจ้ามาก คือขณะที่ข้าพเจ้ามีอายุประมาณ ๑๗ ปี ยังศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีที่ ๑ เพื่อนข้าพเจ้าคนหนึ่ง ชอบเล่นพนันม้า เขาชวนข้าพเจ้าไปสนามม้าปทุมวัน เมื่อวันเสาร์หนึ่ง นับเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ข้าพเจ้าเข้าสนามม้า บังเอิญวันนั้นคุณตาก็ไปสนามม้าด้วย เราจึงพบกันโดยบังเอิญ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ทั่ว ๆ ไป ข้าพเจ้าคงโดนดุว่ามากมายที่ริอ่านไปเล่นม้า แต่คุณตาเข้าใจดีว่าข้าพเจ้าเข้าสนามม้าก็เพราะความอยากรู้อยากเห็น คุณตาเชื่อใจข้าพเจ้าว่า จะไม่นำเอาอบายมุขมาทำให้เสียการศึกษา คุณตาจึงเพียงแต่ถามข้าพเจ้าว่า "เล็กดู-ม้าเป็นเหมือนกันหรือ ?" และเตือนว่า "อย่ามาบ่อยนะ"

–หลังจากข้าพเจ้าจบการศึกษาได้เป็นนายแพทย์แล้ว ข้าพเจ้าเข้ารับการฝึกงานที่โรงพยาบาลตำรวจอยู่ ๑ ปี ต่อจากนั้นข้าพเจ้าก็ออกรับราชการที่โรงพยาบาลชัยนาท ข้าพเจ้ากลับมาเยี่ยมบ้านฝั่งธน ประมาณ ๒–๓ เดือนต่อครั้ง ซึ่งก็มีโอกาสได้พบ และได้กราบคุณตาเสมอ คุณตาได้

ชื่อว่าเป็นผู้มีสุขภาพดีมากคนหนึ่ง เกือบตลอดชีวิตของท่าน ท่านไม่ค่อยได้เจ็บป่วย มาเจ็บบ้างก็ตอนปั้นปลายของชีวิตซึ่งก็เป็นธรรมดาของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป คุณตาและคุณยายได้เดินทางไปเยี่ยมข้าพเจ้าที่ชัยนาท ๑ ครั้ง เพื่อเป็นการท่องเที่ยวและดูแลทุกข์สุขของข้าพเจ้าด้วย ขณะที่คุณตาจะเดินทางกลับ ข้าพเจ้าต้องออกตรวจคนไข้ จึงได้ให้คนขับรถของโรงพยาบาลขับรถมาส่งคุณตาที่สถานีรถไฟตาคลี คุณตาจะไม่ยอมขึ้นรถเพราะคิดว่าเป็นการรบกวนผู้อื่น ข้าพเจ้าต้องอ้อนวอนอยู่นานจึงยอมขึ้นรถ นี่เป็นนิสัยอย่างหนึ่งของคุณตา คือท่านไม่ชอบรบกวนผู้อื่น

–เมื่อครั้งข้าพเจ้าเดินทางมาศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา ข้าพเจ้าก็ได้คุณตาเซ็นสัญญาเป็นผู้ปกครองของข้าพเจ้ากับกรมการแพทย์ และบิดาของข้าพเจ้าเป็นผู้ค้ำประกัน ระหว่างการศึกษาบิดาของข้าพเจ้าได้ถึงแก่กรรมอย่างกระทันหัน ข้าพเจ้าต้องกลับไปจัดงานศพ ซึ่งเราก็ได้คุณตาเป็นหัวแรงสำคัญช่วยจัดงาน พระราชทานเพลิงศพบิดาของข้าพเจ้าจนลุล่วงไปด้วยดีสมเกียรติทุกประการ ข้าพเจ้ากลับมาศึกษาต่อที่สหรัฐอีก หลังจากจบการศึกษาแล้วคุณตาทราบว่าข้าพเจ้าจะลาออกจากราชการ เพื่อประกอบอาชีพแพทย์ส่วนตัวที่สหรัฐอเมริกา ท่านได้จดหมายถามข่าวคราวตลอดจนให้คำแนะนำให้ข้าพเจ้าคิดให้ดีก่อนจะลาออก "ถึงแม้รายได้ทางเมืองนอกจะมากกว่าทางเมืองไทย รายจ่ายก็อาจจะมากกว่าทางบ้านเรา ตาขอให้เล็กคิดดูให้ดีก่อนที่จะตัดสินใจลงไป" ข้าพเจ้ายังจำจดหมายคุณตาได้ติดใจจนทุกวันนี้

–ข้าพเจ้าและครอบครัวมีโอกาสกลับไปเยี่ยมเมืองไทยรวม ๓ ครั้ง ตลอดระยะเวลา ๑๒ ปีที่เราอยู่ที่นี่ ได้ไปกราบคุณตา คุณยาย ทุกครั้งที่กลับเมืองไทย ๑๒ ปีหลังนี้เป็นระยะเวลาที่ข้าพเจ้าอยู่ห่างไกลคุณตามากที่สุด คือนอกจากจะอยู่ไกลกันคนละซีกโลกแล้ว ยังเป็นเวลานานหลายปีจึงได้มีโอกาสพบท่านสักครั้ง

–ข้าพเจ้าทราบดีว่าความตายเป็นของธรรมดาที่ทุกคนจะต้องประสบ แต่ข้าพเจ้าก็ยังเสียใจอยู่ว่าคุณตาเป็นฝ่าย "ให้" ข้าพเจ้ามาเกือบตลอดชีวิตของข้าพเจ้า ส่วนตัวข้าพเจ้าเองไม่มีโอกาสตอบแทนบุญคุณของท่านเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งยามคุณตาเจ็บไข้ในบั้นปลายของชีวิตข้าพเจ้าก็ไม่มีโอกาสได้อยู่รับใช้ใกล้ชิด

–ถ้าสวรรค์มีจริงข้าพเจ้าก็มั่นใจว่า ด้วยคุณงามความดีที่คุณตาสร้างสมมาเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ ขณะนี้คุณตากำลังเสวยสุขอยู่แล้วบนสวรรค์

–ผมขอกราบลาก่อนครับคุณตาที่เคารพรัก ถ้าชาติหน้ามีจริงผมขอเกิดเป็นหลานคุณตาอีก

สุจินต์ แววหงส์ พ.บ.

SALEM, ILLINOIS

U.S.A.

๑๑ กันยายน ๒๕๒๓

๘ ส.ค. ๒๓ แผนกรังสี และแผนกพยาบาล ร.พ. จุฬา ฯ เจ้าภาพ

รศ. น.พ. ศิลวัต อรรถจินดา คุณหญิงสมรักษ์ หุตินทะ พร้อมพยาบาล

๕ ส.ค. ๒๓ หลานน้าหัก คุณกานดา ศรีปราชญ์

คุณศุภมาส วัจนะคุปต์ ท.อ. ม.ม. ถาวร สวัสดิรณภักดิ์
คุณจุรี นิลกำแหง คุณกานดา ศรีปราชญ์ เจ้าภาพ

คิดถึงคุณปู่

เมื่อครั้งที่คุณปู่ยังมีชีวิตอยู่ ผมมีความสุขมาก แต่เดี๋ยวนี้คุณปู่ได้จากผมไปแล้ว แต่คุณปู่ยังอยู่ในความทรงจำของผมตลอดไป เมื่อผมยังเป็นเด็กและเรียนอยู่ชั้นอนุบาลนั้น เมื่อผมไปโรงเรียนคุณปู่ท่านยังจูงผมไปส่งถึงโรงเรียน เมื่อผมกลับจากโรงเรียนคุณปู่ท่านยังได้ให้ขนมผมรับประทานทุก ๆ วัน เมื่อเข้าโรงเรียนแสงอรุณอยู่ชั้น ป. ๑ ถึง ป. ๖ ท่านยังได้ให้สตางค์ไปซื้อขนมรับประทานทุกวัน เมื่อกลับจากโรงเรียน คุณปู่ยังถามว่าหิวไหม สตางค์หมดหรือเปล่า เวลานี้ผมกำลังเรียนอยู่ชั้น ม. ๑ โรงเรียนชิโนรสวิทยาลัย เมื่อผมกลับบ้าน คำแรกที่คุณปู่พูด จะถามผมว่าหิวหรือเปล่า ถ้าผมตอบว่าหิว คุณปู่จะให้สตางค์หรือขนมผมรับประทาน เป็นเช่นนี้ทุกวัน คุณปู่ท่านชอบเล่นหมากรุก ท่านมักจะชวนผมเล่นเสมอ ผมว่าคุณปู่เป็นคนที่เล่นมากรุกเก่งที่สุดในบ้าน เพราะไม่มีใครจะเอาชนะหรือเสมอได้เลย คุณปู่ท่านเคยให้เครื่องรางของศักดิ์สิทธิ์ผมมาสิ่งหนึ่ง ซึ่งบัดนี้ผมเก็บเอาไว้เกือบ ๗ ปีแล้ว ผมไม่เคยทำหายและนำติดไว้กับตัวเสมอ ๆ คุณปู่ท่านเป็นคนที่มีใจเมตตากรุณามาก สอนให้ผมเป็นคนดี เมื่อครั้งที่คุณปู่ยังมีชีวิตอยู่ ผมจะสวัสดีท่านในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียนเป็นคนแรกเสมอ เพราะท่านตื่นนอนตอนเช้ามาก และเมื่อกลับจากโรงเรียนผมก็สวัสดีคุณปู่เป็นคนแรกเสมอ เพราะท่านนั่งอยู่ที่เก้าอี้โยกตัวโปรดของท่านทุกวัน คุณปู่เป็นคนที่เข้มแข็งมาก แม้แต่เวลาที่ท่านไม่สบาย ผมถามว่าคุณปู่เป็นอย่างไร

บ้างครับ คำตอบที่ได้รับคือ ปู่ไม่เป็นอะไรมากหรอก จนถึงวันสุดท้ายที่ผมไปเยี่ยมที่โรงพยาบาลจุฬา ฯ คุณปู่ยังพูดว่า ป๊อป ปู่ไม่เป็นอะไรหรอก คุณย่าไม่ได้มาด้วยหรือ ผมไม่นึกเลยว่าจะได้พูดกับคุณปู่เป็นครั้งสุดท้าย

ด้วยน้ำใจที่มีความรักและเอ็นดูผม คุณปู่ไม่เคยตีผมเลยแม้แต่ครั้งเดียว และเวลานี้ผมมีอายุ ๑๒ ปีแล้ว ท่านใช้แต่คำพูดอบรมผมทุก ๆ ครั้งที่ผมทำผิด จนผมเข้าใจและจะไม่ทำสิ่งนั้นอีก เมื่อชีวิตคุณปู่จากไปแล้ว ผมมีความเสียใจมาก เพราะสิ่งที่ผมเคยพบอยู่ทุกวัน ด้วยคำพูดที่คุณปู่เคยพูดอยู่ทุกวัน บัดนี้ได้จบลงแล้วพร้อมกับชีวิตของคุณปู่

ผมขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณปู่พัก จงไปสู่สุคติในภพนั้น ๆ ด้วยเทอญ

จากหลานของคุณปู่

ด.ช. พลเทพ (ป๊อป) สุครีวก

ม. ๑ โรงเรียนชิโนรสวิทยาลัย

๑ ตุลาคม ๒๕๒๓

สุดบูชาของลูก

ผมเป็นลูกคนที่ ๖ ที่เกิดจากคุณพ่อพัก และ คุณแม่ชุน ผมเกิดที่บ้านที่อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นบ้านเก่าแก่โบราณ ประกอบไปด้วยเสา ๖๔ ต้นกลม ๆ ทุกต้น พื้นกระดานไม้สัก ฝาไม้สักแผ่นใหญ่แกะอย่างงดงามทั้งหลังใหญ่ภายในเนื้อที่หนึ่งไร่เศษ คุณแม่บอกว่า ตอนจะคลอดผมออกมาดูโลกภายนอกนั้น ได้มีงูเห่ามาจากไหนก็ไม่ทราบ มานอนแผ่แม่เบี้ยชูคอเป็นที่เกรงกลัวยิ่งนัก คุณแม่บอกว่า นึกเสี่ยงใจ ว่าขออย่าเป็นศัตรูกันเลย ขณะที่คลอดผมออกจากท้องคุณแม่แล้ว เป็นที่น่าแปลกใจว่า งูเห่า ไม่ทราบเลื้อยไปทางไหน ไม่มีใครสนใจมัวแต่ต้มน้ำร้อนอาบผม ด้วยความดีใจที่ได้ลูกชาย เมื่อคุณพ่อกลับจากทำงานมาถึงบ้านแล้ว คุณแม่ก็เล่าให้ฟัง คุณพ่อบอกลูกของเราจะมีบุญ จะเลี้ยงง่าย เป็นที่พึงพอใจของคุณย่า (นางดีกดำบรรพ์ ประจง ตลับ สุครีวก) และทุกสิ่งทุกอย่างผมก็ไม่ได้รบกวนคุณพ่อ อยู่ในความอุปการะของคุณย่ามาตลอด มาสิ้นบุญคุณย่าก็ตอนขึ้น ม. ๖ อยู่ ร.ร. บพิตรพิมุข ซึ่งจะเป็นปีที่จบการศึกษา แต่ทุกสิ่งทุกอย่างก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคอะไร คงได้เรียนต่อเท่าที่สติปัญญาจะรับได้

ชีวิตของคุณพ่อตอนที่รับราชการ ก็ไม่มีความทุกข์ร้อนอะไร ชีวิตทุกชีวิตอยู่ในความอุปการะของคุณย่า ซึ่งแผ่ความร่มเย็นให้ทั่วทุก ๆ คนภายในบ้าน ที่อยู่รวมกันหลายสิบคน ข้าวที่รับประทานจะต้องใช้กะทะใบใหญ่หุง ทุก ๆ คนภายในบ้านไม่ว่าจะเจ็บไข้ ป่วยเป็นอะไร จะได้รับการรักษาพยาบาล ด้วยความเอาใจใส่อย่างดีจากคุณย่า ไม่ใช่แต่ภายในบ้านเท่านั้น

ผู้ที่รู้จักคุ้นเคยถ้าเจ็บไข้จะไปเยี่ยมรักษาช่วยอุปการะทุก ๆ อย่าง ค่ารถ ค่ารักษา แม้ตายถ้าไม่มีผู้อุปการะก็เผาให้เสร็จ ด้วยความเหมาะสมด้วยดีทุก ๆ ราย

ด้วยกุศลผลบุญคุณย่า ทำอาหาร คาว หวาน ถวายพระวัดประยุรวงศาวาสทั้งวัดเป็นเวลาถึง ๓๐ ปีเศษ ถึงได้หยุดเมื่อชราไปวัดไม่ไหว แต่ที่บ้านแล้ว ไม่เคยขาดการทำบุญ ไม่ว่าใครจะบอกให้ช่วยทำบุญอะไร มากน้อยทำทุกครั้ง ไม่ผิดหวังที่พบ คุณย่า สมประสงค์ สมใจทุกราย พระคุณที่จดจำอยู่ในดวงใจผมคือ ไม่เคยเห็นคุณย่าว่าใคร ไม่ว่าลูกหลาน บริวาร ญาติมิตร พระคุณข้อนี้ คุณพ่อรับไว้ได้จากคุณย่ามากมาย จะเห็นได้ว่าตลอดชีวิตของคุณพ่อ ข้าพเจ้าไม่เคยถูกคุณพ่อตีเลยแม้แต่ครั้งเดียว ตั้งแต่ข้าพเจ้าจำความได้ จนตลอดชีวิตของคุณพ่อ

ตั้งแต่คุณพ่อรับราชการ และอยู่ถึงปลดเกษียณอายุ ออกรับบำนาญ ชีวิตของคุณพ่อไม่ได้รับความสุขสบายเท่าที่ควร แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เคยเห็นความทุกข์ที่แสดงออกมาให้เห็นเลย คุณพ่อมีแต่ชื่นชมในการกุศลที่ได้กระทำแล้ว คุณพ่อเล่าให้ข้าพเจ้าฟังเสมอ ถ้าวันไหนจิตใจไม่เบิกบานจะต้องเข้าวัดฟังธรรม สนทนาธรรม วัดที่คุณพ่อไปเสมอ ๆ คือ วัดเทพศิรินทราวาส ตอนที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) เป็นเจ้าอาวาส คุณพ่อพูดเสมอ คุณธรรมของสมเด็จ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ธรรมที่อบรมสั่งสอนง่าย ๆ แต่ใจความเพื่อน้อมนำมาปฏิบัติ แล้วเกิดปีติสุขยิ่งนัก คุณพ่อมีความเคารพเลื่อมใสท่านสมเด็จไปหาแต่ละครั้งจะอยู่นานๆ และท่านสมเด็จก็ไม่ค่อยให้ยอมกลับง่าย ๆ คุณพ่อพูดเสมอว่าท่านสมเด็จ ท่านประทานความเมตตาเอ็นดูคุณพ่อและคุณพ่อได้รับธรรมจากสมเด็จมาฝึกนิสัย ฝึกใจ ควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

เมื่อคุณพ่อรับบำนาญอยู่ถึง ๔ ปีเศษแล้ว ข้าพเจ้าได้พิจารณาว่าชีวิตคุณพ่อยังไม่สุขสบายเท่าที่ควร รายรับรายจ่ายยังไม่สมดุลย์กัน ข้าพเจ้าก็พูดว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ ในทรัพย์สินที่มีอยู่ของคุณพ่อยังไม่เหมาะสมกัน ควรจะแลกเปลี่ยนให้เกิดประโยชน์เพื่อความสุขสบายที่เท่าควร และแล้วคุณพ่อก็ได้ตัดสินใจ ทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น คุณพ่อใช้จ่ายอย่างสุขสบาย ประกอบการบุญการกุศล เป็นที่สุขกายสุขใจ

วาระสุดท้ายก่อนที่คุณพ่อจะสิ้น ต้นเดือนมิถุนายน ๒๕๒๓ คุณพ่อเข้าตรวจสุขภาพร่างกายที่ ร.พ. จุฬา ฯลฯ นายแพทย์ได้ตรวจเช็คก็ยังไม่ลงความเห็นว่าเป็นอะไร ก็ให้คุณพ่อกลับมาพักอยู่ที่บ้านสองวันให้ไปตรวจดูอาการอีก ข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นวันอาทิตย์ที่ ๑๕ มิถุนายน ก่อนที่คุณพ่อไป ร.พ. คุณพ่ออาบน้ำเสร็จเตรียมตัวจะไปข้าพเจ้านั่งอยู่ก็พูดขึ้นว่า คุณพ่อครับ เมื่อคืนนี้ ผมฝันไปว่าให้คุณพ่อทำบุญ คุณพ่อมีอายุย่าง ๗๘ ปี ยังไม่เต็ม ๗๗ ปีผมขอปีละ ๕ บาท กาลข้างหน้า คุณพ่อจะให้อีกเท่าไรก็ตาม ให้ทำบุญอธิษฐานใจเพื่อต่ออายุ คุณพ่อบอกว่า ๘๐ ปี ให้เงินข้าพเจ้ามา ๔๐๐ บาท น้ำตาข้าพเจ้าคลอตา อธิษฐานใจขอด้วยอำนาจพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ขออีก ๕ ปีขอรับ และขอให้คุณพ่อบริจาคเพิ่มขึ้นอีก ๒๕ บาท รวมเป็นเงินที่คุณพ่อให้ข้าพเจ้าในวันนั้นเป็นจำนวน ๔๒๕ บาท ข้าพเจ้าอธิษฐานจิตใจให้บริสุทธิ์ในขณะนั้น ขอด้วยอานุภาพอานิสงส์ผลบุญที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว และจะนำเงินของคุณพ่อที่บริจาคมาเพื่อเป็นกุศลขอให้คุณพ่ออย่าได้พบและประสบโรคภัยไข้เจ็บเลย และก้มกราบคุณพ่อ แล้วคุณพ่อก็กลับไป ร.พ. จุฬา ฯ กับพี่ลักขณาในเย็นวันนั้น

วันรุ่งขึ้นข้าพเจ้านำเงินของคุณพ่อไปถวายพระ ท่านรับข้าพเจ้าชี้แจงว่าเป็นเงินของคุณพ่อ ที่ข้าพเจ้าเกิดนิมิตขึ้น เพื่อให้คุณพ่อเตรียมตัว เพราะในนิมิตนั้นบอกว่าถ้าทำแค่ไหนจะอยู่ได้แค่นั้น ไม่ให้พูดไม่ให้บอกคุณพ่อ พระท่านรับแล้ว ท่านตั้งจิตตั้งใจแผ่กุศลผลบุญให้คุณพ่อ ท่านหันหน้าไปทาง ร.พ. จุฬาตั้งจิตอธิษฐาน ส่งกุศลให้เรียบร้อยแล้ว ท่านถามวันเดือนปีเกิดของคุณพ่อ ข้าพเจ้าเรียนให้ท่านทราบ ท่านพูดว่าตามดวงชะตาคุณพ่อจะมีอายุอยู่ได้ถึง ๘๕ ปี แต่เวลานี้พระราหูแทรก ๑ ปีกับ ๔ เดือน ถ้าพ้นพระราหูแทรกก็จะอยู่ได้ถึง ๘๕ ปี ถ้าอีก ๘ เดือนข้างหน้าไม่พ้น ท่านหยุดพูด ข้าพเจ้าไม่ซักต่อ แต่ท่านพูดว่าถ้าคุณพ่อกลับจาก ร.พ. มาถึงบ้าน ให้รีบเรียนท่านให้ทำบุญต่ออายุสวดตามกำลังวันพระเสวยอายุ ๒๑ จบ และพระราหู ๑๒ จบ รีบทำเร็ว ๆ ด้วยนะ และท่านได้ฝากยาไทยมาต้มให้คุณพ่อ โดยท่านไม่ได้คิดค่ายา พร้อมทั้งสั่งว่า ให้สังเกตดูด้วย ถ้าทานยาที่ให้ไปนี้ได้ รับรองได้ว่าไม่เป็นอะไรนะ ถ้าหยุดทานหรือไม่รับประทาน ท่านก็ไม่ว่าอะไร

รุ่งขึ้นเป็นวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๓ ตอนเช้า พี่สุดาบอกข้าพเจ้าพร้อมทั้งร้องไห้ พูดขึ้นว่า คุณพ่อเป็นมะเร็งที่ปอด หมอก็พยายามปิด แต่พี่ลักขณาพูดกับหมอ ขอให้บอกความจริง แต่หมอบอกว่าอย่าบอกให้คุณพ่อทราบจะเสียกำลังใจ เพราะไม่มียาใด ๆ ที่จะรักษาได้ ตอนเย็นหลังจากเลิกงานแล้ว ข้าพเจ้าก็ไปเยี่ยม เห็นคุณพ่อเดินได้แข็งแรงดี ข้าพเจ้าถามคุณพ่อว่าอยากกลับบ้านไหม คุณพ่อตอบทันที กลับซิลูก อยู่ที่ไหนจะสบายเหมือนอยู่ที่บ้าน ข้าพเจ้าพูดกับพี่ลักขณาว่า ให้ตามใจคุณพ่อ พรุ่งนี้ขออนุญาตคุณหมอด้วยนะ รุ่งขึ้นตอนเช้าหลังจากคุณหมอมาปฏิบัติงานแล้ว

คุณพ่อก็ได้กลับบ้าน แต่ข้าพเจ้าสังเกตดูยาที่จัดให้มามีเพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้ายังพูดปลอบใจคุณพ่อว่า คุณพ่อไม่ได้เป็นอะไร คุณหมอถึงไม่ให้ยามามากนะครับ คุณพ่อบอกว่ากลับมาคราวนี้ แม่เขาจัดหายาไทยมาให้กิน จะลองกินดูสัก ๑๐ วันนะ แล้วค่อยทานยาที่ลูกนำมา พร้อมทั้งพูดว่าต้นเดือนกรกฎาคม ค่อยทำบุญตามที่พระท่านบอกมานะ ข้าพเจ้าก็รับคำ แต่ใจนั้นไม่อยากให้คุณพ่อผลัดการทำบุญต่ออายุเลย แต่ไม่อยากขัดใจคุณพ่อ

วันศุกร์ที่ ๔ กรกฎาคม ๒๓ ข้าพเจ้าตื่นแต่เช้ากว่าปกติ ตั้งใจว่าจะต้มยาให้คุณพ่อรับประทานในเช้าวันนี้ แต่คุณแม่บอกว่า คุณพ่อเดินไม่ได้เลย เมื่อคืนนี้นั่งตลอดคืนเลยไม่ได้นอนเลย ปวดที่ต้นคอเหลือเกิน เข้าไปดูอาการเถอะ ข้าพเจ้าได้เข้าบีบนวดตามตัว พร้อมทั้งอธิษฐานใจ และทาแป้ง ซึ่งท่านอาจารย์ให้ข้าพเจ้าไว้ใช้ตอนข้าพเจ้าเจ็บหลัง ทาไปทั้งตัว พร้อมทั้งนึกถึงพระคุณท่านอาจารย์ให้ช่วยบรรเทาความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นแก่คุณพ่อ สักประเดี๋ยวคุณพ่อบอกว่าค่อยยังชั่ว อาการปวดค่อยทุเลาขยับตัวนั่งได้สบาย ข้าพเจ้ายังบีบนวดให้อยู่ ได้ยินเสียงรถเข้ามาจอดในบ้าน เห็นยกเปลมาวางที่หน้าห้องคุณพ่อ คุณพ่อถามพี่ลักขณาว่าเอามาทำไม พี่ลักขณาตอบว่า พี่สุดาโทร. ไปบอก ก็รีบมา ด้วยความเกรงใจมีอยู่ในนิสัยคุณพ่อไม่อยากให้เขาเสียน้ำใจ ที่ตั้งใจมา พี่ลักขณาพูดต่ออีกว่าไม่อยากเห็นคุณพ่อเจ็บปวด ก็ไม่มีความสบายใจ คุณพ่อขยับตัวขึ้นยืนแล้วก็ก้าวไปนอนบนเปลแล้วเขาก็ยกขึ้นรถไป ร.พ. จุฬา

ระหว่างที่ป่วยอยู่โรงพยาบาลก็อบอุ่นใจ มีผู้พยาบาลเต็มห้องทุก ๆ วัน คุณแม่ซึ่งเจ็บป่วยเดินไม่ค่อยจะได้ก็ไปเกือบทุกวัน ส่วนผมนั้นไปวัน

เว้นวัน เพราะคุณพ่อบอกไม่ต้องมาทุกวันหรอก ถ้าวันไหนไม่ไปเยี่ยมจะถามอาการจากคุณแม่บ้าง พี่สุดาบ้าง เป็นเช่นนี้ทุก ๆ ครั้ง ทราบอาการของคุณพ่อทุกวัน หมอฉีดยาฉายแสง เจาะหลังทราบทุก ๆ ครั้ง และอีกประการหนึ่ง พี่ลักขณาก็อยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาอยู่แล้ว ถ้าวันไหนไม่ได้ไปเยี่ยมคุณพ่อ ก็จะไปพบพระภิกษุสงฆ์ที่ท่านมีคุณธรรมสูง ให้ท่านช่วยส่งพลังจิต และน้ำใจส่งมาช่วยคุณพ่อ เกือบทุกรูปท่านก็เตือนข้าพเจ้าเสมอว่าให้ปล่อยใจให้เป็นไปตาม "สภาวธรรม" ยอมรับความจริง เตรียมจิต และใจไว้ ถึงคราวแล้ว จะช่วยและจะฝืนสังขารไปได้อย่างไร อย่าช่วยอะไรให้มากนัก เพราะสิ่งที่จะไปเพิ่มให้ด้วยพลังจิตนั้นไปไม่ไหวแล้ว ท่านเปรียบให้ฟังว่าเหมือนเครื่องยนต์ที่ใช้งานมานานแล้ว ย่อมเสื่อมคุณภาพและในที่สุดก็จะใช้งานไม่ได้ ชีวิตและร่างกายของคุณพ่อก็จะต้องเป็นเช่นนั้นเหมือนกัน เมื่อถึงคราวแล้ว ก็ยอมรับสภาพเช่นนั้นเถอะนะ อย่าทุกข์โทมนัสจนเกินไป ให้มีสติอยู่เพื่อจะได้กระทำสิ่งต่าง ๆ อีกหลายอย่างหลายประการ นับว่าเป็นคำเตือนที่มีคุณค่า แต่ถึงกระนั้นเมื่อถึงเวลาจริง ๆ เข้าก็ยังทุกข์โศกเป็นเวลานานหลายวัน

วันศุกร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๓ เวลาเช้าคุณแม่พร้อมด้วยลูก ๆ ได้นิมนต์พระเถระ ๓ รูป ไปที่โรงพยาบาล เพื่อที่จะรับสังฆทาน แต่เพื่อน ๆ ของพี่ลักขณาทราบว่าจะถวายสังฆทาน ต่างก็นำอาหารคาวหวานมาช่วยทำบุญมากมาย พระที่มารับสังฆทาน ก็เลยนิมนต์ฉันเช้าก่อน แล้วถึงได้ถวายสังฆทาน พระเถระทั้งสามรูปสวดพระพุทธมนต์อวยชัยให้พร ก่อนที่จะลากลับได้ยินท่านเจ้าคุณพระเขมสุตาจารย์ ซึ่งยืนอยู่ข้างเตียงที่คุณพ่อนอน

ได้กล่าวว่า ให้หายเจ็บปวด อยู่เย็นเป็นสุข ลากลับละนะ คุณพ่อประคองสองมือประสานกันแต่ยกไม่ขึ้น น้ำตาคลออยู่ไม่ถึงกับไหล เป็นที่แปลกใจ ระหว่างที่พระมาและกลับเป็นเวลา ๑ ชั่วโมง ๔๐ นาที คุณพ่อไม่ได้พูดกับใครเลย นอนสงบหลับตานิ่งไม่พลิกตัว นอนเฉย ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคุณพ่อทำสมาธิได้แน่วแน่ แต่พอพระลากลับแล้วพลิกตัวขยับหลายครั้ง มองดูนาฬิกาบอกเกือบสองโมงแล้ว ให้ผมมาทำงานเถอะ ข้าพเจ้าก็มกราบลา

วันเสาร์ที่ ๒ สิงหาคม อาการก็ยังเป็นปกติ รับประทานอาหารได้น้อย ต้องให้น้ำเกลือช่วย

วันอาทิตย์ที่ ๓ สิงหาคม ไม่มีอาการน่าวิตกอะไร รับประทานอาหารได้นิดหน่อย

วันจันทร์ที่ ๔ สิงหาคม ข้าพเจ้าถามอาการของคุณพ่อจากคุณแม่ในตอนเย็นคุณแม่บอกว่าวันนี้คุณพ่อรับประทานอาหารได้มากเป็นพิเศษ ถ้าทานได้อย่างวันนี้อีกสัก ๒ วัน แม่ว่าพ่อจะต้องกลับบ้านได้แน่ วันนี้พ่อคุยกับแม่ดูหน้าตาสดชื่น รื่นเริงหัวเราะเสียงแจ่มใส และบอกให้แม่กลับเถอะเย็นแล้ว แม่ยังไม่อยากกลับ แต่ไม่อยากขัดใจพ่อ ก็เลยลากลับ

เช้าวันอังคารที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๓ วันนี้แม่ตื่นตั้งแต่ตี ๔ ทำอาหารตักบาตรพระในตอนเช้า และด้วยความดีใจเห็นคุณพ่อรับประทานอะไรได้ จึงทำอาหารไปหลายอย่าง และนำไปถึงโรงพยาบาลยังไม่ถึง ๖ โมงเช้า รับไปได้ ๒ ช้อนเท่านั้น ตอนสายหมอยกเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามาเต็มห้อง ตอนเย็นโทรศัพท์จากโรงพยาบาลมาถึงบ้านสั่งไว้ว่า ถ้าข้าพเจ้ามาถึงให้รีบไปโรงพยาบาลด่วน เพราะอาการของคุณพ่อไม่ค่อยดี วันนี้พูดคุยน้อย แต่ก็ยังพูดคุยทักทายผู้ที่ไปเยี่ยมทุกคน เมื่อเห็นพี่และน้องอยู่เต็มห้องไม่เห็นข้าพเจ้าก็ถาม เพลินทำไมยังไม่มา และอีกสักประเดี๋ยวก็ถามหา

ข้าพเจ้าอีก คุณแม่จึงลากลับ ตั้งใจว่าจะมาตามข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าสวนทางกับคุณแม่ เมื่อข้าพเจ้าไปถึงโรงพยาบาล รีบตรงไปที่ห้องคุณพ่อทันที ก้มตัวลงกราบที่เตียงคุณพ่อ พร้อมกับพูดขึ้นว่าผมมาถึงแล้ว คุณพ่อยังพยักหน้ารับ เห็นสายอ๊อกซิเจนช่วยให้หายใจสะดวกพี่ลักขณาพูดขึ้นว่า หมอจะเจาะคอพี่ไม่ได้ให้เจาะเพราะเพลินสั่งไว้ หมอก็เลยตามใจพี่ วันนี้อาการคุณพ่อทรุดลงมากและมีไข้ขึ้นสูง พี่อ้อนวอนให้คุณแม่รีบกลับไม่อยากให้เห็น จะโทรศัพท์บอกคุณแม่ ว่าเพลินมาถึงเรียบร้อยแล้วจะได้ไม่ห่วง ข้าพเจ้านั่งดูอาการ ก็ไม่เห็นคุณพ่อแสดงอาการเจ็บปวดที่ตรงไหนเลย นอนอยู่นิ่ง ๆ ในท่าสงบ พอสี่ทุ่มข้าพเจ้าก็พูดขึ้นว่า คุณพ่อครับผมจะสวดมนต์บูชาคุณพระรัตนตรัย และคุณพ่อทำใจสู่สมาธินะครับ คุณพ่อพยักหน้ารับ ทุก ๆ ครั้งที่ไปเยี่ยมคุณพ่อจะต้องอาราธนาคุณพระรัตนตรัยพร้อมทั้งคำสวดดัง ๆ ให้ได้ยิน ถ้าจบบทใดคุณพ่อจะให้สวดต่ออีกพร้อมทั้งแผ่เมตตาจิตทุกครั้ง วันนี้ดูคุณพ่อตั้งใจฟังตลอด เห็นดวงตามีน้ำตาคลอมาก ตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดไม่เคยเห็นน้ำตาร่วงพ้นออกตาคุณพ่อเลย ผมพูดขึ้นว่าขอให้คุณพ่อทำจิตให้สงบ นึกถึงพระคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อสวดมนต์จบมองดูใบหน้าของคุณพ่ออิ่มขาว นอนสงบนิ่ง ผมก้มกราบพระพุทธรูปซึ่งตั้งอยู่บนโต๊ะ และก้มกราบคุณพ่อที่เตียง แล้วผมก็ออกมานั่งพักผ่อนนอกห้องสักห้านาที แล้วเดินเข้าไปในห้อง นั่งอยู่อีกสักประเดี๋ยว พิจารณามองดูอาการของคุณพ่อโดยตลอด นั่งนึกว่าหมอพูดไว้ว่าอาการโดยทั่วไปแล้วไม่ถึงเช้าแน่ แต่มองดูโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ข้าพเจ้าว่าจะต้องถึงเช้า มองดูนาฬิกาเวลา ๔ ทุ่ม ๔๐ นาที ในห้องขณะนั้นมีพี่สุดา พี่ลักขณา คุณบุญยิ่งคุณไร และข้าพเจ้า รวมทั้งคุณพ่อ ด้วยก็ ๖ คน เห็นว่าเกือบ ๕ ทุ่มแล้วอยู่กันหลายคนก็เกรงใจทางโรงพยาบาล จึงบอกคุณบุญยิ่งว่ากลับกันก่อนเถอะ

พรุ่งนี้รีบมากันตั้งแต่ ๔ เถอะนะ คุณบุญยิ่งไม่ค่อยอยากจะกลับ แต่เกรงใจข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็บอกคุณพ่อครับผมลากลับนะครับ พร้อมทั้งก้มกราบที่เตียง ไม่มีเสียงตอบ ไม่พยักหน้ารับ ผมถอยหลังออกมาห่างเตียง ยืนมองภาพคุณพ่อนอนอยู่บนเตียง เห็นสายตาคุณพ่อมองตาม เลยบอกคุณบุญยิ่งอย่าเพิ่งกลับเลยนะ นั่งอีกสักประเดี๋ยวเถอะค่อยกลับนะ คุณบุญยิ่งตอบตามใจเถอะ คืนนี้ก็ตั้งใจมาค้างที่นี่แล้ว ขณะนั้น ๔ ทุ่ม ๕๐ นาทีแล้ว

พี่ลักขณาจับดูชีพจร บอกว่าอ่อน เดินออกมานอกห้อง บอกว่าจะโทรศัพท์เชิญหมอแล้วเดินกลับเข้าไปอีก บอกว่าให้สวดมนต์ให้คุณพ่อเถอะข้าพเจ้าตอบไปว่าขอให้ทุก ๆ คนในห้องนี้ ตั้งสติ ตั้งใจ ห้ามร้องไห้นะ แล้วข้าพเจ้าก็เริ่มสวด ขออาราธนา พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆ-คุณ ลูกขออัญเชิญเทพเจ้า เทพยดา ทุกชั้นฟ้าเสด็จและสถิตอยู่ณะที่ใด ขอได้โปรดอัญเชิญเสด็จมาณะที่นี้ ขอให้คุณพ่อได้พบได้เห็น พระพุทธคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และก็แปล พระคุณของพระธรรมขอให้เป็นดั่งประทีป เพื่อส่องสว่างให้ได้พบเห็นพระธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแล้วขอให้ระลึกถึงพระสังฆคุณ ที่พระอริยสงฆ์ พระอริยเจ้า ได้ประพฤติปฏิบัติดีแล้ว ชอบแล้วเปรียบประดุจแสงสว่างส่องนำ ให้ประสบพบพระสัทธรรมของพระพุทธองค์ พุทโธ พุทโธ พุทโธ ขอให้คุณพ่อตั้งใจ มอบจิต และวิญญาณที่จะออกจากร่างในขณะนี้ ขอมอบถวายแด่สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทิ้งสรีระร่างกายไว้ให้คุณแม่และลูกได้บำเพ็ญกุศล เพื่อสนองพระคุณ คุณไรซึ่งนั่งอยู่ข้างเตียง ลุกขึ้นหยิบพวงมาลัย ธูป เทียน ใส่มือคุณพ่อประสานไว้ระหว่างอก ประนมแน่นิ่ง อนิจจา ข้าพเจ้าสูญเสียคุณพ่อแล้ว หรือมองดูนาฬิกา บอกเวลา ๒๓.๐๕ น. ข้าพเจ้ายังเอ่ยพระนาม พุทโธ พุทโธ พุทโธ หมอได้เดินเข้ามาพร้อมทั้งจับชีพจรบอกว่า คุณพ่อสิ้นเสียแล้ว

เปิดประตูเดินออกไปนั่งหน้าห้อง ด้วยน้ำตานองหน้า ที่สูญเสียคุณพ่อบังเกิดเกล้า ใจแทบขาด แน่นอยู่ที่หน้าอก ความคิดสับสนวุ่นวายไปหมด หยิบยาหอมที่มีอยู่ที่กระเป๋ามาเคี้ยวหลายเม็ด พอหายใจคล่องหน่อย นึกถึงคำที่พูดไว้ ห้ามไม่ให้พี่สาว ร้องไห้นะตอนที่คุณพ่อจะสิ้น แล้วมาร้องเสียเอง ทำใจให้เข้มแข็ง ผ้าเช็ดหน้าที่เปียกชุ่มไปด้วยน้ำตา เก็บเข้ากระเป๋าไม่ให้เห็น เปิดประตูเข้าไปในห้อง คุณพ่อซึ่งนอนสงบนิ่ง ปรึกษากัน และตกลงใจ นำศพคุณพ่อไปตั้งสวดที่วัดประยุรวงศาวาส และอีก ๑ ช.ม. ข้าพเจ้าจึงยอมให้ฉีดยาที่ศพพ่อ และก็กลับออกจากโรงพยาบาลเกือบตีสาม

ถึงบ้านตีสามกว่า อาบน้ำเสร็จ ตั้งใจจะนอนพักผ่อนสักประเดี๋ยว คิดว่าคงไม่หลับ แต่คิดว่าร่างกายทุกส่วนคงจะต้องการพักผ่อนยังไม่ได้เอนกายนอนเลย ได้ยินเสียงคุณแม่ตื่นแล้ว เพื่อเตรียมของตักบาตรพระในตอนเช้า คุณบุญยิ่งซึ่งไม่ได้ลงรถที่บ้านเพราะตกลงกันมาจากโรงพยาบาล ให้คุณบุญยิ่งเป็นคนบอกให้คุณแม่ทราบ ได้ยินเสียงคุณแม่ร้องไห้ ต้องลงมาพูดปลอบใจ คุณแม่สั่งข้าพเจ้าว่า จัดงานศพพ่อแทนแม่ด้วย สุดแต่ลูกจะเห็นดีเห็นงาม หมดเปลืองเงินสักเท่าไร แม่ไม่ว่าหรอก ทำฉลองพระคุณพ่อนะ ข้าพเจ้ารับคำและชี้แจงให้ฟังว่า พี่ลักขณา ขอจัดการรดน้ำศพคุณพ่อที่โรงพยาบาลในตอนเช้า เพื่อคุณหมอและพยาบาล ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลจะได้แสดงน้ำใจแสดงคารวะ และในตอนบ่ายจะนำศพคุณพ่อมาที่วัดประยุรวงศาวาสเพื่อบรรดาท่านที่เคารพนับถือจะได้แสดงน้ำใจ ชี้แจงต่าง ๆ แล้วคุณแม่ก็เข้าใจ

ตอนเช้าวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๓ ข้าพเจ้าไปที่โรงพยาบาลจุฬา ได้พบคุณหมอและพยาบาลเป็นจำนวนมาก ได้รดน้ำศพคุณพ่อมากมาย เกือบทั้งโรงพยาบาล

ตอนเย็นที่วัดประยุรวงศาวาส ที่ศาลา ๖๐ ปีได้จัดให้มีการรดน้ำศพคุณพ่อ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ ท่านเจ้าอาวาสพร้อมด้วยพระเถระ พระภิกษุสามเณร เกือบทั้งวัด พระวัดบุปผาราม พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก ท่านเจ้าคุณพระราชดิลก พระเถระพระภิกษุสามเณรเกือบทุกรูป ท่านพระมหาเหรียญชัย วัดพิชัยญาติ และพระภิกษุวัดราชสิทธาราม วัดกัลยาณ์ พร้อมด้วยญาติมิตรท่านที่เคารพอีกเป็นจำนวนมากท่านมารดน้ำศพคุณพ่อ ก่อนที่จะนำสรีระร่างกายลงหีบศพ ฝนซึ่งไม่ได้ตั้งเค้าว่าจะตก ได้ตกเม็ดโต ๆ ท่ามกลางแดดยามเย็นตกประเดี๋ยวเดียว แดดจ้าแล้วก็มืดคลึ้ม เมื่อยกลงบรรจุหีบเสร็จ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป มาติกาบังสุกุล ทุกเสียงที่มารดน้ำคุณพ่อบอกข้าพเจ้าว่า เพลินคุณพ่อมีบุญนะ เหลืองอร่ามเต็มศาลางดงามเหลือเกิน ฝนตกแดดจ้า คุณพ่อไปดีมีสุขแล้วนะ

เมื่อฉายรูปตอนพระเถระรดน้ำคุณพ่อไว้ และนำไปอัดรูป ภาพที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาปรากฏที่รูปคุณพ่อ มีแสงคาดระดับตาคุณพ่อ จะมีภาพสองสามภาพขอให้ท่านพิจารณาดูและเห็นแล้วขอให้ทำความเข้าใจกับภาพที่เกิดขึ้น ขอเล่าสักนิดตอนคุณพ่อเจ็บได้ติดพระรูปเป็นเหรียญหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด) ไว้ที่ตัว เมื่อสิ้นข้าพเจ้าก็ไม่ได้นำออก คงติดอยู่เมื่อรดน้ำ ด้วยน้ำใจที่ทรงพระคุณอันประเสริฐกระทบกับน้ำใจบริสุทธิ์ จึงปรากฏภาพให้เห็น ทางรูปภาพ

แล้วก็ตั้งสวดพระอภิธรรมอีก ๗ คืน ถึงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๓ เมื่อสวดพระอภิธรรมจบ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณได้แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระคาถาธรรม

บรรยายแล้วยกเข้าบรรจุ ณ สถานที่พิเศษ หน้าพระอุโบสถ ท่ามกลางความชื่นชมของทุก ๆ ท่านที่มาบรรจุ พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า เพลิน คุณพ่อได้สถานที่เย็นกาย เย็นใจ ผมเรียนชี้แจงว่า ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ ได้ให้ความเมตตากรุณา สมดั่งคำที่คุณพ่อพูดเสมอ ๆ เมื่อพบท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ อย่างไรผมก็ไม่หนีเมรุวัดประยุรวงศาวาสหรอกครับ ในที่สุดสรีระร่างกายก็มาอยู่ที่วัดนี้สมความปรารถนาแล้ว

ด้วยมโนปณิธานอันแรงกล้า ของคุณแม่ พร้อมด้วยลูกของคุณพ่อทุก ๆ คนที่ได้ตั้งกัลยาณจิต อันมั่นคงในการจัดงานศพด้วยกุศลผลบุญที่ลูกได้ตั้งจิตตั้งใจบำเพ็ญบุญส่งกุศลให้คุณพ่อ ทุก ๆ วัน ด้วยการตักบาตร รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา และเจริญสมาธิภาวนา ขอดวงจิตและวิญญาณของคุณพ่อสถิตอยู่ ณ ที่ใด ขอให้ได้รับกุศลผลบุญ ที่ลูกได้บำเพ็ญให้แล้วด้วย อามิสบูชาและปฏิบัติบูชา แล้วทุกอย่างทุกประการ บุญใด กุศลใดที่ลูกได้กระทำแล้ว ขอบุญนั้น กุศลนั้น พร้อมด้วยกุศลสัมมาปฏิบัติที่ชีวิตของคุณพ่อได้บำเพ็ญมาแล้วด้วยดีตลอดชนมายุ ขอคุณธรรมทั้งปวงนี้จงเป็นตะบะเดชะพลวปัจจัยอันแรงกล้า แด่ดวงวิญญาณของคุณพ่อ ที่อยู่ในคติสัมปรายภพ จงประสบพบ พระสัทธรรม อันล้ำลึกของพระพุทธศาสนาที่ท่านมีมโนปณิธานนานนับแต่ครั้งมีชีวิตอยู่ ขอจงสมประสงค์จำนงหมายด้วยเทอญ

จากลูก

เพลิน สุครีวก

๒๓ ตุลาคม ๒๓

ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่าน
ที่กรุณามาเป็นเกียรติงานพระราชทานเพลิงศพ

นายพัก สุดรีวก

กับขอประทานอภัย และขออภัย
ในข้อบกพร่อง ซึ่งอาจจะมีขึ้นนั้นด้วย

สารบาญ

ภัยของสัตว์ผู้เกิดมาแล้ว

จากนิทานธรรมสาธก

รวบรวม โดย จุรี นิลกำแหง

กาลครั้งหนึ่ง เทพบุตรสององค์พี่น้องลงมาเที่ยวในมนุษย์โลกเพื่อดูชีวิตของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ เทพบุตรผู้พี่พูดกับเทพบุตรผู้น้องว่า

"สัตว์โลกที่เกิดมาแล้ว ในที่สุดก็ต้องตายด้วยประการต่าง ๆ"

เทพบุตรผู้น้องจึงถามว่า "สัตว์ที่เกิดมาแล้ว และมีชีวิตต่อไปตลอดกาล ไม่มีตายเลยนั้น มีหรือไม่ ?"

"ไม่ ไม่มีเลย สัตว์โลกเป็นสัตว์ที่มีธรรมชาติต้องตาย"

"สัตว์โลกที่พี่ว่านั้น คือสัตว์มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานใช่หรือไม่ ?"

"ใช่"

"เกิดมาแล้วต้องตาย ?"

"ต้องตาย"

"ต้องตายด้วยอาการต่าง ๆ กัน ?"

"ใช่"

"ข้าพเจ้าอยากเห็นว่าสัตว์โลกที่ตายด้วยอาการต่าง ๆ กันนั้นเป็นอย่างไร"

"ได้ พี่จะพาเธอไปดูเดี๋ยวนี้ กำลังมีสัตว์โลกตายเพราะอุทกภัยอยู่แล้วอย่างมากมาย"

ว่าแล้วเทพบุตรผู้พี่ก็พาเทพบุตรผู้น้องเหาะตรงไปสู่ประเทศที่กำลังมีน้ำท่วม แล้วพูดว่า

"ดูซินั่น เห็นไหม ? ทั้งมนุษย์และเดรัจฉานถูกน้ำท่วมตายกันอย่างมากมาย"

"อย่างนี้เรียกว่า ตายเพราะอุทกภัยใช่ไหมพี่ ?"

"ใช่"

"น่าสงสารเหลือประมาณ นอกจากตายเพราะอุทกภัยแล้ว มีตายเพราะอะไรอีก ?"

"ถูกไฟไหม้ตาย"

"ข้าพเจ้าอยากเห็น"

เทพบุตรผู้พี่จึงว่า "พี่จะพาไปดูเดี๋ยวนี้"

"พาไปดูที่ไหน ?"

"ที่ไหนก็ได้ ในโลกมนุษย์นี้มักจะมีไฟไหม้พร้อมกันในประเทศต่าง ๆ"

ไม่ช้า เทพบุตรผู้พี่ก็ชี้ให้เทพบุตรผู้น้องดูพร้อมกับพูดว่า "นั่นยังไง ไฟกำลังไหม้ในเมืองใหญ่ มีมนุษย์เดรัจฉานถูกไฟไหม้ตายเป็นจำนวนมาก เขาเอาศพออกมาวางไว้เกลื่อนกลาดที่ริมถนน"

"นี่คือภัยอีกชนิดหนึ่งซึ่งทำให้มนุษย์และเดรัจฉานตายได้หรือ ?"

"ใช่ อย่างนี้เรียกว่า อัคคิภัย"

"นอกจากอุทกภัยและอัคคีภัยแล้ว มีภัยอะไรอีกไหมพี่ ?"

"มี"

"โปรดพาข้าพเจ้าไปดูต่อไป"

เทพบุตรผู้พี่จึงพาเทพบุตรผู้น้องล่องลอยไปเหนือพิภพ และไม่ช้าก็ชี้ให้ดูพร้อมกับบอกว่า

"ดูนั่นซิ พวกโจรกำลังปล้นและฆ่ามนุษย์ผู้เป็นเจ้าทรัพย์ มันแย่งทรัพย์เขาเมื่อเขาขัดขวางหรือต่อสู้มันก็ฆ่าเขาเสียด้วย"

นี่เป็นภัยอีกอย่างหนึ่ง ?"

"ใช่ เรียกว่า โจรภัย"

นอกจากอุทกภัย อัคคีภัย และ โจรภัยแล้ว มีภัยอะไรอีกไหมที่ทำให้มนุษย์และเดรัจฉานเสียชีวิตไป ?"

"มี พี่จะพาไปดูต่อไป"

ไม่ช้า เทพบุตรผู้พี่ก็ชี้ให้เทพบุตรผู้น้องดู พร้อมกับบอกว่า

"ดูซิ ทั้งมนุษย์และเดรัจฉานตายกันอย่างน่าอนาถเกลื่อนกลาดไปหมดเห็นไหม ตายเพราะต้นไม้ล้มทับก็มี บ้านเรือนพังและทับตายก็มี"

"นั่นตายเพราะอะไร"

"เพราะลมพายุอย่างร้ายแรง นอกจากตายกันบนบกแล้ว ในแม่น้ำในทะเลก็ตายกันมากมาย เพราะเรือถูกพายุพัดแตกไปก็มี จมไปก็มี"

"อย่างนี้ก็เป็นภัยอีกชนิดหนึ่งใช่ไหม ?"

"ใช่"

"เรียกว่าภัยอะไร ?"

"เรียกว่า วาตภัย คือภัยอันเกิดจากลม"

เทพบุตรผู้น้องจึงว่า "นอกจากอุทกภัย อัคคีภัย และวาตภัยแล้ว ยังมีภัยอะไรอีกไหมพี่ ?"

"มี พี่จะหาดูต่อไป"

ไม่ช้าเทพบุตรผู้พี่ก็ชี้ให้เทพบุตรผู้น้องดู พร้อมกับบอกว่า

"น่าสงสารมนุษย์พวกนั้น ต้องตายไปอย่างทนทุกข์ทรมาน และตายกันอย่างมากมายเหมือนกัน"

"เขาเป็นอะไรตายหรือ ?"

"อดอาหารตาย"

"อดอาหารตาย ?"

"ใช่"

"คือว่า เขาไม่ยอมกินอาหาร จนกระทั่งตายใช่ไหม ?"

"ไม่ใช่ ไม่ใช่เช่นนั้น ที่ว่าอดอาหารตายมิใช่เขาไม่ยอมกินอาหาร แต่เขาตาย เพราะไม่มีอาหารจะกิน เขายากจนถึงขนาดไม่มีเงินจะซื้ออาหารกิน คนที่ตายอย่างนั้น ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างน่าสงสาร เมื่อเขาไม่มีเงินจะซื้ออาหารกิน เขาก็ไม่ได้กินอาหาร เมื่อไม่ได้กินอาหารก็ผอม ผอมมาก ๆ เข้าก็ลุกไม่ขึ้น ต้องนอนคอยความตาย ตายไปเพราะความหิวโหยแท้ ๆ"

"ไม่มีใครให้อาหารเขากินหรือ ?"

"ไม่มี เพราะคนที่อยู่ในตำบลเดียวกันนี้ก็มีแต่คนยากจน และไม่มีอาหารกินเช่นเดียวกัน อย่างนั้น ใครจะช่วยใครได้ ?"

"ภัยอย่างนี้เรียกว่าอะไร ?"

"เรียกว่า ฉาตกภัย ภัยคือการอดอาหาร

เทพบุตรผู้น้องถอนใจใหญ่ แล้วพูดว่า "นอกจากอุทกภัย อัคคีภัย โจรภัย วาตภัย และฉาตกภัย แล้วยังมีภัยอะไรอีกไหม ?"

"มี พี่จะพาไปดูต่อไป"

ไม่ช้า เทพบุตรผู้พี่ก็ชี้ให้เทพบุตรผู้น้องดูพร้อมกับพูดว่า

"ดูนั่นซิ มนุษย์ที่นั่นก็ตายเพราะไม่ได้กินอาหารอีกเหมือนกัน"

"อดอาหารอีกหรือพี่ ?"

"ใช่ อดอาหารอีก ไม่มีอาหารกินอีกเหมือนกัน แต่พวกนี้มิใช่คนยากจน เขามีเงินซื้ออาหาร แต่ไม่มีอาหารขาย"

"ทำไมไม่มีอาหารขาย"

"เพราะขาดแคลนอาหาร อาหารมีน้อย ไม่พอขาย"

"เพราะเหตุใดอาหารมีน้อย ?"

"เพราะการทำอาหารไม่ได้ผล เช่น ข้าวเป็นต้น บางปีชาวนาทำนาได้ข้าวมาก บางปีก็ได้ข้าวน้อย ปีไหนได้ข้าวน้อย ปีนั้นก็เรียกว่าขาดแคลนข้าว อาหารอื่น ๆ นอกจากข้าวก็เช่นเดียวกัน"

"เป็นอันว่า พวกที่ตายเพราะฉาตกภัยนั้น เป็นเพราะไม่มีเงินซื้ออาหาร ส่วนพวกที่กำลังเห็นอยู่นี้มีเงินซื้ออาหาร แต่ไม่มีอาหารขาย ?"

"ใช่"

"เมื่อไม่มีอาหารขาย ก็ตายเพราะความหิวอีกเหมือนกัน ?"

"ใช่"

"อย่างนี้เรียกว่าภัยอะไร ?"

"เรียกว่า ทุพภิกขภัย"

"นอกจาก อุทกภัย อัคคีภัย โจรภัย วาตภัย ฉาตกภัย และทุพภิกขภัยแล้ว มีภัยอะไรอีกไหม ?"

"มี พี่จะพาไปดูเดี๋ยวนี้"

ไม่ช้า เทพบุตรผู้พี่ก็ชี้ให้เทพบุตรผู้น้องดูพร้อมกับบอกว่า

"ดูนั่นซิ มนุษย์ตายกันอย่างมากมายอีกเหมือนกัน"

"เขาเป็นอะไรตาย ?"

"เป็นโรคตาย"

"เป็นโรคตาย ?"

"โรคต่าง ๆ โรคที่จะทำให้มนุษย์ตายได้ทั้งนั้น มันมีมากโรคด้วยกัน มนุษย์และเดรัจฉานตายเพราะโรคกันทั่ว ๆ ไป"

"อย่างนี้เรียกว่าภัยอะไร ?"

"เรียกว่า โรคภัย ภัยอันเกิดจากโรค"

เทพบุตรผู้น้องจึงถามเทพบุตรผู้พี่ว่า "นอกจาก อุทกภัย อัคคีภัย โจรภัย วาตภัย ฉาตกภัย ทุพภิกขภัย และโรคภัย แล้วยังมีภัยอะไรอีกไหม ?"

"มี"

"มีอีกมากไหม ?"

"มีอีกหลายอย่างเหมือนกัน แต่ที่พี่เห็นสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งนั้น คือ ภัยอันเกิดจากความชรา"

"ความชราเป็นอย่างไร ?"

"ร่างกายทรุดโทรมเปลี่ยนแปลงไป ร่างกายอ่อนแอลงทุกที เดินไม่ค่อยไหว รวมความว่า ร่างกายเสื่อมไปทุกสิ่งทุกอย่าง"

"เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ?"

"เพราะมีอายุมาก ยิ่งมีอายุมากเพียงไร ร่างกายก็ยิ่งชรา คือทรุดโทรมมากเพียงนั้น แล้วในที่สุดก็ตายไป" ไม่ช้าก็ชี้ให้เทพบุตรผู้น้องดูพร้อมกับบอกว่า

"นั่น ดูซิ นั่นแหละคนชราที่ตายไปแล้ว"

"ตายเพราะความชรา ?"

"ใช่"

"เรียกว่าตายเองได้ไหม ?"

"ได้ ตายเอง ไม่ใช่ตายเพราะมีอะไรอย่างอื่นมาทำให้ตาย มนุษย์และเดรัจฉานทั้งหมดในโลกนี้ ถ้าแม้ไม่มีอะไรมาทำให้ตาย ก็ต้องตายเพราะความชรา ความชราเป็นภัยของมนุษย์และเดรัจฉาน และความตายก็เป็นภัยของมนุษย์และเดรัจฉานเช่นเดียวกัน"

นี้คือธรรมสาธก ยกตัวอย่างทางธรรมมาอ้างให้เห็นว่า ภัยของสัตว์ผู้เกิดมาแล้วย่อมมี เพราะต้องตายแน่นอน ดุจภัยของผลไม้สุกย่อมมีเพราะต้องหล่นในเวลาเช้าฉะนั้น,

---

สุขใจ

โดย ท่านพระครูสุวัฒนศีลสังวร วัดบุปผาราม

สุขใจ สบายใจ เป็นบุญวิบากสมบัติที่บุคคลสั่งสมกระทำ

สุขใจ เพราะไม่เคยทำให้ใครมีใจเป็นทุกข์ ดังพระพุทธดำรัส ทรงตรัสไว้ใน "ลักขณสูตร" ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน เราบำเพ็ญอหิงสธรรมไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ก้อนอิฐ ท่อนไม้ หรือ ศัตรา ใจของเราย่อมปรารถนาความเจริญกับด้วประชาชนเหล่าอื่นว่า ทำไฉนพหุชนไม่พึงเสื่อมจาก ศรัทธา ศีล สุตะ พุทธิ จาคะ แม้วาจาของเรา เราไม่เคยกล่าวคำหยาบ ความบาดหมาง ความลำบากใจ ทำความเจ็บใจแก่พหุชน ได้กล่าวแล้วซึ่งวาจาอ่อนหวานไพเราะอันมีสาระประโยชน์ดี วาจาเป็นที่รักแห่งใจ อันไปสู่หทัย สะดวกแก่โสต เสวยผลแห่งวาจาที่ประพฤติดีเสวยผลบุญ

— วิบากสมบัติในสวรรค์ทั้งหลาย จุติจากโลกสวรรค์อันรื่นรมย์แล้ว มาในโลกนี้เศษบุญกรรมกุศลเหลืออยู่ได้ถึงแล้วซึ่งความเป็นผู้มีเสียงเพียงดังว่าเสียงแห่งพรหม มีคำที่ตรัสอันพหุชนเชื่อถือ เราเว้นขาดแล้วจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริงพูดอิงอรรถอิงธรรม อิงวินัย มี

หลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบประโยชน์โดยกาลอันสมควร มีคลองวาจาไม่เหลวไหล คำที่เป็นสุขแก่พหุชน ครั้นเวียนมาในโลกนี้ ได้แล้วซึ่งความเป็นผู้มีพระหนุ มีคางดังว่าคางราชสีห์ที่ประเสริฐกว่าสัตว์สี่เท้า เป็นพระราชาที่เป็นใหญ่กว่ามนุษย์ แสนยากที่ใคร ๆ จะกำจัดพระองค์ได้ พระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์สาวกา พระอริยสาวิก เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งโลกุตรธรรม มีบรมสุขอันเกิดจากบรมธรรมอันอมตะ เป็นสุขใจตามหลักที่มีมาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานี้ พระองค์ทรงแสดงทางอันเอกทางประเสริฐปลอดภัย ทางแห่งความสุขใจไว้แล้ว คือธรรมยานพรหมยาน ได้แก่มรรคมีองค์ ๘ รวมลงในศีล สมาธิ ปัญญา

สุขใจเพราะตั้งใจรักษาศีล ศีลทั้งหมด เช่น ศีล ๕–๘ กุศลกรรมบถ ๑๐ จตุปริสุทธิศีล ล้วนเป็นประมุขของธรรมทั้งหลาย ศีลเป็นมารดาของธรรมทั้งปวง บุคคลควรชำระสะสาง ล้างมลทินกาย วาจา ด้วยน้ำ คือศีลวารี รักษาศีลประดุจจามรีรักษาถนอมขนของตน ถึงชีวิตจะดับดิ้นสิ้นลมปราณ ก็มั่นคงอยู่กับศีลสัตย์ เป็นสุขอมตะ ถ้าได้เพิ่มทุลลธรรม ธรรมที่บุคคลหาได้ยาก คือกตัญญูกตเวทีผสมเข้าด้วย จักช่วยหนุนเฟื่องเรื่องความสุขใจปลอดภัยดีขึ้น พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงอดีตชาติ คราวเสวยพระชาติเป็นพหลคาวี ลูกโคตัวผู้

เรื่องสั้น ๆ มีอยู่ว่า แม่โคถูกพยัคฆาจับได้ แม่โคถือศีลสัตย์ ให้คำปฏิญาณกับเสือว่าปล่อยข้าพเจ้าไปก่อนจะไปให้ลูกดื่มนมจนอิ่มแล้ว จะกลับมาหาท่านอีก เสือคิดว่าจะเป็นไรไป เราปล่อยไป หากแม่โคไม่กลับมา จะตามไปจับกินจนได้ ครั้นแม่โคให้ลูกดื่มนมอิ่มแล้ว จึงออกวาจาว่าลูกจงอยู่

ที่นี่ รักษาตัวให้ดี แม่จะลาจากลูกไปให้เสือกิน เพราะสัญญาตกปากรับคำเสือไว้ ลูกโคกตัญญูรู้คุณแม่ และคิดในใจว่า บัดนี้เป็นโอกาสจะได้สร้างเหตุแห่งความสุขใจในชีวิตต่อไปในอนาคต จึงขอร้องกับแม่ว่า แม่จงอยู่ลูกจักไปยอมตายแทนแม่ แม่ลูกต่างแย่งทางเดินสกัดทางขวางหน้าซึ่งกันและกัน บรรลุถึงทางอันตรายที่เสืออยู่ เสือถามว่าพร้อมแล้วหรือ ลูกโคจึงกล่าวว่า พ่อเสือ ๆ หากมีตัวตายแทนซึ่งกันและกันจะได้หรือ เสือตอบว่ามิต้องแทน คือตายทั้งสอง แม่ลูกโคทั้งสอง ต่างร้องไห้ และซบหน้าเข้าหากัน โครำพัน พร้อมด้วยน้ำตาหลั่งไหลออกมาจากตาโคทั้งสอง เสือขู่ว่า กลัวมากหรือกับความตาย แม่โคตอบว่า ดีใจจนน้ำตาไหลที่ได้ทำตามศีลสัตย์ ลูกโคตอบว่า ปีติจนน้ำตาหลั่งไหลเพราะได้กระทำกตัญญูกตเวทีต่อมารดา คราวนี้เป็นทีของเสือดำรำพันบ้าง ความคิดในจิตเสือถ้าเรากินโคทั้งสองนี้ ผู้มีอุดมธรรมเปี่ยมด้วยศีลสัตย์ไพบูลย์ด้วยกุศลธรรมนี้ ชะรอยว่า ศีรษะ กะบาลหัวของเราคงละลายแยกแตกเจ็ดเสี่ยงเป็นมั่นคง เราเองน่าจะเอาบุญบริจาคปลดปล่อยชีวิตโคทั้งสองไปจะดีกว่าเผื่อเราจะได้สุขใจกับผู้อื่นเขาบ้าง เราเองมีแต่ฆ่าเบียดเบียนผู้อื่นเขามาจนเคย ก็ผู้มีธรรมเห็นปานนี้ ผู้ไม่มีอาชญาผู้ไม่มีพิษมีภัยอะไรกับผู้ใด เสือกริ่งเกรงว่าตนจะถูกฐานะ ๑๐ ประการลงโทษ จึงกล่าวแก่โคว่า ขอเจ้าจงกลับไปยังนิวาสสถานของตนด้วยความปลอดภัยเถิด เราทำลายชีวิตเจ้ามิได้ เราเคารพรักและนับถือท่านทั้งสองด้วยใจจริง เสือใจอ่อน ส่วนเสือในร่างมนุษย์มิทราบว่าจะเดินล้ำหน้าเสือสัตว์ดิรัจฉานไปถึงไหนกัน คุณสมบัติอันประเสริฐกลับเข้าไปสิงอยู่ในน้ำใจของสัตว์สี่เท้า คุณความดีย่อมให้ผลไปตามเหตุผลของผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ศีลสัตย์กตัญญูกตเวที ยิ่งได้เพิ่มเมตตา

ธรรมรักใคร่เห็นอกเห็นใจความประสงค์ซึ่งกันและกัน โลกสันนิวาสนี้ จะเป็นบ้านเมืองที่น่ารื่นรมย์สดชื่นสวยงามเพียงใด มิเปรียบได้ งามยิ่งกว่าเมืองสวรรค์ หอมยิ่งกว่าทิพยบุปผาชาติ อร่อยยิ่งกว่าอาหารของชาวสวรรค์

เหตุการณ์ระหว่างสัตว์ดิรัจฉาน ๓ ตัว ตั้งแต่เริ่มต้น ท่ามกลาง สิ้นสุดด้วยวิธีใดย่อมไม่พ้นสายตาของท่านท้าวสหัสสนัย ผู้มีตาทิพย์ไปได้ ท้าวสักกเทวราชจึงประกาศแสดงอานิสงส์ของคุณธรรมแก่โค ๒ แม่ลูกว่าผู้ใดมั่นคงในศีลสัตย์ ยอมตายแต่ไม่ทำลายคำปฏิญาณ สมบูรณ์ด้วยความสำนึกในพระคุณของผู้มีพระคุณแม่น้อย ผู้นั้นจักปราศจากบรรดาโรคทั้งปวงเช่น โรคหูหนวก โรคง่อย โรคตาบอด โรคลมบ้าหมู โรคเรื้อนผื่นคัน โรคหืด โรคผอมเหลือง จักไม่มีแก่ผู้มีศีลสัตย์ กตัญญูกตเวที

เมื่อไม่มีโรคพยาธิเช่นนี้แล้ว จักเกิดความงดงามปรากฏขึ้นในสรีระทั่วสรรพางค์กาย คือ คือผิวพรรณงาม ทั้ง ๓ ฤดู ไม่หลงกระทำกาลกิริยาเบื้องหน้าแต่ตาย กายแตก มีประตูอบายอันปิดแล้ว ธรรมปิดทวารนรก ฟันงาม ตางาม หูฟังอะไรได้รวดเร็วแจ่มใส จมูกปราศจากโรค เล็บงามสะอาดไม่มีโรคเล็บหลุด แผลในกายเปื่อยเน่าหากมีก็หายได้รวดเร็ว นี่คือความสุขใจที่ท่านผู้รู้ทั้งหลายรับรองแล้ว พระอินทร์ก็ชมพระพรหมก็สรรเสริญ

ความสุขใจ เกิดจากความคิดดี ทำดีมีศีลบริบูรณ์อย่างน้อยศีล ๕ จึงไม่มีวิปฏิสาร ไม่ต้องติเตียนตนเองใจจึงรวดเร็วในการเจริญภาวนาธรรมอันการภาวนานั้นต้องหัดตัดปลิโพธิกังวลหลายประการ แม้ไม่ได้ทั้ง ๑๐ อย่าง ให้สามารถตัดได้ในขณะนั่งหรือเดินจงกรมภาวนา ปลิโพธกังวล เช่น

กังวลเรื่องโรคภัยประจำตัว ต้องตัดลงไปว่าโรคเป็นหน้าที่ของสังขาร จะต้องมีกันทั้งนั้น เราจักทำลายรังโรคด้วยธรรมโมสถนี้ เรื่องทรัพย์หักใจว่าทรัพย์เราบริสุทธิใครจะทำลายได้ เรื่องการเดินทางธุระการงานคั่งค้างอยู่ ก็ขณะนี้เราก็เดินทางสัมมามรรคธุระการงานเราก็ทำงานเป็นศาสนทายาทเป็นลูกที่ดีของพระพุทธบิดา ผู้ปฏิบัติเพื่อสุขอันไพบูลย์ของชีวิต พึงน้อมน้าวจิตใจให้ไหลไปเทไป โอนเอียงหลั่งไหลไปสู่ศรัทธาอันแรงกล้า ไม่หวั่นเกรงต่อความลำบากทุกข์ยากเพียงใด ทนทำ ทนเจ็บปวด ทนทุกอย่างเพื่อชนะกิเลสทั้งปวงคิดว่าการปฏิบัติทำดีเพื่อสุขใจนี้ เป็นนาถะที่พึ่งทางใจของตนเองโดยตรง เสียสละชีวิตวันเวลาเพื่อผู้อื่นนั้นก็พอสมควรแล้ว บัดนี้ขอเวลานอกออกตัวมาทำกิจส่วนตนบ้าง ทรัพย์สมบัติภายนอกไม่เคยทำใครให้ไปสู่สุขสมบูรณ์ที่แน่นอนได้

การเจริญภาวนา

๑. เบื้องแรกต้องจัดสถานที่ให้เป็นสัปปายะ คือ สุข สบายในที่อยู่ เช่น สะอาด ระเบียบ สรงน้ำชำระกายให้สดใส ภาพที่ประดับ ต้องเป็นภาพที่ไม่ส่งเสริมความกำหนัดยินดี หากหาได้ควรมีภาพครูบาอาจารย์ มารดาบิดา พระสงฆ์ผู้ทรงศีลทรงธรรม ผู้มีชีวะประวัติดำเนินชีวิตมาดี สมควรแก่การสักการะบูชามีห้องพิเศษสำหรับชีวิต ห้องไตรรัตนะ ห้องนี้ต้องได้รับการตบแต่งเป็นชีวิตจิตใจของตน เครื่องสักการะบูชา ผูกใจไว้ว่าห้องนี้แหละ ห้องนาถะที่พึ่งสุขทางใจ

๒. บุคคลอยู่รวมกันภายในที่อยู่ ต้องบริหารการเป็นอยู่ให้สอดคล้องต้องตาต้องใจสุขสบายซึ่งกันและกัน เกื้อกูลน้ำใจกัน เข้ากันได้ ดุจน้ำกับน้ำนม เอื้อเฟื้อ อนุวัตรตามผู้เป็นหัวหน้าในที่นั้น ๆ

๓. อาหารรับประทาน ดื่มลิ้มชิมรส หวาน มัน เค็ม ต้องพยายามให้เป็นไปตามธรรมชาตินิยม รสนิยมของแต่ละบุคคล ไม่กะเกณฑ์บังคับน้ำใจกัน เพราะจริตความถนัดชอบพอของแต่ละคน มีรสชาตินิยมต่าง ๆ กัน ต้องอนุโลมตามใจกัน ได้อาหารที่ดีถูกใจแล้วจะเป็นประโยชน์ทางการปฏิบัติได้ดีมาก พึงดูตัวอย่างนางแม่พิมพ์ของพระศาสนาวิสาขาอุบาสิกา จัดอาหารถวายตามธาตุรสนิยมของพระสงฆ์ที่นางอุปฐากในที่ทั่ว ๆ ไป ขึ้นชื่อว่าผู้ปฏิบัติธรรม ย่อมมีคุณสมบัติประจำใจ คือ เลี้ยงง่ายอดทน ไม่เลือกอาหาร บริโภคเพื่อเกิดกำลังแล้วควรแก่การทำดี ไม่เห็นแก่ปากท้องจนเกินไป

๔. การภาวนาสุขใจ ต้องรู้ว่า จริตตนยิ่งอยู่ด้วยอะไรในจริตทั้ง ๖ อ่านตนเองให้ออก บอกตนเองให้รู้ ดูตนเองถูก ถ้าชอบรักชอบใคร่รักขึ้นสมอง ในคนรักของรักเกินขอบเขต รักวิตถาร ผิดแบบประเพณีที่ดีแล้วควรเจริญอสุภกรรมฐาน พิจารณากายให้เห็นกายตน และคนอื่นเป็นสิ่งปฏิกูลน่าเกลียด เจ้าโทสฉุนเฉียวเสมอเห็นแต่คนอื่นมีโทษ ไม่รู้คุณความดีของเขา ไม่เห็นใจของใคร ผู้มีปกติเช่นนี้ ควรหัดเจริญเมตตา เพื่อ

ความแน่นอน แม้ในบุคคลจะเป็นจริตใด ท่านแนะนำให้เจริญอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก เป็นกรรมฐานที่ถูกต้องกับจริตทั้งปวง การกำหนดตั้งสติกำหนดลมนี้ เป็นจอมเป็นใหญ่ เป็นฝาครอบจักวาล เป็นกรรมฐานมีอานิสงส์มากมาย เช่น ทำใจให้สงบ ประณีต เยือกเย็นมิต้องชำระด้วยน้ำ กำจัดบาปธรรมได้รวดเร็ว

การเจริญอานาปานสติ

๑. นั่งตั้งตัวตรงตามแบบปางสมาธิ มีสติตามระลึกรู้ซึ่งถึงกองลมยาวสั้น หยาบละเอียดที่ไหลเข้าไหลออก บริกรรมกำหนดว่า พุทธเป็นลมเข้า โธ เป็นลมออก ยิ่งทำลมหายใจเข้าออกให้ยาวที่สุดเท่าใดได้เป็นดียิ่ง การหายใจยาวเป็นการทำอายุวัฒนะ และเป็นฌานลาภี คือเล่นฌานเป็นกีฬาชีวิตด้วย เป็นกีฬาของพระอริยเจ้าทุก ๆ พระองค์

๒ ขณะนั่งต้องหรี่ตาลงปิดเบา ๆ จักขุทวารบาลปิดแล้ว ธรรมจักษุตาภายในจะเปิดแสงสว่างขึ้น เพ่งดูลมเข้าเย็น ๆ ที่ปลายจมูก เพ่งดูลมอุ่นในขณะลมออก เห็นเย็นเห็นอุ่นเข้าออกอยู่เช่นนี้ เป็นความสุขใจที่สุด

๓. เมื่อใจฟุ้งซ่านวุ่นวุ่น กลับกลอกวอกแวกดิ้นรน คำว่าวอกก็ลิงป่า ลิงอาจจับมัดได้ด้วยเครื่องจับลิงนอนอยู่กับพื้น ส่วนตายังเปิดปิดมือเท้าหางหัว ปัญจสาขาอวัยวะของลิง ก็ยังแสดงกิริยาเจ้าออกตามเคยใจคนไม่มีอะไรเปรียบ · จึงเลือกสัตว์ลิงที่ซุกซนยิ่งกว่าสัตว์ใดในโลก มาเปรียบใจมนุษย์แต่มนุษย์ก็ประเสริฐได้ด้วยการฝึกฝนอบรม สนามฝึกมนุษย์ต้องอาศัยในเขตบุญของพระพุทธศาสนา คือ ทาน ศีล ภาวนา

๔. ทานการให้ที่ผลเลิศนั้น ต้องเป็นวัตถุที่ดีกว่าตนใช้สอยและทำทานในบุคคลที่บริสุทธิ์ หรือผู้ขวนขวาย เพื่อกำจัดอกุศล ศีลต้องรักษาเพื่อความบริสุทธิ์กาย วาจา เท่านั้น อย่างอื่นไม่เป็นศีลบริสุทธิ์ อธิกันตศีลเกิดได้ เพราะมุ่งสะอาดกาย วาจา ภาวนา ต้องทำให้ได้ทั้งสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา

๕. การภาวนาเพื่อความสุขใจ ต้องทำเป็นปกติ อย่าทำแบบสักว่าขอไปที ทานอาหารอร่อยสุขกาย ทำกรรมฐานเป็นธรรมโภชนาหารสุขใจ

๖. กรรมฐานแบบของพระพุทธเจ้าใช้พระวาจาว่ามีความเพียรเผา-กิเลสบาปธรรมให้เร่าร้อน ความรู้ตัวพร้อมว่ากำลังกระทำอะไรอยู่ ทั้งกาย วาจา ใจ ใจติดกิจกายทำคำปากพูดในขณะปัจจุบันนี้ มีสติระลึกเพ่งอยู่ที่กองลมทั้งหลาย ทั้งที่มีความสุขทุกข์เฉย ๆ เพ่งจิตว่ามีรักมีโกรธ มีรู้หรือไม่รู้อะไร เพ่งธรรมที่ดำ เช่น นิวรณ์ธรรม ที่ขาว เช่น โพชฌงค์ คือระลึกได้ใจสอดส่องดูธรรมโดยแยบคาย เรียกสั้น ๆ ว่า เจริญสติปัฏฐาน ๔

๗. วัดผลการทำว่าได้ผลถูกต้องหรือไม่ ต้องวัดด้วย

๑) รู้จักทุกข์ในเบญจขันธ์ ทั้งรูปและนาม

๒) รู้จักเหตุของทุกข์ พร้อมทั้งมีครบเข้าใจละทุกข์

๓) รู้จักดับทุกข์ ถอนความเห็นเป็นมมังการอหังการ

๔) รู้จักภาวนาเจริญในอริยมรรค มีสติไม่ประมาท

ถ้ากุศลเจริญขึ้นสังเกตได้ที่ไม่ฟุ้งเพ้อเห่อเหิมทนงตนว่าเลิศลอยกว่าผู้อื่น เสมอผู้อื่น และเลวกว่าผู้อื่น ไม่มีการเทียบเคียงกับผู้ใด แต่เข้าใจในหลักสัปปุริสธรรมได้ถูกต้อง

๘. ก่อนจะนั่งภาวนานั้น ควรมีบทอธิษฐาน ผูกมัดจิตใจจะได้รักใคร่เป็นฉันทิทธิบาทมีธรรมฉันทะ พอใจยินดีทุ่มเทความเพียร เป็นวิริยิทธิบาท ใจนั้นจะจดจ่อมุ่งเป็นกระแสร์เดียวเรียกจิตติทธิบาท เกิดความใคร่ครวญเหตุผลการกระทำนั้นได้ถูกต้อง พร้อมทั้งตนจะได้มีส่วนรับภาคธรรมจากพระพุทธเจ้าด้วย

คำอาราธนาอธิษฐานเจริญพระกรรมฐาน

ตามแบบของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณมหารัชชมังคลาจารย์อดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ ซึ่งเป็นคำกลอนที่ไพเราะ และมีความหมายลึกซึ้งมาก เพราะแสดงอภิญญาเทสิตธรรม แสดงธรรมที่ยิ่งด้วยความรู้ ดังคำว่า

ข้าพเจ้าจักเจริญกรรมฐานภาวนา
บูชาพระรัตนตรัยอุดม
สั่งสมทศบารมีธรรม
บำเพ็ญอิทธิบาททั้งสี่
บ่มอินทรีย์ให้แก่โดยกาล
สังหารวิวรณ์ห้าให้หาย
สืบสายวิตกวิจารณ์ปีติ
สิริร่วมสุขเอกัคคตา
ต่อมาให้ถึงฌานสี่
พร้อมด้วยวสีทั้งห้า
เดินตามทางพระอริยสมังคี
ล้างธุลีกิเลสให้สูญ
ตัดมูลอาสวะอนุสัย
ห่างไกลสังโยชน์ทั้งปวง

ล่วงถึงประโยชน์ยิ่งใหญ่
ขอคุณพระรัตนตรัย
คุณไท้อธิราชเทวา
คุณมารดาบิดาครูอาจารย์
คุณความดีทุกประการ
จงมาเป็นที่พึ่งแก่ข้าพเจ้า
บรรเทาทุกข์ร้อนให้เหือดหาย
ทำลายมารให้พินาศ
ปราศจากภยันตรายนิรันดร์
เกษมสันต์ประสพสิ่งเสมอใจ
สมดังมุ่งหมาย ณ. กาลบัดนี้ เทอญ.

๙. เมื่อนั่งเจริญสุขใจ เกิดจากการภาวนาแล้ว พึงแผ่เมตตาเข้าหาตนเองว่าขอข้าพเจ้าจงมีสุข อย่าได้รับการเบียดเบียนจากท่านผู้ใด หรือโรคภัยอย่าคุกคามบีบคั้นตนเองเลย คนและสัตว์ทั้งโลกจงรักใคร่ในตัวข้าพเจ้า สมบัติที่มีอย่าได้ถูกทำลาย ที่มีแล้วจงเจริญมั่นคง ขอข้าพเจ้านี้จงประพฤติธรรมเป็นธรรมจริยาสมจาริยามีใจคงที่อยู่กับความดีเช่นนี้ตลอดชีวิต

๑๐. ต่อไปพึงแผ่ขยายวงกว้างออกไป ถึงคนและสัตว์ทุกจำพวก อย่าได้เลือกเจาะจงแต่คนและสัตว์ที่รักเราอย่างเดียว พึงแผ่ไปข้างหน้า หลัง ซ้ายขวา สูงต่ำใกล้ไกล สัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้า มากเท้าเห็นด้วยตามิได้เห็น

ด้วยตา อินทร พรหม ยม ยักษ์ วิทยาธร คนธรรพ์ พระมหากษัตริย์ รัฐบาลผู้บริหารประเทศชาติจงได้มีโอกาสอนุโมทนาสาธุจากบุญกุศลที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วนี้ จงมีความสุขใจ พ้นผองภัยทุกประการจงสำราญในความเป็นอยู่ทั่วหน้ากันเทอญ การแผ่เมตตาทำให้ถูกทางจริง ๆ ใช้เวลาเพียงลัดองคุลีเดียว ลัดนิ้วเดียว ชั่วช้างกุญชร กระดิกหู งูแลบลิ้น ไก่กะพือปีกขัน พระองค์ตรัสว่ามีคุณค่าเหลืออนันต์ นิดเดียวมีคุณค่าทางน้ำใจเราถึงเพียงนั้น หากกระทำให้มากขึ้นมา ภาวนาให้มั่นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ไพศาลจักเกิดในสันดานบำรุงบำเรอชะโลมใจให้เป็นสุขตลอดกาลเป็นนิตย์แล

บทความสุขใจ จบเพียงนี้.

รายการปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
(ถ่ายทอดทุกสถานี)

โดย

พระเทพรัตนดิลก วัดบุปผาราม

เรื่อง

"รากแก้วของชีวิต"

ออกอากาศ วันอาทิตย์ ที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๒๑

เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.

ท่านสาธุชนทั้งหลาย

รายการปาฐกถาธรรมวันนี้ อาตมภาพจะได้พูดเรื่อง "รากแก้วของชีวิต" การที่ได้นำเรื่องนี้มาพูดก็เพราะว่าความสุขความเจริญในชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่คนต้องการปรารถนา แต่ว่าความสุขความเจริญเป็นผล ไม่สำเร็จได้เพียงความปรารถนา ความสำเร็จผลจะบังเกิดขึ้นได้ต้องกระทำเหตุนั้นก็คือประพฤติปฏิบัติความดีซึ่งจะทำให้ชีวิตประสบความเจริญ เหตุคือความดีที่จะทำให้ชีวิตประสบความสุขความเจริญนี่แหละ อาตมาได้ตั้งชื่อว่า "รากแก้วของชีวิต" และการตั้งนี้ไม่ได้เป็นการตั้งอย่างดัดจริต หรือว่าคิดเอาอย่างเลื่อนลอย ได้ถือนัยมาจากพระโอวาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ตรัสสอนสิงคาลกมาณพในสิงคาลกสูตร ซึ่งสิงคาลกสูตรนี้พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า เป็นวินัยของคฤหัสถ์ โดยท่านกล่าวยืนยันไว้ว่า สิ่งที่คฤหัสถ์คือท่านผู้อยู่ครองเรือนจะพึงปฏิบัติ เพื่อให้ประสบความ

สุขความเจริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ตรัสไว้ในพระสูตรนี้ไม่มีเลย ก็วินัยนั้น เมื่อถือเอาความก็ได้แก่หลักของความประพฤติปฏิบัติ วินัยท่านถือว่าเป็นราก ถ้าเปรียบชีวิตเหมือนต้นไม้ วินัยของชีวิตก็เป็นเหมือนรากแก้ว ตอนนี้จะเห็นได้ที่ท่านกล่าวไว้ว่า พระวินัยเป็นรากแก้วของพระศาสนา หมายความว่า เมื่อพระภิกษุสงฆ์ยังประพฤติดีปฏิบัติชอบตามพระวินัยแล้ว พระศาสนาก็จะไม่เสื่อม เหมือนกับต้นไม้ที่มีรากแก้วเจริญมั่นคงดี ต้นไม้นั้นก็เจริญงอกงามฉันใด อุปมัยก็ฉันนั้น ท่านผู้เป็นคฤหัสถ์ซึ่งอยู่ครองเรือน ถ้าหากว่าได้ปฏิบัติตามพระโอวาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ได้ตรัสสอนสิงคาลกมานพที่จะได้อัญเชิญมาบรรยายต่อไปนี้ ก็ชื่อว่าท่านได้มีรากแก้วของชีวิต

เนื้อความตามสิงคาลกสูตรนั้นว่า สมัยหนึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหารอันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต ณ กรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นสิงคาลกมานพบุตรคฤหบดี ลุกขึ้นแต่เช้าออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้านุ่งห่มเปียก มีผมเปียก ยกมือประคองนอบน้อมทิศทั้ง ๖ อยู่คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ ตรงนี้ต้องขอชแจงเพิ่มเติมว่า ที่สิงคาลกมานพได้ลุกขึ้นแต่เช้าแล้วไปยืนไหว้ทิศทั้ง ๖ อยู่นั้น เพราะบิดาของสิงคาลกมานพได้สั่งไว้ก่อนจะสิ้นชีวิตว่า "ลูกจงนอบน้อมทิศทั้งหลายนะ" ที่บิดาของสิงคาลกมานพได้สั่งไว้อย่างนี้ ก็เพราะความรักของคุณพ่อที่มีอยู่ในลูกอย่างเหลือเกิน คือ บิดามารดาของสิงคาลกมานพเป็นคฤหบดีผู้มั่งคั่งเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างหมดความสงสัย คือเป็นพระโสดาบัน แต่สิงคาลก

มานพนั้นตรงกันข้ามแม้ว่าคุณพ่อและคุณแม่จะพยายามชักจูงแนะนำสักเท่าไร สิงคาลกมานพก็ไม่ยอมเชื่อ และไม่ยอมเข้าใกล้พระรัตนตรัย นอกจากไม่ยอมเข้าใกล้แล้ว ยังค้าน ว่า "คุณพ่อ การเข้าไปหาพระน่ะ จะมีประโยชน์อะไร เข้าไปหาพระแล้วก็ต้องกราบต้องไหว้ เรากราบก็ปวดหลัง บางทีไปเจอในที่ที่ไม่สะอาด นั่งลงเสื่อผ้าก็เปื้อนสกปรกเปล่า ๆ มิหนำซ้ำถ้าเกิดความคุ้นเคยก็ต้องถวายจีวร ต้องถวายอาหารบิณฑบาต สิ้นเปลืองไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย เพราะฉะนั้น คุณพ่ออย่ามาสอนผมให้เสียเวลาเลย ผมไม่ยอมไปรู้จักสนิทสนมกับพระหรอก" ก็เป็นที่น่าแปลกก็คือว่า การที่สิงคาลกมานพคัดค้านคุณพ่อแม่เมื่อเกือบสามพันปีมาแล้ว ก็ยังเป็นความรู้สึกของคนหนุ่มสาวบางคนบางกลุ่มอยู่ในปัจจุบันนี้ ที่ไม่เห็นคุณค่าของพระศาสนาและที่บิดามารดาเป็นพระโสดาบัน แต่ลูกออกนอกคอก อันนี้ไม่แปลก เหตุการณ์ในปัจจุบันนี้บิดาเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ เป็นพ่อค้าผู้มีธุรกิจกว้างขวาง แต่ว่าลูกไปเข้าป่าก็มีนี่ก็เข้าภาษิตที่ว่า "ใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีอะไรใหม่" แต่บิดาของสิงคาลกมานพด้วยอำนาจที่รักลูกอย่างเหลือเกิน แม้จะสอนมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ จนกระทั่งเจ็บและก็รู้ว่าเป็นวาระสุดท้าย แต่ก็ยังทิ้งไม้ตาย คือ สั่งให้ลูกลุกขึ้นไหว้ทิศทั้ง ๖ เวลาเช้า ๆ ก็ด้วยความมุ่งหมายว่า ในขณะที่ไปไหว้ทิศอยู่นั้น พระพุทธเจ้าหรือพระสาวกองค์ใดองค์หนึ่ง เช่น พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร เป็นต้น ไปพบเข้าก็จะซักถามว่า มาไหว้ทิศทำไมเมื่อทราบเรื่องแล้วก็จะได้กล่าวแนะนำสั่งสอน สิงคาลกมานพจะได้เลิกละมิจฉาทิฐิความเห็นผิด มาตั้งใจดำเนินชีวิตในทางที่ชอบ บำเพ็ญบุญกุศลต่อไป นี่แหละเป็นมูลเหตุให้สิงคาลกมานพได้ลุกขึ้นไหว้ทิศเวลาเช้า ๆ สมัยนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเสด็จไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ได้ทอดพระเนตรเห็นสิงคาลกมานพไหว้ทิศอยู่ดังที่กล่าวมา

แล้วนั้นพระองค์ก็ตรัสถามเมื่อสิงคาลกมาณพกราบทูลว่า ที่ไหว้ทิศนั้นก็เพื่อทำตามคำสั่งของบิดา ที่สั่งไว้ในเวลาก่อนจะตาย พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่าในวินัยของพระอริยะ คือในคำสอนของพระองค์นั้น ไม่ได้ไหว้ทิศกันอย่างที่เธอกำลังไหว้อยู่นี่หรอก สิงคาลกมาณพจึงกราบทูลถามว่า "ในวินัยของพระอริยเจ้า ทิศ ๖ นี่เขานอบน้อมเขาไหว้กันอย่างไรพระเจ้าข้า ขอให้พระผู้มีพระภาค ได้ทรงแสดงวิธีนอบน้อมไหว้ทิศตามวินัยของพระอริยเจ้าแก่ข้าพ-องค์ด้วยเถิด" ลำดับนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสสอนสิงคาลก-มาณพถึงวิธีไหว้ทิศในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าในวินัยของพระอริยเจ้า ซึ่งสรุปพระพุทโธวาทที่พระองค์ตรัสสอนสิงคาลกมาณพแล้ว ก็ได้เป็น ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. เว้นชั่ว ๑๔ ประการ
๒. วิจารณ์คบมิตร
๓. สถิตหน้าที่
๔. ทำดีเพิ่มพูน

ที่จะชื่อว่าเป็นผู้นอบน้อมหรือไหว้ทิศตามคำสอนของพระพุทธองค์นั้น ต้องปฏิบัติตามหลักทั้ง ๔ นี้ คือ เว้นชั่ว ๑๔ ประการ วิจารณ์คบมิตร สถิตหน้าที่ ทำดีเพิ่มพูน

ชั่ว ๑๔ ประการ ๔ ประการแรกมีชื่อว่า กรรมกิเลส คือสิ่งที่เป็นบาป ซึ่งคนมีกิเลสเท่านั้นจึงจะทำ ถ้าคนไม่มีกิเลสแล้วก็ไม่ทำ จึงได้เรียกว่า "กรรมกิเลส" มี ๔ ประการด้วยกัน คือการฆ่ากัน ที่เรียกโดยศัพท์บาลีว่า ปาณาติบาต การลักทรัพย์กัน ที่เรียกโดยศัพท์บาลีว่า อทินนาทาน การทำชู้กับภรรยาของผู้อื่น ที่เรียกว่า กาเมสุมิจฉาจาร หรือตามที่ตรัสไว้ในพระ

สูตรนี้ว่า "ปราการคมนํ" และประการที่ ๔ คือการกล่าวเท็จ ที่เรียกว่า มุสาวาท ผู้ที่จะชื่อว่าได้ไหว้ทิศตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในประการแรก จะต้องเว้นจากกรรมอันทำเพราะกิเลส ๔ ประการนี้คือการฆ่า การทำร้ายชีวิตร่างกายของกันและกัน การลักขโมยทรัพย์สมบัติของกันและกัน การลักขโมยนี้ไม่ได้หมายถึงการลักขโมยอย่างเดียว การฉ้อ การโกง การยักยอก การเบียดบังทรัพย์สินส่วนบุคคลหรือส่วนรวม หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งในเวลานี้ไม่ค่อยพูดกันแล้ว คำว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงนี้ ถ้าพูดถึงการกระทำอย่างนี้ ก็ใช้คำว่า "คอรัปชั่น" คอรัปชั่นนี้เป็นภาษาอังกฤษ ถ้าจะว่าก็เป็นฝรั่งมาอยู่เมืองไทยนาน แต่งเนื้อแต่งตัวจนเป็นคนไทยไปแล้ว พูดว่าคอรัปชั่นทุกวงการก็เป็นอันรู้กันว่า หมายถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ประการที่ ๓ คือ กามมิจฉาจาร ความประพฤติผิดในทางกามารมณ์ ในที่นี้ระบุว่า ทำชู้กับภรรยาของผู้อื่น แต่ความจริงไม่ได้หมายเพียงเท่านี้ ความหมกมุ่นมัวเมา หรือความประพฤติเสเพลในเรื่องนี้ แม้จะมิใช่ผู้ซึ่งเป็นภรรยาของผู้อื่น ต่างว่าจะเป็นลูกสาว แต่การละเมิดหรือการล่วงนั้นไม่ถูกต้องด้วยศีลธรรม ไม่ถูกต้องด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมหรือแม้ความเกี่ยวข้องในเรื่องกามที่ผิดหลักธรรมชาติ เช่น ชายกลับเป็นหญิง หญิงกลับเป็นชาย ก็รวมอยู่ในความประพฤติผิดในคำว่า "กามมิจฉาจาร" นี้ทั้งสิ้น

และการกล่าวเท็จ การกล่าวเท็จนี้เป็นเรื่องสำคัญมากอย่างหนึ่ง ที่ว่าสำคัญนั้นก็คือว่า ถ้าผู้ใดมีการกล่าวเท็จเป็นปกติ คือกล่าวเท็จอยู่เสมอแล้ว ท่านว่าผู้นั้นเป็นผู้ขาดพื้นฐานของความดี คนที่แกล้งกล่าวเท็จได้หน้าตาเฉย ไม่รู้สึกสะดุ้งสะเทือนอะไรนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้ามีโอกาสเมื่อไรก็เป็น

อันทำบาปคือความชั่วเมื่อนั้น อย่างพระพุทธภาษิตว่า "เอกธมฺมมตีตสฺส มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน วิติณฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยํ" แปลว่า "ผู้ล่วงธรรมอย่างเอก คือ สัจจะเสียได้แล้ว มีปกติกล่าวเท็จเสมอ ไม่นึกถึงผลของการทำชั่วในโลกหน้า ที่จะไม่กระทำบาปคือ ความชั่วในเมื่อมีโอกาสนั้น ไม่มี" ในที่นี้ท่านผู้ฟังโปรดสังเกตว่า พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า "มุสาวาที" แปลว่า พูดเท็จเป็นปกติ เท็จเป็นประจำ มุสาวาที กับมุสาวาโท นี้มันต่างกัน มุสาวาทีนั้นพูดเท็จเสมอ ปกติ ติดต่อ แต่มุสาวาโทหรือมุสาวาโด (ออกเสียงอย่างมคธ) เท็จบ้าง จริงบ้าง นี่ก็เรียกว่า ยังมีดีบ้างชั่วบ้าง แต่ที่ว่าเท็จเป็นประจำละก็ ไว้ใจยากที่จะไม่ทำความชั่วในเมื่อมีโอกาส และการกล่าวเท็จที่ทางพระพุทธศาสนาห้ามอย่างเหลือเกินนั้นก็คือ การกล่าวเท็จใส่ร้ายผู้อื่นโดยไม่เป็นจริงในความชั่ว ในความผิดที่บุคคลหรือเขานั้น ๆ มิได้กระทำ ได้ปั้นเรื่องเท็จใส่ร้าย อย่างนี้ถือว่าเป็นบาปหนักหนา รวมความว่า การดำเนินชีวิตของท่านผู้อยู่ครองเรือน ซึ่งเป็นคฤหัสถ์นั้น ถ้าเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนาแท้จริง ในประการต้นจะต้องเว้นจากบาป ๔ ประการนี้ คือ การฆ่ากัน การลักขโมย แย่งชิง เบียดเบียน ฉ้อโกงทรัพย์สมบัติของกันและกัน การทำชู้สู่สาวกัน การกล่าวเท็จใส่ร้ายกัน และถ้าจะพิจารณาถึงสิ่งที่คนทั้งหลายในโลกต้องประสบความทุกข์ความเดือดร้อน ความยากลำบากยิ่งไปกว่าความทุกข์ซึ่งมีอยู่โดยธรรมดาแล้ว คือความแก่ ไข้ เจ็บตาย หรือความยากจน สิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายเพิ่มขึ้นก็คือการฆ่ากัน การลักขโมย ปล้นสดมภ์ ฉ้อโกง เบียดเบียนกดขี่เอาทรัพย์สมบัติของกันและกัน การประพฤติเลอะเทอะ เหลวไหลในเรื่องกามารมณ์ และคำพูดซึ่งไม่ถือหลักของสัจจะ คือความจริงนี่แหละ เพราะฉะนั้น ทั้ง ๔ อย่างนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้เว้นเป็นประการเริ่มต้น

ในประการต่อไปนั้น พระองค์ตรัสว่า ผู้ที่จะดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขสวัสดี เรียกว่าได้ชัยชนะทั้งสองโลก คือทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า จะต้องเว้นจากอคติ ๔ ประการ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ความลำเอียงเพราะชัง ความลำเอียงเพราะหลง ความลำเอียงเพราะกลัว ที่เรียกว่า "ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติและภยาคติ" อันนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากมนุษย์เราจะเบียดเบียนกันในเหตุทั้ง ๔ ประการดังกล่าวมาข้างต้นแล้วความเบียดเบียนที่ทำความเจ็บช้ำน้ำใจให้แก่ผู้ได้รับเป็นอย่างมากอีกประการหนึ่งก็คือ ความอยุติธรรม ความอยุติธรรมนี้ถ้าใครไม่ได้รับก็ไม่รู้ว่ามีความขมขื่นหรือเจ็บแค้นสักแค่ไหน ต่อเมื่อประสบเข้าเอง โดนเข้าเองจึงจะรู้ว่ามันขมขื่นจริง สมเด็จพระผู้มีพระภาคพระองค์จึงได้ตรัสโทษของความลำเอียงเพราะรักเป็นต้นไว้ว่า ทำให้เป็นผู้เสื่อมจากยศ ดังพระบาลีพุทธภาษิตว่า

ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ธมฺมํ อติวตฺตติ
นิหียติ ตสฺส ยโส กาฬปกฺเข ว จนฺทิมา

แปลว่า "ผู้ใดประพฤติล่วงธรรม คือความถูกต้องเสียเพราะรักเพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัวยศของผู้นั้นย่อมเสื่อมถอย เหมือนพระจันทร์ในข้างแรม" ที่นี้ยศที่เสื่อมนี้ได้แก่เกียรติยศและบริวารยศเกียรติ-ยศคือชื่อเสียงที่ดี โดยเฉพาะคือชื่อเสียงที่ว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ถ้าหากว่าไปทำให้เสียความเป็นธรรมไป ยศอันนี้ก็จะเสื่อมสูญ บริวารยศ คือการที่คนทั้งหลายมีความรัก ความนับถือ และให้ความเคารพยกย่อง ถ้าไปแสดงความอยุติธรรมให้ปรากฏ ก็จะทำให้เสียไป ความลำเอียงตามเหตุทั้ง ๔ นั้นถ้าลำเอียงเพราะรัก คือเป็นผู้ที่ตนรัก จะโดยฐานะไหนก็ตาม สมมุติว่า

จะเป็นลูก เป็นญาติ เป็นพวกพ้อง เพื่อนฝูง ถ้าทำความผิดก็ว่าถูก ถ้าทำดีเพียงเล็กน้อยก็ยกย่องมากไปกว่าความดี อันนี้เรียกว่าลำเอียงเพราะรัก ส่วนลำเอียงเพราะชังนั้น คือ ทำถูกก็ว่าเป็นผิด คือถ้าเป็นคนที่ตนโกรธ เกลียด หรือผูกพยาบาทไว้ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำถูกก็ว่าผิดมาก ที่เรียกว่าลำเอียงเพราะเกลียด ส่วนลำเอียงเพราะหลงนั้น อันนี้ยิ่งน่ากลัวมาก คือจับแบบไม่ถูก ตัดสินเลอะ ๆ เทอะ ๆ ถูกเป็นผิด ผิดเป็นถูก เอาอะไรเป็นแก่นสารไม่ได้ ที่ท่านว่าเหมือนไม้หลักปักในเลน เหมือนลูกฟักตั้งอยู่บนหลังม้า ไม่มีหลัก ไม่มีกฎเกณฑ์ และความลำเอียง อีกประการหนึ่งที่น่ากลัว ก็คือความลำเอียงเพราะกลัว ความลำเอียงเพราะกลัวนี้ สามารถที่จะสับถูกเป็นผิด สับผิดเป็นถูกได้เช่นเดียวกัน สิ่งที่มนุษย์ในโลกกลัวก็คืออำนาจ แล้วก็เงินทอง ที่กลัวอำนาจนั้นดูเหมือนจะไม่ต้องอธิบาย คิดว่าท่านผู้ฟังคงเข้าใจ แต่ว่าที่กลัวเงินทองนี้ ท่านอาจจะนึกไปไม่ถึง เพราะว่าเงินทองนี้โดยมากเขารักเขาไม่กลัวอยากจะได้อยากจะมี ที่ว่ากลัวเงินกลัวทองนั้น กลัวจะไม่ได้ แล้วก็กลัวที่มีอยู่แล้วหมดไป สิ้นไป ถ้าไปกระทำให้ถูกต้องให้ตรงตามความเป็นจริง ผู้ที่จะทรงความยุติธรรมไว้จึงต้องรักษาใจให้พ้นจากอำนาจของอคติทั้ง ๔ ประการนี้ อย่าไปลำเอียงเพราะรัก เพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัว ต้องรู้จักแยกเรื่องส่วนตัวออกจากส่วนรวม อะไรเป็นส่วนตัวหรือเป็นเรื่องในครอบครัว นี่เราก็ว่ากันไปอย่างหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวด้วยส่วนรวม คือเกี่ยวด้วยประเทศชาติ เกี่ยวด้วยพระศาสนา ท่านผู้พิทักษ์ความยุติธรรมนั้น จะต้องประคองใจรักษาใจให้พ้นจากอำนาจกระแสที่จะดึงไปให้ตกไปอยู่ใต้อำนาจของมันทั้ง ๔ อย่างนี้ให้ได้ ถ้าหากว่าไม่ทำตนให้พ้นจากอำนาจของทั้ง ๔ นี้ มาประคองการประพฤติปฏิบัติให้ดำเนินไปในทางที่ถูกแล้ว เป็นผู้ใหญ่ก็จะเสีย เสียอะไร เสียคือเป็นคนอคติ

เป็นคนอยุติธรรม และถ้าหากว่าเป็นผู้น้อยก็เสียเหมือนกัน เสียอย่างไร ทำให้เป็นคนอกตัญญู พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว "พระปิยมหาราชเจ้า" ได้ทรงพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิตเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรมไว้น่านำมาพิจารณาบทหนึ่งว่า

ยุติธรรมสำหรับพ้อง ธาษตรี
ใครว่าจักไป่มี ไป่ได้
แม้ขาดจักเกิดกลี ลุกใหญ่ หลวงเฮย
ต่างคนต่างจักให้ แต่ล้วนตนดี
ผู้ใหญ่ไร้เริดร้าง ยุติธรรม์
ห่อนใหญ่อยู่นานวัน มักล้ม
ผู้น้อยประพฤติผัน ผิดจาก ธรรมนา
มักไม่พ้นต้องก้ม เกศเข้าคายาว.

นี่แหละท่านผู้ฟัง รากแก้วของชีวิตที่ว่าให้เว้นจากความชั่ว ๘ ประการ ในวันนี้ก็บรรยายได้เพียง ๘ ประการ คือ กรรมกิเลส ๔ ได้แก่การฆ่ากัน การลักขโมย ฉ้อโกงทรัพย์สมบัติกัน การประพฤติล่วงภรรยาของผู้อื่น และการกล่าวเท็จ และอีก ๔ ประการคือ ความลำเอียง หรือทำให้เสียความถูกต้อง ความเป็นธรรม เพราะรัก เพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัว ก็พอดีกับเวลาแล้ว

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจบุญกุศล คุณงามความดีทั้งหลายทั้งปวง ได้คุ้มครองอภิบาลรักษา ท่านทั้งหลายทุก ๆ ท่าน ได้ประสบความสุขความเจริญ ความมีปีติเอิบอิ่มในพระธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงทุกเมื่อเทอญ.

ขอเจริญพร

รายการปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
(ถ่ายทอดทุกสถานี)

โดย

พระเทพรัตนดิลก วัดบุปผาราม

เรื่อง "รากแก้วของชีวิต"

ออกอากาศ วันอาทิตย์ ที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.

ท่านสาธุชนผู้สนใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งหลาย

วันนี้เป็นเวลาอันเป็นอุดมมงคลอีกครั้งตามที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ในมงคลสูตรว่า กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ การฟังธรรมตามเวลาอันสมควรเป็นอุดมมงคล ดังนี้

เรื่องที่อาตมภาพจะพูดในวันนี้ เป็นเรื่องที่ติดต่อมาจากการพูดครั้งก่อนแต่ก็เป็นเวลานาน ถึง ๖ เดือน คือ ในครั้งก่อนได้พูดในวันอาทิตย์ ที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๒๑ วันนี้เป็นวันอาทิตย์ ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๒ เพราะเป็นเวลานานดังที่กล่าวนี้ จึงจำเป็นต้องขอทบทวนความจำถึงเรื่องเก่าที่ได้พูดไปแล้วสักนิด เรื่องที่พูดไปนั้นชื่อว่าเรื่อง "รากแก้วของชีวิต" ที่ว่าเป็นรากแก้วของชีวิตก็เพราะ เป็นพื้นฐานอันมั่นคงแข็งแรงที่จะทำให้ชีวิตก้าวหน้าดำเนินตั้งอยู่ในความเจริญ หรือ ไปสู่ความเจริญได้โดยตลอด เป็นหลักธรรมะที่อัญเชิญมาจากสิงคาลกสูตร ซึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสสอนสิงคาลกมาณพ ความโดยย่อที่ได้แสดงไปแล้วนั้น คือ สมเด็จพระผู้มีพระ-

คณะสงฆ์วัดบุปผาราม และ คณะสงฆ์ วัดประยุรวงศาวาส

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก

๑๐ ส.ค. ๒๓ คณะสงฆ์วัดบุปผาราม เจ้าภาพ
พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชดิลก

พระเถระวัดบุปผาราม ถวายไทยธรรมแด่พระสวดพระอภิธรรม

ภาคเจ้าได้ทอดพระเนตรเห็นสิงคาลกมาณพกำลังไหว้ทิศมีทิศตะวันออกเป็นต้น ได้ตรัสสอนว่า ในอริยวินัย คือคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น มิได้ไหว้ทิศกันดังที่ สิงคาลกมาณพกำลังไหว้อยู่ แล้วได้ตรัสสอนว่า การไหว้ทิศตามอริยวินัยนั้น ในชั้นต้นผู้ไหว้ทิศจะต้องเว้นจากความชั่ว ๑๔ ประการ ความชั่ว ๑๔ ประการนั้น ๔ ประการแรกชื่อว่า "กรรมกิเลส" คือความชั่วซึ่งคนที่มีกิเลสเท่านั้นจึงจะกระทำ ได้แก่การฆ่ากัน ๑ การลักขโมย ฉ้อโกงยักยอกทรัพย์สินกัน ๑ การประพฤติผิดในเรื่องคู่ครอง ๑ การกล่าวเท็จใส่ร้ายกัน ๑ ส่วนอีก ๔ ประการได้แก่ "อคติ" คือ การกระทำให้ผิดจากการที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรม ได้แก่ ความลำเอียงเพราะรัก ๑ ลำเอียงเพราะชัง ๑ ลำเอียงเพราะหลง ๑ ลำเอียงเพราะกลัว ๑ นี่เป็นเนื้อความโดยย่อที่ได้แสดงไปแล้วเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๑ ส่วนความชั่วอีก ๖ ประการที่ผู้ซึ่งจะชื่อว่าเป็นผู้ได้ไหว้ทิศ หรือเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่ามีรากแก้วของชีวิต จะต้องเว้นนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงอบายมุข คือเหตุของเรื่องฉิบหาย ๖ ประการ ได้แก่ ๑. ดื่มน้ำเมา ๒. เที่ยวกลางคืน ๓. เที่ยวดูการเล่น ๔. เล่นการพนัน ๕. คบคนชั่วเป็นมิตร และ ๖. เกียจคร้านทำการงาน ทั้ง ๖ ประการนี้ได้ชื่อว่า อบายมุข คือ เหตุที่ทำให้ถึงความเสื่อมความฉิบหาย ความเสื่อมความฉิบหายที่จะเกิดจากเหตุทั้ง ๖ ประการนี้ ก็ได้แก่โภคทรัพย์ เพราะท่านอธิบายไว้ว่า โภคานํ อปายมุขํ อบายมุขนั้นเป็นเหตุเครื่องฉิบหายแห่งโภคทรัพย์

ในประการต้น การดื่มน้ำเมามีโทษ ๖ ประการ คือ ๑. เสียทรัพย์ ๒. ก่อการทะเลาะวิวาท ๓. เกิดโรค ๔. ต้องติเตียน ๕. ไม่รู้จักอาย ๖. ทอนกำลังปัญญา นี่เป็น ๖ โทษประการที่เกิดจากการดื่มน้ำเมามีสุราเป็น

ต้น ในประการแรกที่ทำให้เสียทรัพย์นั้น น้ำเมาที่ดื่มนั้นจะต้องไปซื้อมา หรือถ้าหากว่าใครไม่ซื้อ ต้มเหล้าเถื่อนเอง ก็จะซ้ำร้ายเข้าไปอีก คือ ถ้าหากว่าเจ้าหน้าที่จับได้ ความเสียทรัพย์ก็จะเพิ่มเป็นทวีคูณ บางท่านอาจจะแก้ว่าดื่มโดยไม่ต้องเสียทรัพย์ก็ได้ เพราะว่าเพื่อนฝูงเลี้ยง เพื่อนฝูงก็ต้องจ่ายทรัพย์ และธรรมดาของคนดีนั้น เมื่อเขาเลี้ยงเราได้ เราก็จะต้องเลี้ยงเขาบ้าง การเลี้ยงกันไปเลี้ยงกันมาทำให้ต้องจ่ายทรัพย์มากกว่าธรรมดา มีข่าวที่น่าสลดใจอยู่เสมอที่นักเลงสุราบางท่านมีเงินซื้อสุราขวดละหลายสิบบาท หรือขวดละเป็นร้อยบาท แต่ว่าสิ่งที่จำเป็นจริง ๆ เช่นว่าข้าวสาร ถ่านหุงข้าว หรือสตางค์เสียค่าเทอมให้ลูก หรือสตางค์ให้ลูกไปจ่ายซื้อขนมที่โรงเรียนกลับไม่มี นี่เป็นโทษที่เห็นได้ประจักษ์ในข้อที่ว่าทำให้เสียทรัพย์ ส่วนที่ว่าก่อการทะเลาะวิวาทนั้น เกือบจะไม่ต้องชี้แจง เพราะมีผู้ที่เป็นเพื่อนฝูงกันหรือชั้นที่สุดแม้แต่สามีภรรยา หรือว่าพ่อตากับลูกเขย นั่งดื่มสุราด้วยกันแล้วก็ทะเลาะวิวาททุบตีกันหัวร้างข้างแตก หรือบางครั้งถึงกับฆ่ากันตายก็มีปรากฏอยู่บ่อย ๆ นี่เกิดจากเหตุอันสำคัญคือ น้ำเมานั้นดื่มแล้วทำให้เสียสติสัมปชัญญะ ขาดความรู้สึกผิดชอบ ขาดกำลังคุณธรรมภายในอันที่จะห้ามไม่ให้ทำหรือไม่ให้พูดในสิ่งซึ่งไม่ควร ส่วนที่ว่าทำให้เกิดโรค โรคที่เกิดเพราะการดื่มสุรานั้นมีหลายโรค แต่ที่ทราบกันแพร่หลายก็คือโรคตับแข็ง โรคนี้ถ้าถึงโรคตับแข็งแล้วก็เรียกว่าจวนเวลาที่จะต้องไปจดทะเบียนบ้านกับยมบาลในยมโลกใกล้เต็มทีแล้ว ส่วนที่ทำให้น่าเกิดความสลดสังเวช ก็คือโรคพิษสุราเรื้อรัง นี่ทำให้มีอาการที่ผิดแผกไปจากมนุษย์ธรรมดา จะพูดจะจาจะเดินจะเหินหรือจะทำอะไร ทำไม่ได้อย่างผู้ที่มีสุขภาพเป็นปกติ มือไม้สั่นหน้าตาผิวพรรณก็เปลี่ยนไป คือผิวของการดื่มสุรามาก ๆ ปรากฏให้เห็น

ทีเดียว ส่วนที่ว่าต้องติเตียน คือได้รับคำติฉินอย่างน้อยก็เรียกว่า ขี้เหล้า คำว่าขี้นี้ เป็นวิเศษคุณนามของคนที่ไม่ดี เช่น ขี้เกียจ ขี้คร้าน ขี้ลัก ขี้โขมย ขี้คุก ขี้ตะราง ขี้เหล้า ขี้ยา ที่ทำให้ต้องได้รับคำติเตียน เพราะโทษจากการดื่มสุรามากเกินไป ส่วนในข้อที่ ๕ ที่ว่าทำให้ไม่รู้จักอาย คนดื่มสุราเมามายแล้ว ทำอะไรที่แปลก ๆ ซึ่งคนไม่เมาทำไม่ได้หลายอย่าง อย่างที่มีเล่ากันว่าไปกอดตู้ไปรษณีย์ แล้วก็เรียกว่าน้องรัก เป็นต้น หรือบางทีมานอนกอดกับอ้ายด่างที่ตีนกระไดบ้าน หรือบางครั้งแต่งกายไม่สุภาพก็ออกไปที่สาธารณชนเป็นต้น นี้ล้วนแต่เกิดจากการไม่รู้จักอายเพราะดื่มสุราเมาทั้งสิ้น ส่วนข้อที่ ๖ ที่ว่าทอนกำลังปัญญานั้น ผู้ที่ดื่มสุราจนถึงขั้นเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง กำลังสติปัญญาที่จะทำงานทำการได้ตามความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก็จะทำไม่ได้ เคยปรากฏว่า ผู้ศึกษาได้ถึงปริญญาเอก เป็นด๊อกเตอร์ แต่เพราะติดสุราจนถึงขั้นเป็นพิษสุราเรื้อรัง ต้องออกจากราชการ นี่เรียกว่าน้ำเมานั้นทำให้สติปัญญาเสียไป อันนี้มักจะมีผู้อ้างถึงกวีบางท่าน โดยเฉพาะคือท่านสุนทรภู่กวีเอกทางกลอนแปดของไทย ว่า ถ้าดื่มสุราแล้วสามารถที่จะแต่งกลอนในเรื่องที่จะแต่งนั้นได้ปราดเปรื่องกว่าธรรดา คือบอกให้คนทางขวาเขียนกลอน-หนึ่ง บอกให้คนทางซ้ายเขียนอีกกลอนหนึ่ง อันนี้ขอชี้แจงว่า เป็นเพราะท่านมีภูมิปัญญา มีพรสวรรค์ในเรื่องกลอนแปดเป็นพิเศษจริง ๆ ถ้าหากว่าการแต่งกลอนเพราะ ๆ และมีตัวอย่างที่ท่านสุนทรภู่แต่ง แต่งได้เพราะการเมาสุราแล้ว ตั้งแต่ครั้งที่ท่านสุนทรภู่มีชีวิตมาจนถึงบัดนี้ เราก็จะมีกวีทางกลอนแปดเป็นแสน ๆ คน นับกันไม่ถ้วนทีเดียว เพราะว่าผู้ที่ดื่มสุราเช้าเย็นในบัดนี้นั้น ปรากฏอยู่มากมายเหลือเกินทำให้โรงกลั่นสุราหรือบริษัทขายสุรา

มีกำไรปีหนึ่งเป็นสิบเป็นร้อยล้าน นี่เป็นการยืนยันอย่างแน่ชัดว่าการที่เขียนกลอนได้ของท่านสุนทรภู่นั้น ไม่ได้เกิดจากการดื่มสุราโดยแท้ ในปัจจุบันนี้มีสิ่งซึ่งให้โทษร้ายแรงยิ่งกว่าสุราหรือกัญชาหรือฝิ่น ปรากฏเข้ามาอีก คือยาเสพติดชนิดต่าง ๆ เช่น เฮโรอีน เป็นต้น นี่เป็นอันตรายใหญ่ที่ทางรัฐบาลและองค์การกุศลต่าง ๆ หรือแม้แต่องค์การสหประชาชาติพยายามแก้ไขป้องกัน ขจัดอยู่ตลอดมา แต่ก็ยังไม่หมดไปได้เฉพาะประเทศไทยตามที่สำรวจได้ เยาวชน คือผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๔, ๑๕ ปี ถึง ๒๕ ปี ที่ติดยาเสพติดมีจำนวนหลายแสนคน ซึ่งทำให้เสียทรัพยากรที่มีค่าอย่างยิ่ง คือกำลังคน นอกจากจะต้องเสียทรัพย์ปีละเป็นหมื่น ๆ ล้าน ไปโดยไม่เกิดประโยชน์อะไร นอกจากจะเกิดโทษอย่างเดียว แต่มีผู้ที่ได้ประโยชน์จากความทุกข์ทรมาน และจมอยู่ในความชั่วของเพื่อนมนุษย์เพราะการนี้ก็คือผู้ผลิตผู้ค้าเฮโรอีนนั่นแหละ เพราะฉะนั้น ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสให้เว้นจากการดื่มน้ำเมาในสมัยเกือบ ๓ พันปีมาแล้ว เวลานั้นยาเสพติดเช่น เฮโรอี เป็นต้น ยังไม่มี ในบัดนี้มามีขึ้น จึงเป็นอันรวม คือสงเคราะห์เข้าว่า ได้ทรงห้ามไว้ด้วย เพราะอยู่ในประเภทเดียวกัน และมิหนำซ้ำมีพิษภัยร้ายกาจชั่วช้ากว่าด้วย นี่เป็นอบายมุขประการแรกที่จะต้องเว้น

ในประการต่อไป การเที่ยวกลางคืนนั้น พระองค์ตรัสว่ามีโทษ ๖ อย่าง คือ ๑. ชื่อว่าไม่รักษาตัว ๒. ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๓. ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๔. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย ๕. มักถูกใส่ความ ๖. ได้ความลำบากมาก นี่เป็นโทษของการเที่ยวกลางคืน ตามที่ตรัสไว้ในพระสูตรนั้นได้ตรัสว่า วิกาลวิสิขาจริยานุโยเค ประกอบการเที่ยวเล่นตรอกมืดใน

กาละที่ผิดเวลาเนือง ๆ คือ มักเที่ยว ในลักษณะของผู้ที่ไม่น่าไว้วางใจ อย่างที่ปรากฏอยู่ในโทษประการที่ ๕ ว่า มักถูกใส่ความคือผู้ที่เที่ยวในลักษณะอย่างนั้น เกิดข้าวของเงินทองของใครหาย เขาก็สงสัยคนนั้นเป็นคนแรก ส่วนโทษอย่างอื่นนั้นชัดอยู่แล้ว ไม่ขอชี้แจง

อบายมุขประการที่ ๓ คือ ติดดูการเล่น การเล่นที่ท่านระบุไว้ในพระสูตรนั้น ก็มีเรื่องรำขับร้องดีดสีตีเป่า เสภา เพลง เถิดเทิง เรียกว่าแต่ละอย่าง ๆ ที่กล่าวนั้น มีที่ไหนก็ไปที่นั่น คือถ้าไม่ไปแล้วอยู่ไม่ได้ อันนี้หมายถึงว่าติดในการดูการเล่นดังกล่าวนี้มากเกินสมควรจนไม่เป็นอันทำงานทำการ หรือถ้าเป็นนักเรียนนักศึกษา ก็ไม่เป็นอันศึกษาเล่าเรียน อย่างนั้นก็เกิดเป็นโทษ แต่ถ้าการดูการเที่ยวเป็นครั้งเป็นคราวเพื่อเป็นการพักผ่อน ก็คงจะไม่มีโทษ ส่วนที่ว่าเป็นโทษนั้น คือมากเกินพอดี อย่างที่ท่านว่ามีที่ไหนไปที่นั่นๆ คือไปทุกนัดทุกคราวทุกครั้งที่มี อย่างนี้ก็มันไม่ต้องทำอะไรกัน

ในประการที่ ๔ เล่นการพนัน มีโทษ ๖ ประการ คือ ๑. เมื่อชนะย่อมก่อเวร ๒. เมื่อแพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป ๓. ทรัพย์ย่อมฉิบหาย ๔. ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ ๕. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน ๖. แล้วคนดีไม่ประสงค์ที่จะแต่งงานด้วย นี่เป็นโทษของการพนัน การพนันนี้มีเรื่องที่ขอเล่าแถมสักนิดว่า ท่านว่าการพนันนี้เป็นสิ่งที่ถูกสาป คือสมเด็จพระร่วงเจ้าในกรุงสุโขทัยได้ทรงสาปไว้ว่า การพนันนี้ทำให้ฉิบหาย มีเรื่องเล่าว่า ในครั้งนั้น พวกแขกเปอร์เซียได้นำการเล่นกำถั่วเข้ามา ทำให้ชาวกรุงสุโขทัยติดกันงอมแงม จนกระทั่งแพร่เข้าไปในพระราชวัง พวกเจ้าจอมหม่อมห้ามพวกชาววัง เล่นกันเกร่อไปหมด จนความทราบถึงพระเนตรและพระกรรณ

จึงรับสั่งให้แขกไปกำให้ทอดพระเนตรหน้าพระที่นั่ง แล้วพระองค์ก็ทรงเล่นด้วย ดูว่ามันจะเป็นอย่างไร และตามที่ว่าสมเด็จพระร่วงเจ้านั้นมีพระวาจาสิทธิ์ เพราะฉะนั้น เมื่อแขกกำเม็ดมะขาม สมมุติว่า กำ ๓ เม็ดแต่พระองค์ตรัสว่าเม็ดเดียว เวลาแขกคลายมือออกนี่ก็เป็นเม็ดเดียว ถ้ากำ ๑ เม็ด แต่ตรัสว่า ๒ เมื่อแขกคลายมือออกมา คือแบมือก็จะกลายเป็น ๒ เม็ด เพราะพระองค์มีพระวาจาสิทธิ์ แขกที่เป็นเจ้ามือน่ะเหงื่อแตกพลั่กเชียว ทรัพย์ที่ได้มาเป็นกองๆ ก็แพ้ไปหมด จนกำครั้งสุดท้ายก็กำ ๒ เม็ด พระองค์ก็ตรัสว่า ๒ เพราะพระองค์ตรัสถูกนี่ แขกมันก็ช้ายังไม่ยอม พอตรัสซ้ำว่า ๒ สองนี่มันก็เป็น ๔ ขึ้น พอแขกคลายมือออกมาก็กลายเป็น ๔ เม็ด ที่ได้ชนะมาก่อนก็ต้องคืนให้แขกหมด จึงตรัสว่า อ้ายการพนันนี่มันฉิบหาย แล้วนอกจากสมเด็จพระร่วงเจ้าตรัส สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งเป็นพระบรมโลกนารถ ที่พึ่งอันประเสริฐของโลกก็ได้ตรัสสอนมาก่อนแล้ว อย่างปรากฏอยู่ในพระสูตรที่กำลังนำมาแสดงอยู่นี้

อบายมุขประการที่ ๕ ที่จะต้องเว้นคือการคบคนชั่วเป็นมิตร ซึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า การคบคนชั่วถ้าเขาเป็นนักเลงการพนันก็นำให้เป็นนักเลงการพนันไปด้วย นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้ นำให้เป็นนักเลงเหล้า นำให้เป็นคนลวงเขาด้วยของปลอม นำให้เป็นคนลวงเขาซึ่งหน้า นำให้เป็นคนหัวไม้ คือคนที่คบเป็นคนอย่างไร ไปคบสนิทเข้าก็จะเป็นคนอย่างนั้น ยํ เว เสวติ ตาทิโส คบคนเช่นไรก็เป็นเช่นคนนั้น

ประการที่ ๖ คือความเกียจคร้านทำการงาน มีโทษ ๖ อย่าง คือมักให้อ้างว่าหนาวนักร้อนนัก เวลาเย็นแล้ว ยังเช้าอยู่หิวนัก กระหายนัก แล้ว

ไม่ทำการงาน การอ้างแต่ละอย่างละอย่างนี้ทำให้เกิดโทษ อย่างที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ตสฺส เอวํ กิจฺจาปเทสพหุลสฺส วิหรโต เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศในกิจที่จะต้องทำอยู่อย่างนี้ อนุปฺปนฺนา เจว โภคา นุปฺปชฺชนฺติ โภคสมบัติยังไม่เกิดก็หาเกิดขึ้นไม่ อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ โภคสมบัติที่เกิดขึ้นแล้วก็ย่อมถึงซึ่งความเสื่อมสิ้นไป นี่เป็นโทษ ๖ ประการของความเป็นผู้เกียจคร้าน ครั้นสมเด็จพระผู้มีพระ-ภาคเจ้าได้ตรัสสอนเป็นคำไวยากรณ์อย่างนี้แล้ว พระองค์ผู้พระสุคต ครั้นตรัสคำนี้แล้ว ได้ตรัสคาถาประพันธ์นี้ต่อไปว่า โหติ ปานสขา นาม เพื่อนในโรงสุราก็มี โหติ สมฺมิยสมฺมิโย เพื่อนกล่าวแต่ปากว่าเพื่อน ๆ ก็มี โย จ อตฺเถสุ ชาเตสุ สหาโย โหติ โส สขา ก็แต่ว่าผู้ใดเมื่อความต้องการเกิดขึ้นแล้วช่วยเป็นสหาย ผู้นั้นชื่อเพื่อนแท้ อุสฺสูรเสยฺยา ปรทารเสวนา เวรปฺปสงฺโค จ อนตฺถตา จ ปาปา จ มิตฺตา สุกทริยตา จ เอเต จ ฐานา ปุริสํ ธํสยนฺติ ความนอนสาย ๑ การทำชู้กับภรรยาของชายอื่น ๑ ความประสงค์หมายมั่นผูกเวร ๑ ความเป็นผู้ทำแต่สิ่งที่หาประโยชน์มิได้ ๑ มิตรชั่ว ๑ ความเป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่นยิ่งนัก ๑

เหตุ ๖ อย่างนี้ ย่อมทำบุรุษให้เสื่อมจากสุขประโยชน์ที่จะพึงได้พึงถึง ปาปมิตฺโต ปาปสโข ปาปอาจารโคจโร คนมีมิตรชั่ว มีเพื่อนชั่ว มีความประพฤติและโคจรชั่ว ย่อมเสื่อมจากโลกทั้ง ๒ คือ จากโลกนี้และจากโลกหน้า อกฺขิตฺถิโย วารุณี นจฺจคีตํ การพนันและนักเลงหญิง ๑ สุรา ๑ ฟ้อนรำขับร้อง ๑ นอนหลับกลางวันบำเรอตนในสมัยมิใช่กาล ๑ มิตรชั่ว ๑ ความเป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่นยิ่งนัก ๑

เหตุ ๖ อย่างเหล่านี้ ย่อมทำบุรุษให้เสื่อมจากสุขประโยชน์ ที่จะพึงได้พึงถึง อกฺเขหิ ทิพฺพนฺติ สุรํ ปิวนฺติ ยนฺติตฺถิโย ปาณสมา ปเรสํ ชนเหล่าใดเล่นการพนัน ดื่มสุรา ถึงภรรยาที่รักเสมอด้วยชีวิตของชายอื่น นิหีนเสวี น จ วุฑฺฒิเสวี นิหียติ กาฬปกฺเข ว จนฺทิมา คบแต่คนต่ำช้า ไม่คบหาคนมีความเจริญ ชื่อเสียงยศศักดิ์ของคนเหล่านั้นย่อมเสื่อมถอย ดุจพระจันทร์ในข้างแรม ผู้ใดติดสุราไม่มีทรัพย์ หมดความขวนขวายในการงาน เป็นคนขี้เมา ปราศจากทรัพย์ จักจมหนี้อยู่ดุจก้อนหินจมน้ำ จักทำความวุ่นวายให้แก่ตนโดยเร็ว นี้เป็นพระพุทโธวาทที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเสนอไว้ รวมเป็นความชั่วซึ่งผู้จะสร้างรากแก้วของชีวิตจะต้องเว้น ๑๔ ประการด้วยกัน คือ กรรมกิเลส ๔ มีการฆ่ากันเป็นต้น อคติ ๔ มีความลำเอียง เพราะอำนาจแห่งความรักเป็นต้น และ อบายมุข ๖ มีความเป็นนักเลงสุรา ติดยาเสพติดเป็นต้น ถ้าเว้นได้ก็ได้ชื่อว่าท่านได้ตัดรากเน่า ๆ ให้หมดไปจากฐานชีวิตของท่าน แต่ถ้ายังมีอยู่ก็ชื่อว่าฐานชีวิตของท่านมีรากฐานที่เน่า การที่จะมีชีวิตเจริญมั่นคงโดยตลอดนั้นเป็นสิ่งที่หวังได้ยาก

ท่านสาธุชน เรื่อง "รากแก้ว" ยังไม่จบแต่ก็พอดีแก่เวลา ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวงได้คุ้มครองอภิบาลรักษาทุก ๆ ท่านให้ได้ประสบแต่ความสุข ความเจริญ โดยทั่วกันตลอดกาลทุกเมื่อ

---

๑๑ ส.ค. ๒๓ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์

ภรรยา บุตร ธิดา และญาติถวายไทยธรรม พระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์

๑๑ ส.ค. ๒๓ อาจารย์นรต สุครีวก จุดธูปเทียนบูชาพระสวดอภิธรรม

บุตร และธิดา อุทิศกุศลให้คุณพ่อ

รายการปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
(ถ่ายทอดทุกสถานี)

โดย

พระเทพรัตนดิลก วัดบุปผาราม

เรื่อง

"คติธรรมจากวันสงกรานต์

ออกอากาศ วันอาทิตย์ที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓

เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.

ท่านผู้สนใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งหลาย

การบรรยายธรรมวันนี้มาตรงกับวันสำคัญทางประเพณีของชาวไทยเรา วันหนึ่งคือ "วันสงกรานต์" จึงจะได้พูดถึงเรื่อง "คติธรรมจากวันสงกรานต์"

คติธรรมที่ได้จากวันสงกรานต์นี้ เป็นคติซึ่งเกิดจากเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับวันสงกรานต์ มีเรื่องเล่าโดยย่อว่า เมื่อต้นภัทรกัลป์ มีเศรษฐีซึ่งไม่มีบุตร จึงถูกเยาะเย้ยจากนักเลงซึ่งอยู่บ้านตรงข้าม เศรษฐีก็ทำความพยายามเพื่อจะได้มีบุตร ต่อมาก็ได้บุตรสมความปรารถนา ตั้งชื่อลูกชายว่า "ธรรมบาลกุมาร" ธรรมบาลกุมารนั้นเป็นผู้มีความรู้ความฉลาด กระทั่งได้รับความนับถือว่าเป็นปราชญ์ของมหาชน ได้บอกมงคลแก่ประชาชนทั้งหลาย ในครั้งนั้นประชาชนนับถือท้าวมหาพรหม กบิลพรหมได้ทราบเรื่องที่มหาชนนับถือธรรมบาลกุมาร จึงลงมาถามปัญหาว่ามนุษย์ ๓ ราศีนั้นได้แก่อะไร ถ้าหากว่าธรรมบาลกุมารตอบได้ ท้าวกบิลพรหมก็จักตัดศีรษะบูชา แต่ถ้าธรรมบาลกุมารตอบไม่ได้ธรรมบาลกุมารก็ต้องตัดศีรษะของตนเช่นเดียวกัน

ธรรมบาลกุมารฟังปัญหาแล้วตอบไม่ได้ จึงขอผลัดเป็นเวลา ๗ วัน ครั้นถึงวันที่หกก็ยังตอบไม่ได้ธรรมบาลกุมารจึงหนีไปนอนอยู่ใต้ต้นตาลในป่า ที่ต้นตาลนั้นนกอินทรีผัวเมียมาทำรังอาศัยอยู่ ในวันนั้น ลูก ๆ ก็ร้องจะกินอาหาร นกอินทรีผู้ผัวก็บอกว่า "เจ้าอย่าร้องไปเลย เพราะพรุ่งนี้เราจะได้กินเนื้อมนุษย์"

นางนกอินทรีผู้เป็นเมียจึงถามว่า "จะได้เนื้อมนุษย์ที่ไหนมากินกัน"

นกอินทรีผู้ผัวก็เล่าเรื่องท้าวกบิลมหาพรหม พนันศีรษะกับธรรมบาลกุมาร นางนกอินทรีก็อ้อนวอนถามว่า ที่ท้าวกบิลมหาพรหมถามว่า มนุษย์ ๓ ราศี ได้แก่อะไรนั้น คืออะไร นกอินทรีผู้ผัวก็บอกให้ธรรมบาลกุมารเป็นผู้มีความรู้มาก นอกจากแตกฉานในภาษามนุษย์แล้ว ยังฟังภาษาสัตว์รู้เรื่องด้วย เมื่อนกอินทรีย์สองผัวเมียพูดกัน ธรรมบาลกุมารก็รู้เรื่องทั้งหมด เข้าใจในปัญหาที่ท้าวกบิลมหาพรหมถามแล้วก็กลับมาบ้าน

ครั้นถึงวันกำหนดนัด ท้าวกบิลมหาพรหมก็ลงมา ธรรมบาลกุมารก็ตอบว่า มนุษย์ ๓ ราศี นั้น คือ

เวลาเช้าราศี อยู่ที่หน้า ให้ใช้น้ำล้างหน้า

เวลาเที่ยงราศี อยู่ที่หน้าอก ให้เอาน้ำที่สะอาด ๆ หรือน้ำอบน้ำหอมลูบที่อก

เวลาเย็นราศีอยู่ที่เท้า ให้เอาน้ำล้างเท้า

เมื่อธรรมบาลกุมารตอบได้ดังนี้ ท้าวกบิลมหาพรหมเป็นผู้รักษาวาจาสัตย์ จึงจะตัดศีรษะของตนบูชาธรรมบาลกุมาร แต่ว่าศีรษะของท้าวกบิลมหาพรหมนั้น ทิ้งบนแผ่นดินก็ไม่ได้ เพราะว่าพืชพันธุ์ธัญญาหารจะ

เสียหายเป็นเวลาถึง ๑๒ ปี ถ้าหากว่าขว้างไปในอากาศก็จะเกิดฝนแล้งเป็นอันตรายแก่ปวงสรรพสัตว์และพืชพันธุ์ธัญญาหารเช่นเดียวกัน และถ้าหากว่าทิ้งไปในมหาสมุทร น้ำมหาสมุทรก็จะแห้ง ท้าวกบิลมหาพรหมจึงเรียกธิดาทั้งเจ็ดของตน มีนางทุงษะ เป็นต้น ให้นำพานทองคำมารับศีรษะไว้ ธิดาทั้งเจ็ดซึ่งมีนางทุงษะเป็นลูกหัวปี ก็นำพานทองมารับศีรษะบิดาของตนแล้วนำไปไว้ในถ้ำที่เขาพระสุเมรุ และในรอบปีคือ ๓๖๕ วัน ในวันสงกรานต์ คือวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุก ๆ ปี นางก็จะทำการแห่ศีรษะบิดาของตนเป็นเวลา ๑ ชั่วโมง

นี่เป็นเรื่องที่มีมาเกี่ยวด้วยวันสงกรานต์ ในเรื่องที่กล่าวเกี่ยวกับวันสงกรานต์นี้ ถ้าหากว่าเราจะฟังแต่เรื่องแล้วก็ดูไม่ได้ประโยชน์อะไรนัก แต่ถ้าหากว่าจะถอดเอาคติธรรมคือความดี ซึ่งควรใช้เป็นแบบแผนอันปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่อง นำมาประพฤติปฏิบัติก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากมายเหลือเกิน ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงคติที่มีอยู่ในเรื่องที่เล่าโดยสรุปนั้น เราก็จะได้คติถึง ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. ที่ว่ามนุษย์ ๓ ราศีนั้น ได้แก่คุณงามความดีต่าง ๆ นั่นเอง ถอดใจความตาม สุปุพพัณหสูตร ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า ถ้าหากว่าในเวลาเช้าคนทั้งหลายประพฤติความดีด้วยกาย วาจา และใจ เวลาเช้านั้นก็ ชื่อว่าเป็นเวลาเช้าที่ดี เวลาเที่ยง และเวลาเย็นก็เช่นเดียวกัน ถ้าตั้งใจประพฤติคุณงามความดีก็จะเป็นเที่ยงดี เย็นดี รวมความว่าที่จะเกิดเป็นราศีคือมิ่งขวัญ หรือความน่าเคารพน่ารัก น่านับถือ ขึ้นนั้น เราทั้งหลายจะต้องทำความดีโดยต่อเนื่อง คือทำ

อยู่เสมอ ไม่ละเลย ไม่ประมาท ไม่ทอดทิ้ง เรียกว่าทำตามเวลา รวมใจความก็ว่าเป็นผู้ตั้งตนอยู่ในคุณงามความดีเป็นปกตินิสัยนั่นเอง เมื่อทำได้อย่างนั้นก็จักชื่อว่าเป็นผู้มีราศี ทั้งในเวลาเช้า เวลาเที่ยง และเวลาเย็น

คติธรรมประการที่สองก็คือความสัตย์ ความสัตย์ในที่นี้หมายถึงความจริง ความตรง ความแท้ แต่หมายถึงคุณความดีที่ประพฤติปฏิบัติปรากฏอยู่ในบุคคล เราจำแนกออกได้เป็น ๕ สถาน คือ

๑. ความจริงในการงาน
๒. ความจริงในหน้าที่
๓. ความจริงของวาจา
๔. ความจริงต่อบุคคล และ
๕. ความจริงต่อคุณงามความดี

ความจริงในประการแรก คือจริงในการงานนั้นหมายถึงว่า เป็นผู้ทำอะไรทำจริง ปราศจากความเกียจคร้าน ความอ่อนแอ ความท้อแท้ แต่ว่าเป็นผู้มีอุตสาหะ ความพยายาม และความบากบั่นในการงานที่ตนทำอย่างนี้ชื่อว่าเป็นผู้จริงต่อการงาน

ส่วนความจริงในหน้าที่นั้น งานที่เราทำถ้าหากว่าเป็นงานที่ได้รับมอบหมาย ต้องรับผิดชอบต่อผู้อื่น งานนั้นก็เกิดเป็นหน้าที่ขึ้น แต่ถ้าหากว่าเป็นการงานที่เรารับผิดชอบเฉพาะของเราเองก็เรียกว่าเป็นการงานเฉย ๆ แต่ถ้าต้องรับผิดชอบเกี่ยวด้วยผู้อื่น งานนั้นก็เกิดเป็นหน้าที่ขึ้น ความจริงใจในการงานและความจริงในหน้าที่นี้เกี่ยวเนื่องกัน แต่ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน ความจริงในหน้าที่เราจำแนกออกได้เป็น ๒ คือ ความเที่ยงตรง และความเที่ยงธรรม

ความเที่ยงตรงนั้น หมายถึงหน้าที่ที่เกี่ยวด้วยความรับผิดชอบ ซึ่งเกี่ยวพันถึงผลประโยชน์เงินทอง ทำหน้าที่นั้นโดยสุจริต ไม่ยักยอก ไม่คดโกง ดังนี้ชื่อว่าเป็นผู้มีความเที่ยงตรงในหน้าที่

ที่นี้ถ้าหากว่า หน้าที่ที่ทำเกี่ยวด้วยการปกครองผู้คน หรือการชั่งชูพิจารณาความดีความชั่ว ปฏิบัติหน้าที่นั้นไม่ให้เสียความเป็นธรรม คือไม่ลำเอียงเพราะรัก เพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัว อย่างนี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความเที่ยงธรรม

ผู้ใดปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรง และความเที่ยงธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้มีความจริงในหน้าที่

ส่วนความจริงในวาจา ความจริงในวาจาที่มาในเรื่องความสัตย์นี้หมายถึงความจริงเกี่ยวด้วยวาจาที่เราจะต้องรักษา ๓ ประการด้วยกัน คือ

สัญญา ปฏิญาณ และ สาบาน

สัญญา หมายถึงการตกลงที่เกี่ยวด้วยผลประโยชน์ เป็นต้นว่าเมื่อสัญญากันไว้อย่างไร ทำตามสัญญา นี่ชื่อว่าเป็นผู้รักษาความจริงเกี่ยวกับสัญญา

ส่วนปฏิญาณนั้น คือการตกลงรับ รับที่จะงดเว้น เลิกละไม่กระทำเช่นว่าจะเลิกเล่นการพนัน เลิกดื่มสุราเมรัย เป็นต้น หรือถ้าหากว่ารับในสิ่งที่จะต้องกระทำ ว่าจะทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรับคำกับท่านผู้ใดแล้ว ก็ทำให้ได้จริงตามที่รับคำไว้ อันนี้ชื่อว่าเป็นผู้มีความจริงในส่วนที่เกี่ยวด้วยปฏิญาณ

ส่วนสาบานนั้น หมายถึงการให้ความตกลงอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อย่างเช่นทหารที่ให้สัตย์สาบานต่อธงชัยเฉลิมพล เป็นต้น อย่างนี้เมื่อรักษาไว้ได้ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีความสัตย์เกี่ยวด้วยคำสาบาน

ใน ๒ ประการต้น คือข้อสัญญา และข้อตกลงปฏิญาณนั้น ถ้าหากว่าคู่สัญญา หรือผู้ที่เราตกลงทำปฏิญาณด้วย ยินยอมให้เปลี่ยนแปลงแก้ไข เราก็เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้เสียวาจาสัตย์ แต่สาบานนั้นเมื่อสาบานอย่างไรลงไปแล้ว จะต้องรักษาไว้เกี่ยวด้วยชีวิตทีเดียว คือว่าถึงแม้จะเสียชีวิตก็ไม่ยอมเสียคำสาบาน อย่างในเรื่องนี้ ท้าวกบิลมหาพรหม ท่านให้คำสัตย์ไว้กับธรรมบาลกุมารว่า ถ้าธรรมบาลกุมารตอบได้ ท่านก็จะตัดศีรษะให้ แต่ถ้าธรรมบาลกุมารตอบไม่ได้ ธรรมบาลกุมารก็จะต้องตัดศีรษะเช่นเดียวกัน และเมื่อธรรมบาลกุมารตอบได้ ท้าวกบิลมหาพรหมท่านก็ตัดศีรษะ อย่างนี้ชื่อว่าเป็นผู้มีวาจาสัตย์

การที่บุคคลเป็นผู้มีวาจาสัตย์ รักษาคำสัตย์ดังนี้ ถ้าหากว่าท่านผู้ฟังจะนึกว่า คงจะมีแต่ในเพียงนิทาน เช่นว่านิทานสงกรานต์เป็นต้นละกระมัง เรื่องจริง ๆ คงจะไม่มี ถ้าหากว่าท่านนึกอย่างนั้น ก็ขอเชิญท่านได้โปรดย้อนระลึกไปถึงเหตุการณ์ในพระราชพงศาวดารครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อพุทธศักราช ๒๒๔๙ ครั้งที่สมเด็จพระเจ้าเสือ ประทับเรือพระที่นั่งเอกชัยไปประพาสทรงเบ็ดที่ปากน้ำ เมืองสมุทรสาคร มีผู้ซึ่งรักษาความสัตย์ ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายบ้านเมืองด้วยการยอมสละชีวิต อย่างปรากฏในคำโคลงพระนิพนธ์ของสมเด็จกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ว่า

สรรเพชญที่แปดเจ้า อยุธยา
เสด็จประพาสชมปลา ปากน้ำ
ล่องเรือเอกชัยมา ถึงโคก ขามพ่อ
คลองคดโขนเรือค้ำ ขัดไม้หักสลาย
พันท้ายตกประหม่าสิ้น สติคิด
โดดจากเรือทูลอุทิศ โทษร้อง
พันท้ายนรสิงห์ผิด บทฆ่า เสียเทอญ
หัวกับโขนเรือต้อง คู่เซ่นทำศาล
ภูบาลบำเหน็จให้ โทษถนอม ใจนอ
พันไม่ยอมอยู่ยอม มอดม้วย
พระโปรดเปลี่ยนโทษปลอม พิมพ์รูป แทนพ่อ
พันกราบทูลทัดด้วย ท่านทิ้งประเพณี
ภูมีปลอบกลับตั้ง ขอบรร ลัยพ่อ
จำสั่งเพชฌฆาตพิน ฟาดเกล้า
โขนเรือกับหัวพัน เซ่นที่ ศาลแล
ศาลสืบกฤติคุณเค้า คติไว้ในสยาม

นี่ท่านผู้ฟังจะเห็นว่า ในเรื่องจริง ๆ ในชีวิตของบุคคลจริง ๆ ผู้ที่ยอมสละชีวิตเพื่อรักษาความดี คือความสัตย์ก็มีอยู่ เรียกว่าเป็นผู้ซึ่งหาได้ยาก

ความจริงในประการที่สี่ "จริงต่อบุคคล" จริงต่อบุคคลนั้นเราจำแนกเป็นสาม คือ

จริงต่อผู้ซึ่งเป็นมิตรของตน เรียกว่า ซื่อตรงต่อมิตร

จริงต่อเจ้าของตน เรียกว่า สวามิภักดิ์

และจริงต่อผู้มีพระคุณแก่ตน เรียกว่า ความกตัญญูกตเวที

อันนี้ก็ต้องมี ถ้าหากว่าไม่มีก็จะกลายเป็นคนเสีย เป็นคนคด เป็นคนทรยศ เช่นว่าเป็นคนทรยศต่อมิตร ทรยศต่อเจ้าของตน หรือเป็นคนอกตัญญูกตเวที

ความจริงในประการที่ห้า จริงต่อคุณงามความดี อันนี้หมายถึงว่า เมื่อประพฤติความดีอะไรแล้ว ก็ทำความดีนั้น ๆ ให้ได้จริง ๆ ไม่เป็นคนโลเล คือทำบ้าง ไม่ทำบ้าง ไม่เป็นคนสับปลับ คือทำดีเฉพาะต่อหน้า แต่ลับหลังแล้วก็ไม่ทำ ไม่เป็นคนสาไถย คือว่าไม่ได้ทำเพื่อจะโอ้อวด ไม่เป็นคนทำเพื่อเอาหน้า การทำเพื่อเอาหน้ากับสับปลับนี้ ต่างกันอย่างนี้ คือ ทำเพื่อเอาหน้านั้นหมายถึงว่า ความดีที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวด้วยเกื้อกูล หรืออำนวยประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และเป็นสิ่งซึ่งต้องทำทั้งต่อหน้าและลับหลัง แต่บางคนมักจ้องทำเฉพาะต่อหน้าอย่างเดียว ลับหลังแล้วไม่ทำ อย่างนี้เรียกว่าเป็นคนทำเอาหน้า และไม่เป็นคนลวงโลก คือไม่ทำให้คนมาก ๆ หลงเข้าใจผิด ยกย่องในคุณงามความดีซึ่งตนไม่มีอยู่จริง ถ้าหากว่าเป็นผู้ที่ทำความดีอย่างไรแล้ว เว้นจากความโลเล ความสับปลับ เว้นจากสาไถย เว้นจากการทำเอาหน้า และเว้นจากการลวงโลก ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความจริงต่อคุณงามความดี

ทั้งห้าอย่างนี้มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นชื่อว่าเป็นผู้มีความสัตย์

ท่านผู้ฟัง โปรดพิจารณาดูก็แล้วกัน หากว่าใครไม่มีความสัตย์เอาเสียเลย เช่นความจริงในการงานก็ไม่มี จริงในหน้าที่ก็ไม่มี จริงของวาจา

จริงต่อบุคคล และจริงต่อคุณงามความดีก็ไม่มี คน ๆ นั้นจะเป็นอย่างไร เพราะความสัตย์มีความสำคัญมากอย่างนี้ ท่านจึงได้สอนไว้ว่า "แม้เสียชีพอย่าเสียสัตย์" นี่เป็นคติธรรมประการที่สองจากวันสงกรานต์

คติธรรมประการที่สาม คือที่ท้าวกบิลมหาพรหมท่านว่า ถ้าทิ้งศีรษะของท่านแล้วก็จะเกิดกลียุค รวมใจความว่าอย่างนั้น อันนี้เป็นสิ่งที่น่าคิด คือธรรมดาหน้าของพรหมนั้นมี ๔ หน้า สี่หน้านั้นหมายถึงหน้าเมตตา คือความรัก หน้ากรุณาคือความสงสาร หน้ามุทิตาคือความพลอยชื่นชมยินดีความสุขความเจริญของผู้อื่น และหน้าอุเบกขาในที่นี้ขอมุ่งถึงความยุติธรรม โปรดคิดว่าถ้าหากว่าคนทั้งโลกจะทิ้งศีรษะของพรหม คือทิ้งพรหมวิหารทั้งสี่นี้เสียด้วยประการทั้งปวง ไม่มีเมตตากรุณาต่อกัน ไม่มีมุทิตาต่อกัน แต่มากไปด้วยความอิจฉาริษยากันเท่านั้น ไม่มีอุเบกขาธรรม คือไม่มีน้ำใจที่ยุติธรรมประกอบด้วยความเป็นธรรม ทำอะไรตามความพอใจ ชอบใจของตน กลับผิดเป็นถูก กลับถูกเป็นผิด ถ้าหากว่าเป็นคนที่ตนรักตนชอบแล้วถึงจะทำผิดทำเสียก็ว่าดี หรือบางทีแกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น แต่ถ้าหากว่าคนที่ตนไม่ชอบแล้ว ถึงจะทำดีอย่างไรก็ไม่รับรู้ หรือบางทีก็แกล้งเขาอย่างนี้ ท่านโปรดคิดดูว่าสังคมของมนุษย์จะเกิดกลียุคไหม หรือถ้าหากว่าความไร้พรหมวิหารธรรม คือความรักความสงสาร ความชื่นชนยินดีในความดีและความยุติธรรม ไม่มีในคนทั้งโลก โลกจะเป็นอย่างไรจะลุกเป็นไฟได้ไหม ลุกได้แน่นอน นี่เวลาเหลือน้อยก็ชี้แจงได้เพียงสั้น ๆ สำหรับคติธรรมประการที่สาม คติธรรมประการที่สามนี้ก็คือ ให้มีพรหมวิหาร

ประการที่สี่ ความจริงอยู่ในเรื่องความสัตย์ข้อสี่ จริงต่อบุคคลจริงต่อท่านผู้มีพระคุณแล้ว แต่ว่าในเรื่องนั้นเด่นชัดอยู่ คือ ธิดาทั้งเจ็ด หรือลูกสาวทั้งเจ็ดคนของท้าวมหาพรหมนี้ ชื่อว่าเป็นผู้เชิดชูคุณธรรม คือความกตัญญูกตเวทีให้ปรากฏ นี่เป็นคติธรรมคือความดีที่เราได้จากวันสงกรานต์ คือ

๑. ให้ทำความดีทุกวันทุกเวลา
๒. ให้เป็นผู้มีความสัตย์
๓. ให้เป็นผู้ประพฤติในพรหมวิหารธรรม มีเมตตา กรุณา เป็นต้น และ
๔. เป็นผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรม คือความกตัญญูกตเวที

คุณความดีซึ่งปรากฏอยู่ในดวงใจของประชาชนในชาติ เท่ากับเป็นรากแก้วของชาติ แม้ว่าในบางครั้งจะเกิดภาวะวิกฤติ ซึ่งเปรียบชาติเหมือนต้นไม้ถูกตัดก้านรานกิ่งไปบ้าง แต่ถ้าหากว่ารากคือคุณงามความดียังอยู่แล้ว ชาติก็จะดำรงอยู่ได้อย่างแน่นอน ฉะนั้นตราบใดที่ปวงชนชาวไทยยังยึดถือประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมซึ่งได้จากวันสงกรานต์ คือเป็นผู้ตั้งใจประกอบแต่คุณงามความดีเสมอ เป็นผู้มีความสัตย์ เป็นผู้มีพรหมวิหาร และเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที ตราบนั้นชนชาติไทยเราก็จะดำรงคงอยู่อย่างมั่นคง เป็นปึกแผ่นและเจริญรุ่งเรืองสืบไปตลอดกาลนาน

ขอความสุขความเจริญจงบังเกิดมีแด่ท่านผู้ฟังทุก ท่าน เทอญ.

๑๓ ส.ค. ๒๓ คุณหลวงเจริญรัตนวิโรจน์ เจ้าภาพ

คุณแม่ จุดธูปเทียน สักการะศพ

คุณแม่ถวายไทยธรรมแด่ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ

ภรรยา บุตร–ธิดา หลาน

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ แสดงพระธรรมเทศนา

มรณกถา

ในงานทำบุญ ๗ วัน ศพคุณโยมพัก สุครีวก
วันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

อจฺจยนฺติ อโหรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ
อายุ ขียติ มจฺจานํ กุนฺนทีนํ ว โอทกนฺติ

บัดนี้จักได้แสดงพระธรรมเทศนา เนื่องในการบำเพ็ญกุศลสัตตมวารศพ คือการทำบุญ ๗ วัน ศพของคุณโยมพัก สุครีวก ซึ่งคณะท่านเจ้าภาพอันประกอบด้วย คุณโยมชุน สุครีวก พร้อมด้วย บุตร–ธิดา ญาติมิตรร่วมกันจัดบำเพ็ญขึ้นเพื่ออุทิศกุศลส่วนทักษิณานุประทาน แด่คุณโยมพัก สุครีวก ในฐานะสามี ในฐานะบิดา และในฐานะญาติ ทั้งนี้ด้วยความกตัญญูกตเวที เพราะระลึกถึงคุณงามความดีของท่านผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นเป็นต้นเหตุ คุณโยมพัก สุครีวก จัดว่าเป็นบุคคลที่มีบุญคนหนึ่ง เพราะมีปุพเพกตปุญญตา คือมีบุญเก่าแต่ชาติก่อนได้สร้างไว้มาก หากบุญนั้นบันดาลให้เกิดมาอยู่ในตระกูลที่ดี มีศักดิ์ศรี เป็นตระกูลที่มีเกียรติ และเพียบพร้อมด้วยศีลธรรม เพราะเกิดในตระกูลที่ดีเช่นนี้เอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ คุณโยมพัก สุครีวก ได้ตั้งอยู่ในอัตตสัมมาปณิธิคือการตั้งตนไว้ชอบ ประกอบอยู่ในศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ได้ปฏิบัติในหน้าที่ของลูกผู้ชายอย่างสมบูรณ์ตามประเพณีนิยม คือได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เป็นการตอบแทนสนองพระคุณ

บิดามารดา และพระพุทธศาสนา เมื่อสมัยเป็นฆราวาส ก็เป็นพ่อบ้านที่ดี เป็นสามีที่ดี เป็นบิดาที่ดี เป็นญาติที่ดี เรียกว่าทำหน้าที่ทุกอย่างได้ดีสมหน้าที่ ด้วยเหตุนี้คุณโยมพักจึงเป็นที่เคารพรักของคุณโยมชุน ผู้ภรรยา เป็นที่รักที่บูชาของบุตรธิดา และเป็นที่รักนับถือของญาติทั้งหลาย และด้วยความดีที่คุณโยมพักได้ปฏิบัติมาตลอดกาลยาวนานถึง ๗๗ ปี นี่เอง จึงเป็นผลทำให้คุณโยมพัก จากไปอย่างสงบพร้อมด้วยสติและสัมปชัญญะ ดังนั้นจึงนับได้ว่า คุณโยมพัก เป็นผู้ดำรงอยู่ในความดีครบทั้ง ๓ สมัย คือ เกิดมาดี เป็นอยู่ดี และจากไปดี ด้วยเหตุนี้จึงมั่นใจได้ว่า เมื่อท่านจากโลกนี้ไปแล้ว จักต้องสู่สุคติโลกสวรรค์อย่างแน่นอน เพราะพระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดแจ้งว่า ธมฺโม ปาเปติ สุคตึ ซึ่งแปลถือใจความว่า "คนดีย่อมไปสู่สวรรค์"

บัดนี้คุณโยมพัก ท่านได้จากพวกเราทั้งหลายไปแล้ว ตามธรรมดาของสังขารเพราะชีวิตของเราน้อยนัก ทั้งยังต้องเผชิญกับอันตรายรอบตัว และพลันที่จะแตกดับไปได้ทุกขณะ ทั้งไม่พอแก่ความต้องการของผู้เป็นเจ้าของ ครั้นเมื่อวันคืนล่วงไปเท่าใด ชีวิตของเราก็หมดไปเท่านั้น โอกาสที่จะอยู่ชมโลกก็น้อยลงเป็นลำดับ ข้อนี้พระพุทธเจ้าจอมปราชญ์ก็ได้ตรัสเตือนไว้ปรากฏในสังยุตนิกาย สคาถวรรค ซึ่งได้ยกไว้ ณ ข้างต้นนั้นว่า

อจฺจยนฺติ อโหรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ
อายุ ขียติ มจฺจานํ กุนฺนทีนํ ว โอทกํ

แปลว่า คืนย่อมล่วงไป ชีวิตย่อมหมดไป อายุของสัตว์ก็ยิ่งสั้นลง ดุจน้ำในลำธาร ย่อมหมดไป ฉะนั้นโดยมีอธิบายว่า ท่านผู้รู้ได้เปรียบอายุและชีวิตของสัตว์ทั้งหลายที่จำจะต้องหมดสิ้นไปว่า เหมือนน้ำในลำธารอันธรรมดาน้ำ

ในลำธารนั้น ในระยะแรก ๆ อาจจะมีปริมาณมาก เพราะอาศัยน้ำฝนที่ตกลงมา ครั้นเมื่อน้ำฝนน้อยลงหรือถึงหน้าแล้ง น้ำในลำธารนั้นก็จะค่อย ๆ น้อยลงจนกระทั่งแห้งไปในที่สุด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็มีสภาพคล้ายกัน เพราะมิได้คงสภาพอยู่อย่างเดิม ย่อมเปลี่ยนแปลงแก่เฒ่าไปตามกาลเวลา เนื่องจากเป็นสังขตธรรมถูกปัจจัยปรุงแต่ง จึงต้องขึ้นอยู่กับกาลเวลา ที่เรียกกันว่า วัน คืน อันธรรมดาว่าวันคืนนั้นหาคงที่อยู่ไม่ ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามสภาพ จากวันเป็นคืน จากคืนเป็นวัน และจากคืนจากวัน ก็เป็นเดือนเป็นปี ตามที่เราสมมุติเรียกกัน ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายที่ตกอยู่ในอำนาจของคืนและวัน กาลเวลาก็ย่อมจะถูกกระแสร์ของคืนและวันนั้นพัดพาไปโดยลำดับ จนกว่าจะถึงที่สุด ดุจสวะที่ลอยอยู่ในลำน้ำ ก็ย่อมจะต้องถูกกระแสร์น้ำพัดพาไปโดยไม่หยุดยั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้มีปัญญาจึงควรพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง อย่าหลงเข้าใจผิดคิดว่าชีวิตและอายุนี้ยั่งยืนไม่แปรผัน ซึ่งจะเป็นทางให้เกิดความประมาท ปิดโอกาสที่จะสร้างความดีเสียได้ ในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนวทางปฏิบัติไว้ว่าให้ประพฤติตนเหมือนคนถูกไฟไหม้ศีรษะ อันธรรมดาคนที่ถูกไฟไหม้ที่ศีรษะนั้น ย่อมเกิดความร้อนกระวนวาย จึงจำเป็นต้องรีบขวนขวายดับไฟนั้นเสียเพื่อความปลอดภัยของตนเองฉันใด สัตว์ทั้งหลายก็ฉันนั้นว่ามีสภาพคล้ายคลึงกัน โดยที่ทุกคนกำลังถูกไฟทั้งภายในและไฟภายนอกไหม้อยู่ ทั้งกลางวันและกลางคืนไม่เว้นระยะ ที่ว่าไฟภายนอกนั้นก็ได้แก่ไฟที่เผาร่างกายให้ชำรุดทรุดโทรม อันได้นามว่า ชรนคฺคิ ไฟคือความชราเพราะเผาผมที่เคยดำให้กลับกลายเป็นผมขาว เผาเนื้อที่สวยงามเปล่งปลั่งให้เหี่ยวย่นจนหมดสวย เผาสติปัญญา

ให้เสื่อมทรามไปจนจำอะไรไม่ได้ เหล่านี้เป็นต้น และก็เผาอย่างไม่มีเวลาหยุด เผาทุกอิริยาบถ แม้แต่เวลานอนหลับก็ไม่หยุดเผา เผาจนกระทั่งร่างกายถึงความชำรุดทรุดโทรมคร่ำคร่า น่าสังเวช นอกจากนี้ยังถูกชรานั้นขับไสไล่ต้อนไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงตายในที่สุด

ส่วนไฟภายใน ก็ทำหน้าที่เผาใจให้เดือดร้อนกระวนกระวายไร้ความสุข เป็นไปตามอำนาจของไฟนั้น ๆ ซึ่งโดยย่อมี ๓ กอง ด้วยกันคือ ราคคฺคิ ไฟคือราคะ โทสคฺคิ ไฟคือโทสะ โมหคฺคิ ไฟคือโมหะ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแสดงกิเลสทั้ง ๓ พวกนี้ว่า เป็นไฟโดยภาษิตว่า ราคคฺคิ ทหติ มจฺเจ รตฺเต กาเม สมุจฺฉิเต ไฟคือราคะ ย่อมไหม้สัตว์ทั้งหลายผู้กำหนัดหมกมุ่นอยู่ในกาม โทสคฺคิ ปน พยาปนฺเน นเร ปาณาติ ปาติโน ไฟคือโทสะ ย่อมเผาลนนรชนผู้พยายามฆ่าสัตว์ โมหคฺคิ จ สมฺมุฬฺเห อริยธมฺเม อโกวิเท ไฟคือโมหะย่อมเผาลนผู้หลงไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ดังนี้. ก็เมื่อสัตว์กำลังถูกไฟไหม้อยู่เช่นนี้ จึงไม่ควรประมาท รีบฉวยโอกาสดับ-ไฟเสีย อันลักษณะการดับไฟนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ข้อใหญ่ก็อยู่ที่การทำบุญนี่เอง เพราะบุญเป็นชื่อของความดี คนดีก็คือคนมีบุญ ผู้ที่ได้สร้างความดีนับว่าเป็นคนมีชีวิตที่มีกำไร ร่างกายของสัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาถ้าจะเปรียบก็เหมือนของที่ยืมเขามา คือยืมมาจากความตายที่พวกเราหากัน ยกยอสถาปนาตั้งนามพระยามัจจุราช ผลสุดท้ายเราก็จำต้องส่งคืนเจ้าของ ทั้ง ๆ ที่ไม่อยากคืน อันธรรมดาของที่ยืมเขามาใช้นั้นชอบที่จะรีบให้เสียให้เกิดประโยชน์โดยเร็วไว เช่นสมมุติว่ายืมมีดเขามาก็ควรรีบใช้ดายหญ้า ผ่าฟืน เสียเร็ว ๆ ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เมื่อถึงคราวส่งคืน

เจ้าของ จะได้ไม่เสียใจในภายหลัง ฉันใด คนเราที่จะเกิดมาก็เช่นกัน ได้ชื่อว่ายืมร่างกายเขามาใช้ชั่วคราว ตลอดเวลาที่ยังไม่ถึงกำหนดส่งคืนควรจะได้รีบบำเพ็ญประโยชน์เสียให้เต็มที่ ทั้งประโยชน์ส่วนตนเอง และประโยชน์ของผู้อื่น ครั้นถึงคราวที่จะต้องตาย จะได้ไม่ตกใจหรือบ่นเสียดายอาลัยในชีวิต เพราะได้บำเพ็ญกรณียกิจ ที่ควรจะทำตามหน้าที่โดยสมบูรณ์แล้ว

บัดนี้คุณโยมพัก สุครีวก ได้จากโลกนี้ไปแล้ว คงเหลือไว้แต่ความดีที่ได้พยายามสร้างสมอบรมไว้เมื่อยามอยู่ ให้ผู้ที่อยู่ภายหลัง ได้ระลึกถึงด้วยความอาลัย สมกับนัยพระพุทธสุภาษิตที่ว่า รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นาม โคตฺตํ น ชีรติ ร่างกายของสัตว์ย่อมย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลหาย่อยยับไปไม่

ขออำนาจกุศลบุญราศี ที่คุณโยมขุน สุครีวก พร้อมด้วยบุตรธิดาและญาติมิตรได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศ ณ ครั้งนี้ ด้วยแรงแห่งความกตัญญูกตเวที ขออำนาจบุญศลเหล่านี้จงสำเร็จเป็นความสุข แด่คุณโยมพัก สุครีวก ผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้สมกับความตั้งใจของท่านเจ้าภาพ ทุกประการ รับประทานวิสัชนาพระธรรมเทศนาตามกาลนิยมสมควรแก่เวลาเอวังก็มีด้วยประการนี้. ฯ

พระคาถา

ด้วยดวงจิตบริสุทธิ์ "พระคาถา" จะศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ผลที่ท่านปรารถนา ใช้ในทางที่ดี ที่ควร

ขออุทิศให้ แด่ "บิดา" บังเกิดเกล้า

รวบรวมโดย เพลิน สุครีวก

กิจควรทำก่อนนั่งสมาธิภาวนา

ศาสนิกผู้หวังความเจริญก้าวหน้าทางสมาธิภาวนา พึงตั้งใจปฏิบัติดังต่อไปนี้ พึงตั้งนะโม ๓ จบ

๑. บูชาพระรัตนตรัยว่า

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ (กราบ)

๒. ถวายตัวกับพระรัตนตรัยว่า

อิมาหัง ภันเต อัตตะภาวัง ภะคะวะโต ปะริจจะชามิ

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอน้อมถวายอัตภาพร่างกายนี้ แด่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์

๓. ขอกัมมัฏฐานว่า

นิพพานัสสะ เม ภันเต สัจฉิกะระณัตถายะ กัมมัฏฐานัง เทหิ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โปรดให้กัมมัฏฐานแด่ข้าพเจ้า เพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

๔. สมาทานกัมมัฏฐานว่า

อุกาสะ อุกาสะ ณ โอกาสบัดนี้ ข้าพเจ้าขอสมาทาน ซึ่งพระกัมมัฏ-ฐาน ขอขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิและวิปัสสนาญาณ จงบังเกิดมีในขันธสันดานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะตั้งสติไว้ที่ลมหายใจเข้ารู้หายใจออกรู้ สามหน และเจ็ดหนร้อยหนและพันหนตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปเทอญ

หมายเหตุ : ลงมือกำหนดลมหายใจเข้าออก นั่งขัดสมาธิเท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งกายให้ตรง ตั้งสติที่จะมากำหนดลมหายใจเข้าออกกระทบจมูก ปล่อยใจให้สบายอย่าให้จิตเกาะเกี่ยวอะไร หรือนั่งในท่าสบายก็ได้ หลับตาลงกำหนดลมหายใจเข้าออกตามเวลา ๑๐ นาที ๒๐ นาที ๓๐ นาที หรือตามความสามารถ

๕. **แผ่เมตตา** เมื่อออกจากการปฏิบัติแล้ว ให้แผ่เมตตาว่า สัพเพ สัตตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น อะเวรา จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย อัพยาปัชฌา จงเป็นสุขเป็นสุขเถิดอย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย อนีฆา จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด

พระคาถาอาวุธพระพุทธเจ้า

อายันตุ โภนโต อิทะทานะ สีละ เนกขัมมะ ปัญญา สะหะ วิริยะ ขันติสัจจาธิฏฐานะ สะเมตตุเปกขายุทธาโว คัณหะถะ อาวุธานีติ

พระคาถา อาวุธพระพุทธเจ้านี้ สำหรับภาวนากันภัยต่าง ๆ ได้ เสกน้ำมนต์รดใช้ เสกน้ำมนต์สะเดาะลูกก็ได้ ปัดเป่าสารพัด พิษงู พิษตะขาบ พิษแมลงป่อง ถ้าปัดเป่าให้ตัวเองให้ว่า ๑๔ ที ปัดเป่าให้คนอื่นว่า ๑๑ ที กันจระเข้ เสือ แรด วัว ควาย ได้ทั้งนั้น แก้สาระพัดการกระทำทุกประการ ผีตายโหง ผีตายห่า ภูติผีทุกจำพวกที่เข้าคน เสกน้ำมนต์รดก็ได้ ภาวนาขับก็ได้ เสกเป่าที่หัวก็ได้ ออกไปโดยเร็วไว ให้เสกหรือลงมีดหมอก็ได้ ป้องกันได้ทุกประการแล ฯ

พระคาถาบารมี ๓๐ ทัศ

อิติ ปาระมิตาติงสา อิติ สัพพัญญุมาคะตา
อิติ โพธิมะนุปปัตโต อิติปิ โส จะเต นะโม

พระคาถาบทนี้ ถ้าจะเข้าประจัญด้วยฝูงผีปีศาจ ให้ภาวนาคาถานี้ ๗ คาบ มันเห็นเราต้องสะดุ้งกลัวหลบหนีหายไป ถ้าถูกคุณถูกผีพราย ผีปอบผีใด ๆ ก็ดี ให้เอาพระคาถานี้ทำน้ำมนต์แก้หรือจะถอนรูปวิทยาคุณที่เขากระทำมาด้วยการฝังรูป ทำด้วยสิ่งของต่าง ๆ ถ้าได้สิ่งของเหล่านั้นมา เอาพระคาถานี้ปัดเป่าปล่อยให้คืนไปสู่ที่ผู้กระทำ ให้ฝังดินหรือถ่วงน้ำทำลายเสีย เวทมนต์ที่เขากระทำมานั้นจะกลับไปเข้าคนที่กระทำมานั้นเอง คาถานี้ใช้สะกดผีดีนัก เช่นผีเด็กที่ตายในท้อง เมื่อเวลาจะเอาลงหม้อ เอาคาถานี้

เสกสะกดเสียมิอาจมีฤทธิ์ได้เลย เสกน้ำล้างหน้าเวลาจะไปถอนคุณผี คุณคนมิอาจเข้าตัวได้เลย

พระคาถามงกุฎพระพุทธเจ้า

อิติปิ โส วิเสเสอิ อิเสเสพุทธะนาเมอิ อิเมนา พุทธะตังโสอิ อิโสตังพุทธะปิติอิ

พระคาถามงกุฎพระพุทธเจ้านี้ มีคุณานุภาพมาก ใช้เสกน้ำล้างหน้าทุกวัน กันโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง ให้เอามะกรูดกับผักส้มป่อย ใส่ลงในขันน้ำมนต์ แล้วเสกด้วยคาถานี้รดหายไข้และเสกด้วยมงคลรวมกันอันตรายกันผีร้ายได้ทุกชนิด ถ้าผีเข้าอยู่ให้บริกรรมคาถานี้ เป่าศีรษะทนอยู่ไม่ได้ต้องออกไปได้แล เสกไพลแทงผีเข้าก็ได้ ที่ไหนมีผีดุหลอกคน ภาวนาคาถานี้ต้องหายไปสิ้น เป็นวิชาที่ขับผีวิเศษดีนัก

พระคาถามหาประสาน

จัตตาโร ปัตเต เอโก ปัตโต ยะถา อะธิฏฐาหิ

พระคาถานี้มีคุณาภาพมาก ใช้ประสานบาดแผลที่ถูกอันตรายต่าง ๆ ประสานกระดูกที่แตกหัก หรือใช้ปิดฝกช้ำก็ได้ ใช้เสกน้ำมันงาดิบทาก็ได้ เวลาบริกรรมประสานให้เพ่งดูก้อนเมฆอันเคลื่อนกลุ่มในท้องฟ้า เอามือกุมที่แผลปิดไว้ หน่วงจิตบริกรรมจนก้อนเมฆนั้นเคลื่อนเข้าติดกันสนิทดีแล้ว จึงเป่าไปที่แผลนั้น เอามือออกเถิดติดกันแล จะประสานกระดูกก็ทำดุจเดียวกัน ถ้าเป็นบาดแผลทั่วทั้งตัวให้เสกน้ำทาประสาน

คาถาพระนารายณ์กลึงจักร

อะภะสังพุวิสะสุปุโล

พระคาถาบทนี้ ใช้ภาวนาป้องกันการกระทำทุกอย่าง ถ้าภาวนาอยู่เสมอ ถึงแม้เทวดาลงมาก็มิถูก

แม้ผีโป่ง ผีป่า ผีตายโหง ตายห่า ผีกระสือ ผีป่อบ ผีทุกประการที่เข้าอยู่ในคนไข้ ให้เอาคาถาบทนี้ภาวนาผูกเถิดออกมิได้เลย ถ้าจะแก้ให้ใช้บทนารายณ์คลายจักรแก้เถิด เป็นคาถาวิเศษนัก

คาถากันตัว

ฆะเฏสิ ฆะเฏสิ กิงการะณา ฆะเฏสิ อะหังบี ตัง ชานามิ ชานามิ

คาถาบทนี้ สำหรับใช้ป้องกันตัว แม้เดินป่าเดินดง ให้เสกปรอทหนัก ๑ บาท นำติดตัวไปด้วย กันไข้วิเศษนัก เวลาจะนอนให้เสกหมอนหนุนหัวถ้ามีภัยใด ๆ มารบกวน บังเอิญให้รู้สึกตัวก่อนแล ฯ

พระคาถายอดศีล

พุ ธะ สัง มิ

พระคาถายอดศีลนี้ เป็นยอดพระคาถาทางเมตตาอยู่คงกะพันก็ใช้ได้

พระคาถาหัวใจพระพุทธเจ้า

อิ กะ วิ ติ

พระคาถานี้ ภาวนาเป็นคงกะพันชาตรี กันปืน เสกขมิ้นกิน อยู่คงทน เสดาะโซ่ตรวนก็ได้ เสกน้ำมนต์เสดาะลูกก็ได้ กันสุนัขดุ เสกน้ำมนต์ถอนคุณ ถ้าชกมวย เสกขมิ้นกิน เสกดินสอพองทาตัวคงทน

๑๓ ส.ค. ๒๓ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ
แสดงพระธรรมเทศนา

คุณบุญยิ่ง สวนสำเนียง ถวายไทยธรรมบูชาพระธรรมเทศนา

ท่านเจ้าอาวาส พิจารณา ที่สถานบรรจุศพ

ท่านที่เคารพ พร้อมด้วยญาติมิตร หน้าสถานที่บรรจุศพ หน้าพระอุโบสถ

พระคาถาหัวใจปะฏิสังขาโย

จิ ปี่ เส คิ

พระคาถาหัวใจปฏิสังขาโยนี้ ให้ใช้เสกข้าวกินเป็นประจำ สารพัดอยู่คงดีนัก เสกบอระเพ็ดหรือขมิ้นกินก็ได้ ทางเมตตามหานิยมก็ใช้ได้

รายการและรายนามท่านเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมศพ

นายพัก สุครีวก

ณ วัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๖ ส.ค. ๒๓ เวลา ๑๘.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป
มาติกาบังสุกุล
เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม
คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส
ฝ่ายการแพทย์ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เจ้าภาพ

วันที่ ๗ ส.ค. ๒๓ วิทยาการเขตบพิตรพิมุข เจ้าภาพ

วันที่ ๘ ส.ค. ๒๓ แผนกรังสี และแผนกพยาบาล ร.พ. จุฬาฯ เจ้าภาพ

วันที่ ๙ ส.ค. ๒๓ คุณวิทยา–คุณกานดา ศรีปราชญ์
คุณฉอ้อน–คุณจุรี นิลกำแหง
พ.อ. น.พ. ถาวร–คุณจงรัก สวัสดิรณภักดิ์ เจ้าภาพ
คุณประสิทธิ–คุณศุภมาส วัจนะคุปต์

วันที่ ๑๐ ส.ค. ๒๓ คณะสงฆ์วัดบุปผาราม เจ้าภาพ

วันที่ ๑๑ ส.ค. ๒๓ เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์ ๑๐ รูป

เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์อนุโมทนา มาติกาบังสุกุล

เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม

ภรรยา และ บุตรธิดา หลาน เจ้าภาพ

วันที่ ๑๒ ส.ค. ๒๓ งดสวดพระอภิธรรม วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จ-พระนางเจ้า ฯ

วันที่ ๑๓ ส.ค. ๒๓ คุณหลวงเจริญรัตนวิโรจน์ เจ้าภาพ

เวลา ๑๙.๐๐ น. สวดพระอภิธรรม

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระ-เทพประสิทธิคุณ แสดงพระธรรมเทศนา พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระคาถาธรรมบรรยาย

เวลา ๒๑.๐๐ น. บรรจุศพ ณ. สถานที่พิเศษหน้า-พระอุโบสถ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๕ รูป ชักผ้ามหาบังสุกุล

๒๓ ก.ย. ๒๕๒๓ ในงานบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวารสนคุณพ่อรัก

คุณหลวงเจริญรัตนวิโรจน์ ถวายไทยธรรม บูชาคัณฑ์เทศน์
แด่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก

พระธรรมเทศนา มาตาปิตุคุณกถา

พระเทพรัตนดิลก วัดบุปผาราม แสดง งานบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร ศพ คุณโยมพัก สุครีวก ณ ศาลา ๖๐ วัดประยุรวงศาวาส ๒๓ กันยายน ๒๕๒๓

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกาติ.

ณ บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา ในมาตาปิตุคุณกถา พรรณนาพระคุณของมารดาบิดาประดับปัญญาบารมี อนุรูปแก่กุศลจริยาพิธีทักษิณานุปทานกิจ ซึ่งคุณโยมชุน สุครีวก พร้อมบุตรธิดา (หลานๆ ญาติมิตรผู้มีความรักเคารพนับถือ) บำเพ็ญอุทิศ แด่ คุณโยมพัก สุครีวก ผู้เป็นสามีและบิดาของตน เป็นส่วนบูชาพิธีธรรมบรรณาการ ในการบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร ณ วันนี้ ด้วยความเคารพรักนับถือและกตัญญูกตเวทิตาธรรมตามวิสัยของสัตบุรุษผู้นับถือพระพุทธศาสนา อนุวัตตามพระพุทธโอวาทที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแก่สิงคาลกมานพ ในสิงคาลกสูตร ว่า

อถวา ปน เปตานํ กาลกตานํ ทกฺขิณํ อนุปทสฺสติ

ก็หรือว่า เมื่อ (สามี) บิดาทำกาละกิริยาล่วงลับไป (ภรรยา) บุตรธิดา จักตามเพิ่มให้ซึ่งทักษิณาคือบุญกุศลอุทิศไปให้ท่าน ดังนี้

คุณโยมพัก สุครีวก เมื่ออุบัติมาในโลกนี้ ก็ได้อุบัติมาในวงศ์สกุลที่เป็นสัตบุรุษนับถือพระพุทธศาสนา คือเป็นบุตรของคุณพระดึกดำบรรพ์

ประจง และคุณนายตลับ ดิกดำบรรพ์ประจง คุณพระผู้บิดากราบบังคมทูลขอพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้รับพระราชทานชื่อว่า พัก ด้วยพระปรีชาญาณพระราชประสงค์ให้คล้องจองสืบต่ออักษรเดียวกับคุณพระผู้บิดาซึ่งมีนามเดิมว่า "เพิ่ม" สำเร็จเป็นสวัสดิมงคลยิ่งขึ้น ทั้งนามสกุลว่า "สุคนธวิท" นี้ ก็เป็นนามสกุลพระราชทานในเวลามีอายุประมาณ ๗ ขวบ คุณพระดิกดำบรรพ์ประจง นำเข้าเฝ้าถวายตัว ได้พระราชทานสร้อยพร้อมเสมาทองคำ นับเป็นพระมหากรุณาและมหามงคลยิ่งใหญ่ มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งทรงมีพระราชกรณียกิจทางฝั่งธนบุรี ทางเสด็จพระราชดำเนินผ่านหน้าบ้านคุณพระดิกดำบรรพ์ประจง คุณพระได้ตั้งโต๊ะหมู่บูชารับเสด็จ ฯ ถวายเป็นราชสักการะ คุณโยมพักซึ่งยังเป็นเด็กได้เฝ้ารับเสด็จ ฯ ที่โต๊ะหมู่นั้นด้วย เวลาเสด็จ ฯ ผ่านคุณโยมพักกราบถวายบังคมทรงจำได้และทรงมีพระราชดำรัสตรัสทัก พระมหากรุณานี้เป็นความทรงจำที่ปลาบปลื้มใจของคุณโยมพักนักหนา ส่วนสร้อยพระราชทานพร้อมเสมาทองคำ ต่อมาเมื่อคุณโยมพักจำเริญวัยเป็นหนุ่ม ตกลงใจรักมั่นหมายคุณโยมชุนเป็นคู่ครองชีวิต ได้ถอดสร้อยพระราชทานพร้อมเสมาทองคำ ซึ่งไม่เคยถอดจากคอเลย มอบเป็นของขวัญประดุจถอดดวงใจมอบไว้เป็นของหมั้น ซึ่งสร้อยเสมาทองคำพระราชทานนี้ คุณโยมชุนอิ่มใจนักถือว่าเป็นมงคลวัตถุอันมีค่ายิ่งกว่าเพชรนิลจินดาใด ๆ ทั้งหลายทั้งปวง

เมื่อคุณโยมพักมีอายุได้ ๑๓ ปี คุณพระดิกดำบรรพ์ประจงถึงแก่กรรม คุณนายตลับ ดิกดำบรรพ์ประจง ได้เลี้ยงดูคุณโยมพักในทุก ๆ ประการตลอดมา คุณนายตลับ ซึ่งในคำเทศน์ต่อไปนี้ อาตมภาพขออนุญาตเรียกท่านว่า

คุณย่าตลับ เพราะคุณเพลิน สุครีวก หลานย่าของท่านได้เรียกอาตมภาพว่าหลวงพี่ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา

คุณย่าตลับนับเป็นกุลสตรี ที่ทรงคุณสมบัติพร้อมบริบูรณ์ท่านหนึ่ง ท่านเป็นทั้งภรรยา มารดา และคุณย่าที่แสนดีของสามี บุตรธิดา และหลาน ๆ โดยแท้ แม้คุณปู่จะถึงแก่กรรมไปตั้งแต่ลูก ๆ ยังอยู่ในวัยเยาว์ ท่านได้เลี้ยงดูลูก ๆ ให้เจริญเติบโต ตั้งตนได้เป็นหลักฐานมีความสุขความเจริญตามควรแก่วาสนาทุกคน และท่านได้ปกครองรักษาทรัพย์ที่ได้ช่วยกันสร้างสมกันมากับคุณปู่ ให้ครองอยู่และทำให้เพิ่มพูนมากทวีขึ้น ด้วยความมัธยัสถ์เฉียบแหลมรอบคอบ กระทั่งได้มอบทรัพย์สมบัติจำนวนมากนี้ให้แก่ลูก ๆ หลาน ๆ อย่างทั่วถึงยุติธรรม ด้วยความมีพรหมวิหารธรรม พร้อมทั้งใช้ทรัพย์นั้นบำเพ็ญบุญกุศลต่าง ๆ จนตลอดชีวิต วัดที่คุณย่าทำบุญมาก คือวัดประยุรวงศาวาส และวัดบุปผาราม

ด้วยความอุปถัมภ์ของพระยาโกมารกุล (ชื่น โกมารกุล ณ นคร) เสนาบดีกระทรวงการคลัง คุณโยมพักรับราชการในกระทรวงการคลัง ได้รับพระราชทานยศเป็นข้าราชการชั้นตรี และได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย รับราชการทหารได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิ ในส่วนที่พึงสนองคุณของชาติบ้านเมือง นับว่าคุณโยมพักได้ทำหน้าที่ของพลเมืองดีบริบูรณ์

ในส่วนชีวิตครอบครัว ท่านเป็นสามีและบิดาที่ทนุถนอมภรรยาและบุตรธิดายิ่งนัก โดยเฉพาะกับคุณโยมชุนนั้น ทราบว่า ท่านมีความรักอย่างมอบชีวิตจิตใจ และให้อภัยในทุกประการ อย่างควรกับคำว่า "ให้พรพิเศษ"

ทีเดียว บางเวลาที่คุณโยมชุนเกิดไฟโทสะขึ้น คุณโยมพักจะใช้น้ำ คือเมตตากรุณา และขันติดับไฟโทสะเสียทุกครั้ง เวลานี้น้ำอันแสนประเสริฐกรุณา และขันติ ได้จากไปพร้อมความสิ้นสุดชีวิตของคุณโยมพักแล้ว ต่อแต่นี้หากไฟโทสะเกิดขึ้น คุณโยมชุนก็ต้องใช้น้ำคือเมตตากรุณา และขันติดับ-ไฟโทสะด้วยตนเอง อุปนิสัยพิเศษของท่าน ไม่เคยสั่งสอนลูกด้วยไม้เรียวเลย ส่วนคุณโยมชุนนั้นทราบว่าเคยตีคุณพรตจากบ้านให้ไปเรียนหนังสือถึงโรงเรียนบ้านสมเด็จ ความกวดขันข้อนี้ของคุณโยมชุน ทำให้คุณพรตได้ดีทางวิชาการ เป็นอาจารย์หัวหน้าฝ่ายบริหารบพิตรพิมุขวิทยาลัยอยู่ในบัดนี้ คุณโยมพัก นอกจากไม่จู้จี้ขี้บ่นจุกจิกกับลูก ๆ แล้ว ถึงส่วนตัวท่านเองก็เป็นอย่างนั้น คุณโยมชุน ทำอาหารคาวหวานให้รับประทานจะอร่อยไม่อร่อยอย่างไร ไม่เคยออกปากติชม แต่ส่วนกับอาตมภาพ ท่านมีเมตตาเป็นพิเศษทราบว่าชอบฉันน้ำพริกปลาทูได้นำไปถวายหลายครั้ง และทุกครั้งที่มีงานอาตมภาพจะต้องได้รับนิมนต์ด้วยรูปหนึ่งเสมอ ข้อนี้เป็นคุณความดีที่ทำให้อาตมภาพระลึกถึงอยู่มิรู้วาย

ในส่วนการทำบุญกุศลกับวัดวาอารามต่างๆ กล่าวเฉพาะวัดบุปผารามคุณโยมพักพร้อมครอบครัวได้ทำนุบำรุงวัดนี้ตลอดมา นับแต่คุณย่าตลับมาทีเดียว เมื่อวัดประสบภัยทางอากาศในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ พระอุโบสถ-ถาวรวัตถุสำคัญของวัดถูกระเบิดทำลาย พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระ-ธรรมวราลังการ ได้เป็นหัวหน้าอำนวยการชักชวนพุทธบริษัทบริจาคทุนทรัพย์ก่อสร้างพระอุโบสถใหม่ คุณโยมพัก คุณโยมชุน และบุตรธิดา ได้บริจาคทรัพย์สมทบทุนสร้างทุกครั้งที่วัดจัดงานหาทุน เช่น ในงานเทศน์มหาชาติ

เป็นต้น นอกจากนี้ในงานบุญประจำของวัด เช่น งานถวายผ้าอาบน้ำฝน ตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรเทโวฯ บำเพ็ญกุศลอุทิศอดีตบุพการีของวัด และงานบำเพ็ญบุญกุศลคล้ายวันเกิดของท่านเจ้าคุณหลวงปู่ ตลอดถึงงานได้รับพระราชทานตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ ทั้งของท่านเจ้าคุณหลวงปู่และอาตมภาพ คุณโยมพัก พร้อมครอบครัวก็ได้ร่วมบำเพ็ญบุญเป็นประจำ ในครั้งหลังเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ของศกนี้ เมื่อคุณโยมพักถึงแก่กรรมแล้ว คุณโยมชุน และบุตรธิดา ได้บริจาคทรัพย์ ๑๖,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นหกพันบาท) สร้างพรมถวายปูในศาลาสมเด็จ

อนึ่ง เมื่ออาตมภาพ (พระเทพรัตนดิลก) ไปสร้างศาลาการเปรียญที่วัดท่าม่วง ต. ปากพูน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช คุณโยมพัก พร้อมครอบครัวก็ได้บริจาคร่วมสร้าง จนกระทั่งศาลาการเปรียญนั้นเสร็จเรียบร้อย

การปฏิบัติหน้าที่ของมารดาบิดา ทั้งของคุณปู่ (คุณพระดึกดำบรรพ์ประจง) คุณย่าตลับ (คุณนายดึกดำบรรพ์ประจง) ของคุณโยมพัก และคุณโยมชุน ตามที่พรรณนามาข้างต้นจัดว่าทั้ง ๔ ท่าน เป็นพระพรหม พระบุรพาจารย์ และอาหุเนยบุคคลของบุตรธิดาแท้จริง สมดังพระพุทธภาษิตนิคมคาถาแห่งมาตาปิตุคุณสูตร ที่อัญเชิญมาเป็นหัวข้อเทศนา ณ เบื้องต้นว่า

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา

มารดาบิดาผู้มีน้ำใจกรุณาอนุเคราะห์แก่ประชา คือ บุตรทั้งหลายของท่าน เรายกย่องว่าเป็นพรหมของบุตร ว่าเป็นบูรพาจารย์ของบุตร และว่าเป็นอาหุเนยยบุคคลของบุตร ดังนี้

มีอธิบายว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงยกย่องมารดาบิดาว่าเป็นพระพรหมของบุตรนั้น เพราะท่านทั้งสองมีเมตตา คือ ความรักอันบริสุทธิ์แก่บุตร ปรารถนาจะเห็นแต่ความสุขความเจริญของบุตร จึงทำอุปการะแก่บุตร ไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากตรากตรำ สละสุขส่วนตัวของท่านเพื่อความสุขความเจริญแก่บุตร ไม่มีหวงไม่มีเสียดาย ขออย่างเดียว คือ ขอให้บุตรมีความสุขความเจริญเท่านั้น สิ้นเปลืองเท่าไรไม่เสียดาย เหนื่อยยากเท่าไรไม่คำนึง น้ำใจเช่นนี้แหละเป็นน้ำใจที่ควรเคารพบูชาอย่างยิ่ง เมื่อบุตรประสบความทุกข์ยาก ท่านสงสารทนไม่ได้ พยายามช่วยจนพ้นทุกข์ยาก กลับมีความสุขความเจริญอีก เมื่อบุตรมีความสุขความเจริญสมปรารถนาของท่าน ท่านก็ปลื้มใจ นี้เป็นมุทิตา คือความพลอยยินดีบันเทิงใจในความสุขความเจริญของบุตร เมื่อบุตรช่วยตัวได้ตั้งตัวเป็นหลักฐานได้ ท่านก็วางใจปล่อยให้บุตรปกครองตัวเองไปตามกำลังสามารถ แต่ก็ไม่วายห่วงใย ต้องเอาใจใส่สอดส่องดูแลกรรมและวิบากของกรรมที่ปรากฏในตัวบุตร เมื่อทราบว่าบุตรทำกรรมชั่วก็เข้าขัดขวางห้ามปราม ให้งดเว้นไม่ให้กระทำ เพราะกรรมชั่วเป็นเหตุแห่งความทุกข์ความเสื่อม เมื่อเห็นว่ากระทำกรรมดีอันเป็นเหตุแห่งความสุขความเจริญ ก็ส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อทำดียิ่ง ๆ ขึ้นไป นี้เป็นอุเบกขา คือ ปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องกรรมและวิบากกรรมของบุตร เป็นเหตุให้มารดาบิดาประพฤติยุติธรรมแก่บุตรทั่วกัน ไม่ใช่เมตตาแล้วตามใจจะทำชั่วก็ไม่ว่า แต่เมื่อบุตรเกิดมาด้วยกรรมเป็นอกุศล ยากที่จะอุปการะให้เจริญได้ก็ปรงให้เป็นเรื่องของกรรมเสีย ไม่เคี่ยวเข็ญบุตรผู้ไร้สมรรถภาพ ไม่สามารถจะอุปการะให้เจริญได้ แต่ก็ใช้กรุณาอุปการะไปตามหน้าที่ ไม่ปล่อยให้ตกยาก จนกว่าจะถึงที่สุด เพราะคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา

อุเบกขา ๔ ประการนี้ มีบริบูรณ์ในจิตใจของมารดาบิดาท่านจึงทำหน้าที่อุปการะบุตรเต็มที่ จึงเป็นบุพการีผู้ได้นามว่าพระพรหมในเมืองมนุษย์ และเพราะพร่ำสอนบุตรให้รู้จักบาปบุญคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ และให้เว้นชั่วประพฤติดีก่อนครูอาจารย์อื่น ๆ ทั้งหมด ท่านจึงได้นามว่าบูรพาจารย์ คือ อาจารย์คนแรกของบุตร เพราะทำหน้าที่ของพระพรหมและบูรพาจารย์บริบูรณ์ ท่านจึงได้นามว่าอาหุเนยยะ คือผู้ควรแก่เครื่องสักการบูชา อันบุตรจะพึงนำไปบูชาถึงที่อยู่ของท่าน เพื่อประกาศความรู้พระคุณของท่านและความเคารพนับถือท่านให้ปรากฏแก่โลก ตามวิสัยของสัตบุรุษสาธุชน เพื่อให้ท่านได้ความปลื้มใจว่า ท่านได้บุตรที่ดีสมความปรารถนาของท่าน

คุณโยมพัก สุครีวก ท่านเป็นผู้มีปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้มีบุญอันได้เคยกระทำมาแต่ปางก่อน จึงส่งผลให้ท่านได้บิดามารดาที่ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ได้คุณโยมชุน เป็นภรรยาคู่บุญ ได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้บุตรธิดาที่ดี ประกอบกับความตั้งตนไว้ชอบเป็นอัตต-สัมมาปณิธิ ท่านจึงเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นสามีที่ประเสริฐของภรรยาเป็นบิดาผู้ทรงพรหมวิหารธรรมของบุตรธิดา ครองชีวิตมาด้วยดีกระทั่งถึงอายุ ๗๗ ปี จึงล้มเจ็บเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ด้วยความเอาใจใส่ดูแลอย่างดีของนายแพทย์ ของธิดาผู้เป็นพยาบาล และด้วยความเอาใจใส่เฝ้าดูแลของคุณโยมชุนและบุตรธิดาอย่างดียิ่ง แต่เป็นโรคที่เกินวิสัยของแพทย์ยาและเครื่องมือวิทยาศาสตร์ เมื่อเจ็บอยู่ได้ ๑ เดือน กับ ๑ วัน ก็ได้ถึงแก่กรรม เมื่อวันอังคารที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๓ เวลา ๒๓.๐๔ น.

ด้วยอาการสงบ มีสติสัมปชัญญะดีมาก เรียกหาคุณเพลิน บุตรชายคนเล็ก เมื่อคุณเพลินเรียกก็พยักหน้ารับ ก่อนสิ้นชีวิตได้มอบถวายชีวิตและจิตใจต่างกองดอกไม้วิเศษ บูชาพระคุณอันสุดพรรณนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามเยี่ยงอย่างพระเจ้าพิมพิสารอริยบุคคลโสดาบัน ที่ได้ทรงน้อมอุทิศพระสรีระของพระองค์บูชาพระตถาคตเจ้าก่อนเสด็จสวรรคต ฉะนั้นแล

ขอบุญกุศลทักษิณานุปทานปัจจโจปการกิจ ที่คุณโยมชุน สุครีวก พร้อมด้วยบุตรธิดาหลานๆ และญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศ ด้วยอำนาจกตัญญูกตเวทิตาธรรมนี้ จงเป็นพลวปัจจัยอำนวยอิฐวิบากสมบัติมนุญผลอันเป็นที่ชื่นชูใจ แด่คุณโยมพัก สุครีวก โดยควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพจงทุกประการเทอญ.

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระสงฆ์ ๔ รูป จักได้สวดคาถาธรรมบรรยายโดยสรภัญญวิธี อนุรูปแก่กุศลบุญราศี เพิ่มพูนอัปมาทธรรมแก่สมาคมสมควรแก่เวลา ณ กาลบัดนี้.

ขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์ แพทย์หญิง คุณพยาบาล ตลอดจนเจ้าหน้าที่ร.พ.จุฬาลงกรณ์ทุกท่าน ที่ได้เอาใจใส่ดูแลรักษาพยาบาลคุณพัก อย่างดี มิเห็นแก่ความเหนื่อยยาก จะขอจดจำสำนึกในพระคุณของท่านมิรู้ลืม

ขอกราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่มาเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมศพคุณพัก ด้วยความคารวะ

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๓ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส พระเดชพระ-คุณท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ ท่านเจ้าคุณพระเขมสุตาจารย์ พร้อมด้วยพระเถรานุเถระ พระภิกษุสามเณร ทุกรูป

ฝ่ายการแพทย์ อ.อ.ป. แพทย์หญิงอุไร ทองใบใหญ่ แพทย์หญิงขลิบทอง มณีวรรณ ทันตแพทย์หญิง ร.อ. วรณี ขมะสุนทร ร.น. และพยาบาลที่ได้สละเวลาอันมีค่า ด้วยน้ำใจช่วยเหลือมิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ค่ำคืนดึกดื่น

วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๓ วิทยาเขต บพิตรพิมุข ท่านอาจารย์สายใจ ดาลาล์ ผู้อำนวยการวิทยาเขต พร้อมด้วยท่านอาจารย์ทุก ๆ ท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่พนักงาน ท่านนายกสมาคมนักเรียนเก่าบพิตรพิมุขในพระบรมราชูปถัมภ์ ท่านพลเอก บุญชัย บำรุงพงศ์และคุณหญิง "ชมรมผู้นิยมบพิตรพิมุข" ทุก ๆ ท่าน

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๓ แผนกรังสี และแผนกพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ร.ศ. น.พ. ศิลวัต อรรถจินดา พร้อมด้วยนายแพทย์และแพทย์หญิง คุณพยาบาลตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุก ๆ ท่าน

วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๓ หลานน้าพัก คุณวิทยา-คุณกานดา ศรีปราชญ์ คุณฉอ้อน–คุณจุรี นิลกำแหง พ.อ.น.พ. ถาวร–คุณจงรัก สวัสดิรณภักดิ์ คุณประสิทธิ–คุณศุภมาส วัจนะคุปต์

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๓ คณะสงฆ์วัดบุปผาราม พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก ท่านเจ้าคุณพระราชดิลก พระเถระ พระภิกษุสามเณร ทุกรูป แม้คืนนี้ฝนตกท่านก็กรำฝนมา ด้วยน้ำใจด้วยความเมตตากรุณา

วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๓ คืนนี้ภรรยา บุตร–ธิดา หลานน้า หลานอา หลานปู่ หลานตา ทุกคน

วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๓ คุณหลวงเจริญรัตนวิโรจน์ พร้อมด้วยบุตร–ธิดา

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ปฏิบัติงานการบินไทย ท่านผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ทุก ๆ ท่าน พร้อมด้วยท่านที่เคารพ ญาติมิตรสหายทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่าง ขอขอบพระคุณ คุณฉอ้อน นิลกำแหง ที่ช่วยถ่ายรูปงานตั้งแต่วันแรกถึงวันพระราชทานเพลิง มิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยาก คุณจุรี นิลกำแหง ช่วยแนะนำการจัดทำหนังสือที่พิมพ์แจกเป็นบรรณาการ ขอกราบคารวะจากใจจริงทุกท่านที่ยังมิได้ออกนามของท่านอีกมากมายทุก ๆ ท่าน จะจดจำสำนึกในพระคุณของท่านมิรู้ลืม

เจ้าภาพ

๑๑ พ.ย. ๒๕๒๓ งานบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร
พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ กำลังชักผ้าบังสุกุล

พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์

พระสงฆ์ ทรงสมณศักดิ์ กำลัง ฉันภัตตาหาร

๑๑ พ.ย. ๒๕๒๓

คุณแม่ ถวาย ภัตตาหาร แด่ ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ

ทศพร (พรสิบประการ)

ขยายความ โดย วิสุทธิ์ ขัมมะรัตน์

กราบไหว้ อธิษฐาน ก่อนนอนทุกคืน จักได้สมความปรารถนาแล

เริ่มตั้งแต่พระนางผุสดี พระอัครมเหสีสมเด็จอมรินทราธิราช ทรงทราบเหตุเบญจบุรพนิมิตร (ลางที่บอกเหตุก่อน ๕ ประการ) คือ

๑. ทิพย์มาลาที่ประดับวิมานเหี่ยวแห้ง

๒. ผ้าทรงเศร้าหมอง

๓. เสโทไหลออกจากรักแร้ทั้งสองข้าง

๔. ผิวพรรณหม่นหมองไม่ผ่องใส

๕. เบื่อหน่ายทิพย์อาสน์

สมเด็จท้าวโกสีย์อมรินทราธิราช ทรงทราบว่าพระนางผุสดี สิ้นสมฤดีอันจะลงไปบังเกิดในมนุษย์โลก วิโยคจากทิพยวิมาน จึงตรัสประภาษตอบสุนทรวาที่ว่า ดูกรเจ้าผุสดี อย่าหมองศรีโทมนัส เราทั้งสองจะต้องพลัดพรากจากกันในครั้งนี้ เจ้าจงภิรมย์ยินดีรับเอาพรสิบประการ พระผุสดีสดับเทวโองการ พรางพระเยาวมาลย์ก็กล่าวเป็นพระคาถาว่า

สักกะ ข้าแต่สมเด็จพระอมรินทราธิราช ข้าพระบาทจะจากไปสู่มนุษย์เมืองไกล จะขอรับเอาพระพรชัยทูลสนองเหนือเกศา ข้าพระบาทจะถวายบังคมลาลงไปเอาชาติกำเนิด

๑. ขอให้ข้าไปบังเกิดในปราสาทแห่งพระเจ้าสีวิราชอันทรงศักดิ์ มีพระราชอาณาจักรปกแผ่ไปในสากลชมพูทวีป ให้หมู่ประชาอยู่เย็นเป็นสุขสำราญเกษมสันต์

๒. ขอให้ข้ามีดวงเนตรทั้งสองดำเป็นสีเหมือนตาลูกเนื้อทรายอันเกิดได้ขวบปี และปราศจากมูลตา (ขี้ตา)

๓. ขอให้ขนคิ้วข้าเขียวดูงามขำบริสุทธิ์ เป็นสีระยับดุจสร้อยแววนกยูงงามโค้งดังศรพระนารายณ์

๔. ข้าแต่สมเด็จอมรินทราธิราช ขอนามกรข้าพระบาทจงชื่อว่าผุสดี

๕. ขอให้ข้าพระองค์มีโอรส ทรงพระเกียรติยศ ยิ่งกว่ากษัตริย์ ในสากล มีศรัทธาจะบำเพ็ญซึ่งบัญจมหาบริจาค ปราศจากตระหนี่เหนี่ยว

๖. เมื่อข้าพระองค์ทรงพระครรภ์ อย่าให้ครรภ์ข้าพระบาทปรากฏนูน เหมือนสตรีทั้งมวลดูเวทนา ให้งามพร้อมเหมือนคันธนูโก่ง

๗. ขอยุคลถันทั้งสองข้างอย่าแปรผันเป็นสีดำ อย่าคล้อยเคลื่อนเลื่อนต่ำลงให้เต่งตั้งงามดังบัวหลวง

๘. ขอให้เส้นผมดำขลับสลับสลวยบริสุทธิ์ ประดุจสีปีกแมลงค่อมทอง อย่าให้หงอกแหงแก๋เหมือนคนแก่ทั่วไป

๙. ขอให้ผิวกายละเอียดอ่อน ใสสะอาด ผุดผ่องเป็นนวลละอองดุจดั่งทองคำธรรมชาติ

๑๐. ขอให้ข้าพระบาทได้โปรดเปลื้อง ปลดนักโทษให้พ้นตาย พ้นจากพันธนาการ

พระพรเป็นคำรบสิบประการ เรียกว่าพระพรชัยสิทธิ์อันวิเศษ ข้าแต่ท้าวสหัสสนัยเนตรเทวราช ขอพระองค์จงโปรดประสาทให้แก่ข้าพเจ้า ผู้เป็นบริจาริกา

ตัง สุตวา ท้าวโกสีย์ได้ทรงฟังมีพระกมลปราโมทย์ เมื่อท้าวเธอจะประสิทธิ์ประสาทพรก็ตรัสออกไปเป็นพระคาถา แปลได้ความว่าดูกรนางนาฎผุสดี ผู้มีสุนทรพักตร์ อันน่าชม พระพรสิบประการที่เยาวมาลย์เจ้าปรารถนานี้พี่นี้ก็ประสิทธิ์ให้ จงสมดังพระทัยเจ้าปรารถนา เจ้าคงจักได้เป็นอัครมเหสีแห่งพระเจ้ากรุงสีวิราช สมดังพระทัยหวัง

ภิกขเว ดูกรสงฆ์ผู้ทรงศีล ปางเมื่อสุชัมบดีเทวราชทรงประสาทพรสิบประการ ให้แก่พระนางผุสดีแล้ว ก็มีพระทัยกมลผ่องแผ้วปราโมทย์โสมนัส จึงเสด็จนิวัตยังนิเวสน์ เอวํ ด้วยประการดังนี้แล

(ถอดจากพระมหาเวสสันดรชาดก ฉบับนักเรียนและฉบับพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน)

1304 หน้าวัดบุปผาราม กทม.

กันยายน 2523

เรื่อง ขอนิพนธ์เรื่องคำสั่งของพ่อ

นมัสการกราบเรียน พระเดช พระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์

ตามที่พระเดช พระคุณ ได้นิพนธ์ เรื่อง คำสั่งของพ่อ เกล้ากระผมได้อ่านโดยละเอียด แล้วทราบซึ้งในบทนิพนธ์ของพระคุณท่าน จึงใคร่ขอประทานอนุญาตเพื่อนำมาลงพิมพ์ในงานรับพระราชทานเพลิงศพ นายฟัก สุครีวก บิดาของเกล้ากระผม ที่เมรุวัดประยุรวงศาวาส กทม. หวังว่าคงได้รับความเมตตาประทานอนุญาต ให้องพิมพ์ในหนังสืองานรับพระราชทานเพลิงศพบิดาของเกล้ากระผม

ขอนมัสการกราบเรียนมาด้วยความคารวะอย่างสูง

เพลิน สุครีวก

(นายเพลิน สุครีวก)

อนุญาตตามขอ

[illegible]

คำสั่งของพ่อ

โกศลพ่าย[๑]

สมัยเมื่อพระเจ้ากาสี พระนามว่าพรหมทัตต์ เถลิงราชสมบัติในพระนครพาราณสี เป็นพระมหากษัตริย์มหาศาล พระราชทรัพย์ศฤงคารโภคสมบัติสมบูรณ์ ทั้งมีกำลังทหาร คับคั่งด้วย ช้าง ม้า รถ อันเป็นพระราชพาหนะที่ทรงกำลัง มีประเทศราชขึ้นเป็นอันมาก ทั้งฉางข้าวและเรือนคลังก็บริบูรณ์ พระเกียรติปรากฏทั่วไป ในทิศน้อยใหญ่เป็นที่เกรงขามทั่วไปในประเทศใกล้เคียงทั้งหลาย

เมื่อความสันโดษ มิใช่วิสัยของพระมหากษัตริย์ เหมือนความคลายกำหนัดไม่ใช่วิสัยของบรรดาหนุ่ม ๆ สาว ๆ ดังนั้น พระเจ้าพรหมทัตต์จึงไม่วางพระแสง เร่งรัดให้ฝึกทหาร และสั่งสมยุทโธปกรณ์ทุกประการ โดยทรงมุ่งจะได้โกศลรัฐ ซึ่งสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร มาเป็นประเทศราชของกาสีอีก

ความจริง ๑ ความตั้งใจ ๑ ความสามารถ ๑ ความพยายาม ๑ และกำลัง ๑ ทั้ง ๕ อย่างนี้ มีอยู่ในผู้ใดผู้นั้น เป็นเจ้าแห่งงานทั้งหลาย เหนือเจ้าแห่งงานทั้งปวง

พระมหากษัตริย์ ย่อมเป็นจอมนักรบโดยตำแหน่ง ดังนั้นพระองค์จึงต้องบำรุงพลรบไว้ให้เพียบพร้อม

---

๑. จาก ทีฆาวุกุมารวัตถุ โกสัมพิกขันธ์ บาลีพระวินัยปิฎก มหาวรรค ทุติยภาค ๒๔๓/๓๒๒

เมื่อพลรบของพระองค์ สามารถเผด็จศัตรูได้ทุกขณะแล้ว พระองค์ก็แผดพระสุรเสียงแข่งกับฟ้าร้องได้

ถ้าพระมหากษัตริย์สิ้นทหารแล้ว ก็สิ้นเสียง ไม่กล้าเผชิญศึก เหมือนดังราชสีห์ที่สิ้นเขี้ยวเล็บ ก็ไม่หาญสู้แม้แต่สัตว์จิ้งจอก

พระมหากษัตริย์ที่ยังไม่ยกแสนยากรเข้าทำศึก มิใช่เพราะไม่ประสงค์ ที่จริงเพราะรอเวลา เหมือนหนุ่มสาวที่ยังไม่เสน่หา ก็เพราะรอโอกาสเท่านั้น

เมื่อเวลาให้ หรือได้โอกาส กษัตริย์พระองค์ไหนจะทิ้งเล่า หรือหนุ่มสาวคู่ไหนจะเลี่ยง อย่าเลย ต่อให้เสียงฟ้าลั่นห้าม ก็หาได้ยินไม่

เรื่องนี้ท่านว่าเป็นโชคของเขา แม้เทพเจ้าก็พลอยอวยชัย หาฤกษ์กับโหรคราวใด โหรต้องทำนายให้ว่าดีทุกที นี่แหละเวลาของเขาและเรา

ต่อมาไม่ช้า พระเจ้าพรหมทัตต์ก็จัดทัพใหญ่ ประกอบด้วยจาตุรงคเสนา กรีธาทัพเข้าชิดแดนชานพระนครโกศลรัฐ โดยมุ่งพระทัยยึดเอาโกศลรัฐเข้าไว้ในพระราชอำนาจ

"**น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ**" ใคร ๆ ก็รู้ ใคร ๆ ก็พูด และก็ไม่มีใครค้าน เพราะเป็นความจริง ถ้าฝ่ายละเท่า ๆ กัน ไฟก็แพ้น้ำ ด้วยน้ำมีอิทธิพลเหนือไฟอยู่โดยธรรมชาติ ถ้าไฟจะชำนะน้ำ ไฟจะต้องเพิ่มกำลังให้เหนือน้ำ

ธรรม ก็เช่นเดียวกัน ถ้าน้อย ก็แพ้อธรรม ถ้าเท่า ๆ กัน อธรรมก็แพ้ธรรม เหมือนน้ำ ดังนั้น ถ้ารักจะให้ธรรมเป็นที่เคารพเหนืออธรรม เพื่อสันติสุขแล้วจะต้องร่วมมือ เคารพธรรม ใฝ่ธรรม ประพฤติธรรมให้หนัก

การต่อสู้กับศัตรู ผู้รู้ย่อมพิจารณากำลังของตนเสียก่อน หากผลุนผลันทำไปด้วยกำลังโทสะ หรือมานะก็พลันพินาศหมด แม้ชีวิตก็ยากที่จะรักษา

ดังนั้น พระเจ้าทีฆีติ ราชาแห่งโกศลรัฐนครก็ยอมพ่าย โดยไม่ต้องเสียทหารหรือไพร่ฟ้าแม้แต่ ๑ คน ทั้งนี้เป็นด้วยพระองค์ทรงทราบกำลังข้าศึกดีแล้ว

แม้ราชเสวกที่จงรักภักดี ยอมสละชีวิตของตนเข้าสู้ศัตรู เพื่อรักษาเศวตฉัตรของพระองค์ไว้ กราบทูลให้ออกต่อสู้ขับศัตรูให้พ่ายไป แต่พระองค์ก็ไม่ทรงคล้อยตาม ทรงส่ายพระพักตร์ รับสั่งอย่างหมดหวังว่า

"ดูก่อน เสวก ฉันเห็นว่าเปลืองชีวิตเปล่า ๆ ไม่ได้ผลอะไรเลย"

"ท่านทั้งหลาย เมื่อรักฉัน จงฟังฉันก่อน ขณะที่อันตรายคุกคามชีวิตอยู่ใกล้ ๆ เช่นนี้ จงทำใจให้หนักแน่นอย่าด่วนได้ จะทำให้ผู้อื่นพลอยพินาศไปด้วย"

นักปราชญ์กล่าวว่า "ควรสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ ควรสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และถ้าจะรักษาธรรม แม้ชีวิตก็ควรสละ แต่ทั้งนี้ ต้องแน่ใจว่าจะรักษาไว้ได้ หากสละแล้ว ก็รักษาไว้ไม่ได้ จงยอมเสียดีกว่า"

"สูเจ้าทั้งหลายเอย เราชอบใจเจ้าที่รักเรา ภักดีต่อเรา ยอมสละชีวิตเพื่อรักษาเรา สูเจ้าเอย ศึกครั้งนี้เป็นศึกใหญ่ แม้มวลเจ้าพากันสละชีวิตออกต่อสู้ทั้งหมด ก็ไม่สามารถจะเอาชนะข้าศึกได้ ไม่อาจจะรักษาเราไว้ได้ เสียชีวิตเปล่า แปลว่า เสียชีวิตทั้งเจ้ากับข้า อย่างน่าเสียดาย"

"เอาอย่างนี้ดีกว่า ราชเสวก" พระเจ้าทีฆีติรับสั่งอย่างหนักแน่น "สูเจ้าทั้งหลายได้ร่วมใจกันรักษาแผ่นดินให้ข้า รักษาราชสมบัติ รักษาเกียรติยศ ตลอดจนรักษาชีวิต ที่สุดจนน้ำใจของข้า ก็ยังช่วยกันรักษา น่าขอบใจเจ้านัก"

"บัดนี้ เกิดอันตรายแก่แผ่นดินอย่างร้ายแรงเหลือกำลังที่พวกเจ้าจะรักษาได้แล้ว แม้แต่ชีวิตของเจ้าเองก็ยากที่จะรักษา ดูเหมือนจะเป็นโอกาสอันดีของข้าแล้ว ที่จะช่วยรักษาชีวิตและสมบัติของมวลเจ้าตอบแทน"

"ดังนั้น เราขอกะมวลเจ้าเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งเจ้าทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามโดยไม่ขัดแย้ง หรือร้องขอแต่ประการใด คือให้ข้าสละแผ่นดิน สละราชสมบัติ และเกียรติยศแห่งเศวตฉัตรทั้งมวล เหลือไว้แต่ข้าและพระมเหสี โดยให้ข้าทั้งสองหนีจากพระนครไปเสีย เมื่อข้าพ้นภัยแล้ว มวลเจ้าจงพร้อมกันเปิดประตูพระนคร กราบทูลอัญเชิญพระเจ้าพรหมทัตต์ ผู้ไม่อิ่มในราชสมบัติ ให้เสด็จขึ้นประทับ ณ ภายใต้เศวตฉัตร แล้วพร้อมกันทูลถวายแผ่นดิน และราชสมบัติทั้งมวล ที่ข้ามอบให้แก่พวกเจ้าเท่านี้ ข้าคิดว่า พระเจ้าพรหมทัตต์จะปลาบปลื้มด้วยสมพระทัย ก็จะพระราชทานอภัยชีวิตและสมบัติแก่พวกเจ้า สำหรับข้าทั้งสองก็จะขอไปตามบุญตามกรรมของข้า"

ครั้นทรงรับสั่งมาเพียงนี้แล้ว ทรงสังเกตข้าราชบริพารทั้งมวลพากันเศร้าโศก แสดงอาการว่าไม่ปรารถนาจะให้ทรงปฏิบัติเช่นนั้น ก็ตรัสเล้าโลมใจว่า "สูเจ้าจงอยู่กันเถิด จงอยู่ให้ดี อย่าอยู่ให้มีภัย โดยไม่กระทำการใด ๆ ขัดขืนผู้บังคับบัญชาจนต้องได้รับโทษเพราะเหตุแห่งข้า ถ้าบุญ

วาสนาของข้าและพระมเหสียังมีอยู่ ข้าอาจได้มานั่งภายใต้เศวตฉัตรนี้ ข้าคิดว่าพวกเจ้าคงจะดีใจ ในเมื่อโอกาสอันดีของข้าเช่นนั้นมาถึง"

ครั้นตรัสแล้ว ก็ชวนพระมเหสี เสด็จหนีจากพระนครในเพลาราตรี ทิ้งความวิปโยคโศกเศร้าเปล่าใจไว้แก่มวลราชบริพารที่จงรักภักดีอย่างสุดซึ้ง

ครั้นรุ่งเช้าเสนาบดีผู้รักษาพระนคร ก็รีบประชุมข้าราชการทั้งมวล แจ้งข่าวภายในราชสำนักในกรณีที่พระเจ้าทีฆีติทรงสละราชบัลลังก์ พร้อมด้วยพระมเหสี เสด็จหนีจากพระนครไปแล้วแต่เพลาราตรี ทั้งมีพระกระแสรับสั่งไว้มิให้ต่อสู้ เพื่อมิให้ไพร่พลต้องเดือดร้อนโดยไร้ประโยชน์ ดังนั้น จึงพร้อมกันเปิดประตูพระนครยอมพ่ายทูลอัญเชิญพระเจ้าพรหมทัตต์ให้เสด็จขึ้นเถลิงราชสมบัติ ดังพระราชประสงค์

ส่วนพระเจ้าทีฆีติ เมื่อเสด็จออกจากพระนครไปแล้วก็ทรงดำริว่าเราเป็นกษัตริย์ทั้งมเหสีก็มาด้วย การจะหลบลี้หนีเข้าป่าก็เป็นการลำบาก ทั้งไม่สู้ปลอดภัยแม้จะเปลี่ยนสภาพอย่างไร ก็ยากที่จะเปลี่ยนวิสัยและมารยาททำความสนเท่ห์ให้แก่ผู้พบเห็น ด้วยแปลกตาแปลกหู ต่างกับชาวบ้าน อันนี้เป็นทางนำตัวเข้าหาตะแลงแกงโดยไม่นาน

เหตุดังนั้น พระเจ้าทีฆีติจึงพามเหสีมุ่งไปแฝงอาศัยอยู่ยังพระนครพาราณสี อันเป็นพระนครที่ประทับอยู่ของพระเจ้าพรหมทัตต์ราชศัตรูของพระองค์ โดยทรงแน่พระทัยว่า ใครจะไปคิดไปฝันว่า พระเจ้าทีฆีติเล็ดลอดมาอยู่พระนครพาราณสี ข้อนี้เป็นทางให้พระองค์หลบอยู่อย่างผาสุกโดยไม่มีใครสงสัย และเพื่อพรางตาประชาชนมิให้ใส่ใจ จึงปลอมพระองค์และพระมเหสีเป็นปริพาชกปริพาชิกา อยู่ในสภาพของนักบวชพวกหนึ่งใน

เวลานั้น[๑] แล้วก็พากันไปอาศัยอยู่ในบริเวณบ้านของช่างหม้อ ที่ห่างจากชุมนุมไปไกลและทรงอยู่อย่างสุขใจ ด้วยไม่มีวี่แววว่าจะมีภัยอันใดมาบีฑา

ต่อมาไม่นาน พระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติก็ทรงพระครรภ์ และทรงแพ้ท้องอย่างประหลาด อันทำให้พระเจ้าทีฆีติถึงหนักพระทัยอย่างยิ่ง เนื่องจากพระนางเป็นสตรีที่รับสั่งน้อย และมีวาจาน่าเชื่อถือ โดยไม่เคยตรัสอะไร ๆ เล่นเลย

วันหนึ่ง ทรงรับสั่งกับพระราชสวามีว่า "พระเจ้าพี่ หม่อมฉันประหลาดใจที่โรคประจำเดือนได้หยุดไป ๒ เดือนแล้ว และมีอาการคล้ายจะแพ้ท้อง ส่อว่าจะมีครรภ์ขึ้นเพราะรู้สึกอยากเสวยของประหลาด ๆ ซึ่งเป็นของหายากในที่นี้แม้หม่อมฉันจะพยายามข่มใจ เพื่อลืมความระทมความอยากนั้นเสีย ก็ลืมได้ชั่วขณะหนึ่ง แล้วก็พลันอยากขึ้นอีกอย่างรุนแรงถึงกับระงับไว้ไม่ได้ต้องทูลพระเจ้าพี่ ขอประทานพระบารมีเป็นที่พึ่ง"

พระเจ้าทีฆีติยังไม่เคยมีพระโอรส ทั้งพระองค์ก็ปรารถนาพระโอรสมานานแล้ว ครั้นได้ฟังคำพระมเหสีรับสั่งเช่นนั้น ก็ทรงโสมนัสเป็นที่ยิ่ง ตรัสเล้าโลมพระทัยพระมเหสีว่า "ถ้าทรงพระครรภ์จริงก็นับว่าเป็นบุญของพี่และพระนางด้วย พระนางต้องประสงค์สิ่งใดบอกมาเถิด ไยจะเกรงใจพี่ให้ทรมานนานไปเล่า"

---

๑. เรื่องกษัตริย์หนีจากพระนครโดยเพศนักบวชทำนองนี้ ดูจะถือกันเป็นเนติ ๆ ในประเทศไทย สมัยพระร่วงเจ้าเสด็จหนีราชภัยจากลพบุรี หลบไปอยู่สุโขทัยก็ทรงอยู่ในสมณเพศโดยผนวชเป็นภิกษุ ฯ ในเวสสันดรชาดก เมื่อพระเวสสันดรถูกขับไล่จากพระนครก็ทรงผนวชเป็นดาบส เพื่อหลบภัยและรอเวลาของพระองค์ด้วย แม้ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง ตอนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ตลอดรัชกาลที่ ๓ ก็มีส่วนหลบราชภัยในทำนองนี้ ทั้งสงบรอคราวรอสมัยอันงามของพระองค์ อันจะถึงวันข้างหน้าวันหนึ่ง ทั้งนี้ปรากฏตามพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า พระปิยมหาราชเจ้า ตรัสสอนพระโอรสาธิราชวชิรุณหิศมกุฎราชกุมาร

พระนางเจ้าทรงประนมพระหัตถ์ บังคมลงบนพระเพลาพระเจ้าทีฆีติ อย่างน่าเอ็นดู พร้อมกับทูลว่า "เป็นพระคุณหาที่สุดมิได้แก่หม่อมฉัน ที่ทรงพระกรุณาประทานดังที่ทูลขอ" แล้วทรงรับสั่งต่อไปว่า "หม่อมฉันใคร่จะเห็นจาตุรงคเสนาสวมสอดเกราะพร้อมด้วยสรรพาวุธกรีธาทัพ ในยามรุ่งอรุณ ทั้งใคร่จะดื่มน้ำที่ชำระล้างพระแสงขรรค์ราชศัสตรา ซึ่งหม่อมฉันแน่แก่ใจว่า เป็นสิริมงคลแก่ครรภ์ของหม่อมฉันอย่างไม่มีอันใดเหนือ"

พระเจ้าทีฆีติจนพระทัย พลางรับสั่งว่า "จะได้ที่ไหนเล่าพระเทวี เมื่อพี่อยู่ในฐานะประหนึ่งว่าทุคคตะเช่นนี้ ก็สุดวิสัยอยู่เอง อันจาตุรงคเสนาดังที่พระน้องนางประสงค์จะทอดพระเนตรนั้น เว้นพระราชานุภาพแล้วจะหาได้ที่ไหน"

พระราชเทวีทรงน้อยพระทัย เมื่อได้สดับพระราชโองการเช่นนั้น ก็โศกและตัดพ้อว่า "ผ่าพระบาทสิ้นรักแล้วหรือ ? ผ่าพระบาทไม่ทรงกรุณาดังแต่ก่อน แสดงว่าผ่าบาทไม่อาลัยหม่อมฉันแล้ว หม่อมฉันจะมีชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์อันใด"

พระเจ้าทีฆีติตกพระทัย ต้องรับสั่งเล้าโลมเอาใจพระราชเทวีให้สร่างโศกแล้ว พลางตรัสว่า "พราหมณ์ราชปุโรหิต ของพระเจ้าพรหมทัตต์ในพระนครพาราณสีนี้ เป็นมิตรที่ดีของพี่คนหนึ่ง พี่จะลองออกปากขอความช่วยเหลือดูสักครั้ง" ครั้นเพลาราตรี พระเจ้าทีฆีติก็เสด็จไปยังบ้านพราหมณ์ปุโรหิต เมื่อได้รับปฏิสันถารสนทนาปราศรัยแสดงว่ายังเป็นมิตรที่รักใคร่ดังแต่ก่อนก็ทรงโสมนัส แล้วทรงเล่าเรื่องมเหสีของพระองค์ ทรงแพ้ท้องอย่างประหลาด พร้อมกับขอความช่วยเหลือท่านปุโรหิตาจารย์ไปด้วย

"เป็นถึงอย่างนั้นเชียวหรือ ? ฝ่าพระบาท" ท่านราชปุโรหิตทูลถามด้วยความฉงน

"เป็นอย่างนี้แน่นอน สหายรัก" ทรงรับสั่งตอบด้วยพระสุรเสียงหนัก

แม้อย่างนั้นแล้ว ท่านราชปุโรหิตก็ยังกริ่งใจถึงกับทูลพระเจ้าทีฆีติว่า "ถ้าไม่ขัดข้องขอให้ข้าพระองค์ ได้เห็นพระราชเทวี เพื่อตรวจดูพระลักษณะและพระอาการประกอบด้วย"

"ได้! ได้! สหายรัก ไม่เป็นการลำบากเลย" ทรงรับสั่ง "ถ้าเป็นความประสงค์ของสหายแล้ว ฉันและพระเทวียินดีพบกับสหายทุกเมื่อ จุดสำคัญอยู่ที่ว่าขอให้พระเทวี ได้เห็นจาตุรงคเสนากรีธาทัพ ในเวลารุ่งอรุณ และให้ได้ดื่มน้ำชุบพระขรรค์ตามที่พระนางประสงค์เท่านั้น"

"นั่นเป็นธุระของข้าพระองค์ที่จะจัดถวาย ในเมื่อข้าพระองค์ได้พบพระเทวีแล้ว ขอให้พระองค์วางพระทัยเถิด"

ครั้นพระเจ้าทีฆีติได้ฟังพราหมณ์ปุโรหิต ผู้เป็นสหายตกปากรับคำแข็งแรงดังนั้นก็ทรงโสมนัสรีบเสด็จกลับ และทรงพาพระราชเทวีมาพบราชปุโรหิตในราตรีนั้นเอง

พอพราหมณ์ราชปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตต์เหลือบเห็นพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติแต่ไกล ก็รีบประนมมือทูลอัญเชิญให้พระนางเจ้าประทับยังพระที่อันสมควรด้วยความเคารพอย่างสูง ทั้งนี้ เพราะพราหมณ์ปุโรหิตได้เห็นลักษณะของพระนางเจ้าผู้แรกทรงครรภ์ ประจักษ์ตามพยากรณ์-

ศาสตร์ ก็ดีใจเปล่งอุทานลั่นออกมาว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ พระเจ้ากรุงโกศลปฏิสนธิแล้วพระเจ้าข้า"[๑]

ต่อนั้น ท่านราชปุโรหิตก็เข้าเฝ้าพระนางเจ้าแล้วพูดว่า "ขอพระราชเทวีจงวางพระทัยเถิด ด้วยความสามารถของข้าพระองค์และด้วยบุญญานุภาพของพระกุมารในพระครรภ์ ฝ่าพระบาทจะได้ทอดพระเนตรทุกสิ่งที่ฝ่าพระบาทต้องประสงค์ในเร็ววันนี้" เมื่อกราบทูลให้พระเจ้าทีฆติและมเหสีเบาพระทัยแล้วก็จัดส่งขัตติยราชทั้งสองกลับยังตำหนัก

ครั้นพระเจ้าทีฆติกับพระมเหสี เสด็จกลับแล้ว ราชปุโรหิตก็ตรองหาอุบาย ในอันที่จะให้พระมเหสีของพระเจ้าทีฆติ ได้ทอดพระเนตรจาตุรงคเสนา ซึ่งเป็นข้อสำเร็จยากกว่าข้ออื่น เมื่อเห็นช่องแล้วก็เข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตต์กราบทูลว่า "บัดนี้ลางร้ายอันเกี่ยวด้วยนักษัตรประจำพระนครผ่านใกล้เข้ามา ฉะนั้นเพื่อเป็นความสวัสดีแก่พระนครและเศวตฉัตรของพระองค์ สมควรจะจัดกองทัพประกอบด้วยจาตุรงคเสนา พร้อมด้วยสรรพาวุธกรีธาออกจากพระนครในเวลารุ่งอรุณเพื่อรับกับนักษัตรนั้น ให้พลันกลับเป็นสิริมงคลขึ้น"

"ขอบใจมากท่านอาจารย์" พระเจ้าพรหมทัตต์รับสั่ง "ทุกสิ่งทุกอย่างถ้าจะเป็นความสวัสดีแก่พระนครแล้วขอมอบให้เป็นธุระของท่านอาจารย์ช่วยจัดช่วยทำให้เป็นผลดีขึ้นเถอะ และความจริงก็เป็นการฝึกซ้อมทหารของเราไว้ด้วย ไม่เป็นความยากใด ๆ กลับเป็นคุณประโยชน์ที่พลอยได้ เหมือนยิงทีเดียวได้นกสองตัว"

---

๑. เรื่องของการแพ้ท้องของสตรีในยามมีครรภ์ ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง "โยมแม่" เนื่องจากมีความสนใจอยู่มาก แม้ในเรื่องนี้ก็เข้ากับเรื่องนั้นได้ ผู้สนใจจงตรวจดูเรื่องนั้นเถิด ดูเป็นเรื่องชอบกล ๆ อยู่ น่าคิดรู้

เมื่อราชปุโรหิตได้รับพระราชโองการมอบหมายเช่นนั้นแล้ว ก็ทูลลามาจัดตามโครงการที่ตนนึกไว้ทุกประการ ที่สุดพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติ ก็ได้ทอดพระเนตรจาตุรงคเสนาพร้อมด้วยสรรพาวุธ กรีธาทัพในเวลาอรุณรุ่ง พร้อมกับได้ดื่มน้ำชุบพระขรรค์ราชศัสตราระงับความแพ้ท้องได้สมประสงค์ ทำให้พระนางเจ้าทรงพระสำราญยิ่งนัก

ต่อมาพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติก็ประสูติพระโอรสเป็นชาย ลักษณะของพระกุมารน่ารักน่าเอ็นดู เป็นที่โปรดปรานของพระชนก และพระชนนีอย่างยิ่ง พระเจ้าทีฆีติจึงประทานนาม แก่พระโอรสว่า **"ทีฆาวุ"**

เนื่องจากทีฆาวุกุมาร เป็นที่เสน่หาของขัตติยราชผู้ไร้ราชบัลลังก์ทั้งสองอย่างยิ่ง **จึงทำให้พระเจ้าทีฆีติเฝ้าทรงรำพึงอนาคตของพระโอรสยิ่งกว่าของพระองค์ ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาของบุตรทั่ว ๆ ไป** ประการแรกก็ทรงหาอุบายที่จะให้พระโอรสพ้นจากราชภัย โดยทรงพระดำริว่า การที่พระองค์และพระมเหสีหลบราชภัยอยู่ในบัดนี้ก็ไม่แน่พระทัยว่า จะปลอดภัยตลอดพระชนม์ชีพ ถ้าหากความจริงประจักษ์แด่พระเจ้าพรหมทัตต์เมื่อใดแล้ว อวสานแห่งพระชนม์ชีพของพระองค์ก็จะพึงมีในบัดดล แต่ทีฆาวุพระโอรสที่รักของพระองค์สิจะพลอยเคราะห์ร้ายกับพระองค์ด้วย ควรจะแยกทีฆาวุให้อยู่เสียในที่อื่น เพื่อความปลอดภัย

ครั้นทรงดำริแล้ว จึงทรงหารือกับพระมเหสี เมื่อได้รับความเห็นพ้องต้องกันกับพระมเหสีแล้ว ก็พาทีฆาวุกุมารให้ไปอยู่ภายนอกพระนคร กับให้เข้าศึกษาวิทยาการในสำนักครูต่าง ๆ ที่ท้าวเธอทรงเห็นว่าจะเป็นทางเจริญความรู้ความสามารถแก่พระโอรส

ทีฆาวุกุมาร มีนิสัยเด็ดเดี่ยว อดทน และรักการศึกษา ประกอบด้วยมีพระปรีชาเฉลียวฉลาด ก็สามารถศึกษาวิชาทุกอย่างที่ทรงประสงค์ให้ลุล่วงไปได้โดยไม่นาน ในบรรดาวิทยาการที่ทรงรอบรู้นั้น นอกจากอักษรศาสตร์ ยุทธศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ยังทรงชำนาญในทางดนตรีเป็นพิเศษด้วย แต่วิชาการที่ทีฆาวุกุมารทรงโปรดขึ้นหน้าขึ้นตานั้น คือวิชาขับรถม้า ซึ่งสมัยนั้นถือว่าเป็นวิชาสำคัญ ทั้งในยามปกติและยามสงคราม เพราะความรักและความพยายามที่จะให้เหนือผู้อื่น ทีฆาวุกุมารจึงทรงฝึกพระหัตถ์ในเชิงขับรถเป็นเยี่ยมไม่มีมือใดถึง

อาศัยที่ทีฆาวุกุมารเจริญด้วยความรู้ และความเรียบร้อยตามพระนิสัยที่ทรงรัก ประกอบด้วยได้รับการอบรมแต่พระชนกชนนีทั้งสองมาแต่แรก จึงเป็นที่เสน่หาอาลัยของพระชนกชนนีเหนือสิ่งใด ๆ เพราะเหตุที่พระเจ้าทีฆีติ เกรงราชภัยจะมาถึงทีฆาวุกุมาร พระโอรสของพระองค์ จึงทรงพรางความมิให้ใคร ๆ รู้ว่าเป็นโอรสกษัตริย์แห่งโกศลรัฐ ภายหลังเมื่อทีฆาวุกุมารทรงเจริญด้วยอายุสามารถจะรักษาตัวดีแล้ว พระเจ้าทีฆีติจึงทรงเล่าประวัติของพระราชวงศ์ในรัฐโกศล ให้พระโอรสทราบโดยเฉพาะทุกประการ

พระเจ้าทีฆีติถึงฆาต

ต่อมา ชะตากรรมของพระเจ้าทีฆีติ และพระมเหสีถึงฆาต บังเอิญให้ช่างกัลบกของพระองค์อันเป็นมนุษย์ชาติชั่ว อุบาทว์ ด้วยอกตัญญู ซึ่งหนีภัยสงครามจากรัฐโกศล สมัยที่พระเจ้าพรหมทัตต์กรีธาทัพไปตีครั้งโน้น หลบมาอยู่ยังพระนครพาราณสี ไปธุระบ้านของนายช่างหม้อ ซึ่งเป็นที่หลบอยู่ของพระเจ้าทีฆีติ

เมื่อช่างกัลบกเห็นแล้ว แทนที่มนุษย์ใจสัตว์เดียรฉานตัวนี้ จะมีความสงสารพระองค์ในฐานะที่เป็นเศวตฉัตรร่มเกล้ามันมาแต่ก่อน แล้วเข้าไปทำความจงรักภักดีในพระองค์ อย่างน้อยก็ในฐานะที่เป็นคนแคว้นเดียวกันเปล่าเลย! และยิ่งกว่านั้นมันยังเห็นเป็นโชคลาภของมันอย่างประเสริฐ ปลื้มอกใจปลื้มใจดังปลาได้น้ำ รีบออกจากบ้านนายช่างหม้อ ตรงไปยังพระราชวังขอเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตต์ ทูลความลับเรื่องนี้ให้ทรงทราบ เพื่อขอรับพระราชทานรางวัลในการนำข่าวนี้มากราบทูล ซึ่งเป็นข่าวที่พระองค์ต้องประสงค์และยินดีพระราชทานรางวัลอย่างงาม

เมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ทราบแล้ว ก็พระราชทานรางวัลให้ช่างกัลบกจนเป็นที่พอใจ พร้อมกับมีพระราชโองการให้ราชบุรุษไปล้อมจับพระเจ้าทีฆีติและพระมเหสี และนำตัวมา ในทันใดนั้นเอง เหล่าราชบุรุษมีช่างกัลบกเป็นผู้นำทาง ก็พากันไปล้อมบ้านช่างหม้อ และจับตัวได้พระเจ้าทีฆีติพร้อมด้วยพระมเหสี แล้วนำตัวมาเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตต์ ซึ่งประทับรออยู่ยังท้องพระโรง

ครั้นได้พระเจ้าทีฆีติและพระมเหสีสมพระทัยแล้ว ก็รับสั่งให้ราชบุรุษผูกพาหาทั้งสองไพล่หลังด้วยเชือกอย่างมั่น ให้กล้อนพระสกให้เหี้ยนเกรียนทั่วพระเศียร แล้วนำตัวตระเวนไปตามถนนต่างๆ ด้วยฆ้องกลองประจานโทษประหนึ่งว่าผู้ร้าย แล้วนำไปยังตะแลงแกง โดยประตูด้านทักษิณ สำเร็จโทษเสียที่จัตุรัส (ทางสี่แพร่ง) แห่งพระนครด้านทักษิณแล้วเอาพระศพทิ้งไว้ในช่องที่เก็บศพ

เมื่อราชบุรุษได้รับพระราชโองการแล้ว ก็เร่งรัดให้จัดการตามพระราชประสงค์ ตีฆ้องกลองนำพระเจ้าทีฆีติ และพระมเหสีออกประจานโทษ

ตระเวนไปตามถนนใหญ่น้อยในพระนครเข้าสู่ตะแลงแกงทำการสำเร็จโทษต่อไป

เวลานั้นประจวบกับทีฆาวุกุมาร ซึ่งกำลังศึกษาวิทยาการอยู่ภายนอกพระนคร รำลึกถึงพระชนกพระชนนีทั้งสองว่า เป็นเวลานานแล้วมิได้เข้าเฝ้าเยี่ยม นึกสังหรณ์พระทัยเกิดความใคร่จะเข้าเฝ้าเยี่ยมพระชนกชนนีอย่างแรง จึงรีบออกจากสำนักของพระองค์เข้าไปยังพระนครพาราณสี ขณะที่ทีฆาวุกุมารเดินไปตามถนนหลวง ก็พอดีสวนกับขบวนราชบุรุษกองเพชฌฆาตซึ่งกำลังตระเวนพระเจ้าทีฆีติและพระมเหสีมาแต่ไกล เสียงคนสองฟากถนนโจษจันกันเซ็งแซ่ประสานเสียงฆ้องกลอง และเสียงตะโกนของเพชฌฆาตว่า **"ผู้ใดเป็นศัตรูต่อราชสมบัติ ด้วยการคบคิดก็ดีด้วยการซ่องสุมผู้คนก็ดี หรือเพียงพอใจให้การสนับสนุนในการนั้นก็ดี ผู้นั้นจะต้องถูกประหาร ๗ ชั่วโคตร ดังพระเจ้าทีฆีติและพระมเหสีทั้งสองพระองค์นี้"**

ด้วยเสียงประกาศนั้น กับเสียงฆ้องกลองประสานกัน ได้เร้าใจให้ผู้คนวิ่งไปมุงดูนักโทษที่เพชฌฆาตนำมาอย่างยัดเยียด ทีฆาวุกุมารตะลึงในเสียงนั้น อำนาจของเสียงนั้นทำให้ชาไปทั้งกาย แล้วสั่นสะท้านไปทั่วร่าง โดยไม่นึกว่าจะทรงได้ยินเสียงนั้น ในพระชนม์ชีพของพระองค์ประทับยืนนิ่งงงงันเหมือนถูกสะกดด้วยมนต์ จนกองเพชฌฆาตใกล้เข้ามาจึงรู้สึกพระองค์และจนพระทัยไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรดี เมื่อยังไม่เห็นทางใด ๆ พระองค์แหวกคนเข้าไป เข้าไป! ให้ใกล้ที่สุดที่จะใกล้ได้ เพื่อให้รู้แน่แก่ใจว่า นักโทษทั้งสองนั้นเป็นชนกชนนีของพระองค์แน่

เมื่อทีฆาวุกุมารได้พยายามเข้าใกล้ ก็ประจักษ์แก่พระเนตรของพระองค์เองอย่างแน่พระทัยแล้วว่า **"พระชนกพระชนนี ถูกจับไปปลงพระชนม์"** ทีฆาวุตกพระทัยแทบชีวิตจะออกจากร่าง หากแต่มีสติยับยั้งอยู่ มิทันถลาไปกอดบาทพระชนกชนนี และก็ประจวบกับพระเจ้าทีฆีติพระเนตรไว ถลึงพระเนตรห้ามพระโอรสมิให้เข้าไปใกล้ เกรงราชภัยจะตกแก่พระโอรสอีกด้วย พร้อมกับตะโกนรับสั่งเป็นโอวาทเตือนพระราชโอรสเป็นครั้งสุดท้าย

ทีฆาวุ พ่ออย่าเห็นยาวดีกว่าสั้นเลย ทีฆาวุ พ่ออย่าเห็นสั้นดีกว่ายาวหนา ทีฆาวุ เวรนะย่อมไม่ระงับด้วยเวร ทีฆาวุ แต่ว่า เวรย่อมระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร"

เวลานั้น บรรดาประชาชนที่ติดตามห้อมล้อมดูพระเจ้าทีฆีติทั้งเพชฌฆาตด้วย แม้จะได้ยินกระแสรับสั่งของพระเจ้าทีฆีติ ก็หาเข้าใจความไม่ พากันคิดไปต่าง ๆ แต่ก็ลงเอยว่า พระเจ้าทีฆีติเสียพระทัยถึงกับบ้าแน่ จึงได้แต่ตะโกนลั่นอย่างนั้น ฟังดูไม่รู้เรื่อง ดูซิ ใครเป็นทีฆาวุ! อะไรยาว! อะไรสั้น! ไม่ได้เรื่อง ใคร! ระงับเวรกับใครที่ไหนไม่ได้ความ ถ้าบ้าแน่น่าสงสารท้าวเธอนัก

พระเจ้าทีฆีติ สั่งเตือนพระโอรสเช่นนั้นถึง ๓ ครั้งต่อนั้นก็ถูกเหล่าทหารเพชฌฆาตนำไปทางประตูด้านทักษิณ ทำการปลงพระชนม์ชีพเสียที่จัตุรัสพระนคร ด้านทักษิณทิศและเอาพระศพทิ้งไว้ในช่องเก็บศพ พร้อมกับจัดยามรักษาไว้กองหนึ่ง แล้วก็พากันกลับเข้าพระนคร

ทีฆาวุกุมารแทบจะล้ม ในขณะที่เพชฌฆาตทำการปลงพระชนม์พระ

ชนกชนนี ทรงเสียพระทัยเป็นที่สุดในชีวิตของพระองค์ และสุดที่จะให้พระสรีรศพของพระชนกชนนีถูกทิ้งไว้ให้น่าทุเรศเช่นนั้น ด้วยความเคารพในพระชนกชนนีผู้บังเกิดเกล้า ประกอบด้วยพระนิสัยที่หนักในความกตัญญูพร้อมด้วยพระปรีชาสามารถ ทีฆาวุกุมารก็ข่มความน้อยใจนั้นเสีย วางอุบายเข้าสนิทสนมกับยามเฝ้าพระศพ จ่ายเหล้าและอาหารเลี้ยงดูอย่างบริบูรณ์ ครั้นเห็นยามเหล่านั้นมึนเมาล้มลงหลับไหลไปตาม ๆ กัน ก็ทรงพอพระทัย รีบจัดหาฟืนมากองขึ้นเป็นจิตกาธาร พยายามเปิดช่องที่ทิ้งพระศพพระชนกชนนีอัญเชิญพระศพของผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองมาวางเหนือจิตกาธาร สำหรับกษัตริย์ผู้เคราะห์ร้ายปานนั้น แล้วทีฆาวุกระทำความเคารพอภิวาทด้วยเบญจางคประดิษฐ์ จัดการถวายพระเพลิงมิได้ชักช้า เพราะจำกัดเวลา ซึ่งราชภัยคุกคามอยู่รอบ ๆ ด้วย ขณะเพลิงลุกขึ้นเผาพระศพอยู่นั้น พระราชกุมารประนมพระหัตถ์เสด็จดำเนินประทักษิณจิตกาธาร ๓ รอบ[๑] ด้วยความคารวะอย่างสูง ครั้นทรงจัดการแก่พระสรีรศพพระชนกชนนีเรียบร้อยแล้วก็รีบเสด็จหนีไปจากที่นั้น

ในขณะที่พระราชกุมาร ทรงกระทำประทักษิณจิตกาธารอยู่นั้นบังเอิญพระเจ้าพรหมทัตต์เสด็จขึ้นประทับ ณ ปราสาทชั้นบน เปิดพระแกลทอดพระเนตรไปทางทิศทักษิณ ก็ทรงเห็นทีฆาวุกุมารอยู่ในอาการเช่นนั้นก็ทรงแน่พระทัยว่า มาณพหนุ่มน้อยจะต้องเป็นญาติใกล้ชิด หรือสายโลหิตที่สนิทกับพระเจ้าทีฆีติเป็นแม่นมั่น บุรุษผู้นี้แหละจะทำความพินาศให้แก่เราและก็ช่างกระไรเลยจะหาใครสักคนบอกเราสักหน่อยก็ไม่ได้

---

๑. เป็นบทสอนว่า การเวียนที่เผาศพนั้น เวียนซ้ายเฉพาะเวลาเอาศพขึ้นเท่านั้นนอกนั้นเวียนขวาหมด

พระเจ้าพรหมทัตต์ ก็ทรงพระพิโรธรับสั่งให้เรียกราชบุรุษเข้ามาเฝ้า แล้วทรงคาดโทษราชบุรุษเหล่านั้นพร้อมกับรับสั่งให้ติดตามพระกุมาร กับให้สืบเรื่องทั้งมวลมาให้พระองค์ทราบ

กว่าพวกราชบุรุษจะเข้าเฝ้า และกว่าจะรับพระราชโองการที่ทรงตรัสพ้อจบเรื่อง ทั้งกว่าจะเรียกประชุมให้พร้อมกันออกติดตามจับพระกุมารซึ่งทำประทักษิณจิตกาธารอยู่ ก็เท่ากับเปิดโอกาสอันงามให้พระกุมารหลบหนีไปโดยสวัสดี

เมื่อพวกราชบุรุษติดตามพระราชกุมารไม่ได้ ก็แยกออกค้นคว้าสืบหาบุคคลที่สนิทสนมกับพระเจ้าทีฆีติ คงได้ความชัดเจนจากบ้านช่างหม้อว่าพระเจ้าทีฆีติมีพระโอรสเป็นชายพระองค์หนึ่ง ประมาณอายุเป็นหนุ่มแล้วและหลบหนีไปอยู่นอกพระนคร และแน่ใจว่า บุรุษผู้อัญเชิญพระสรีรศพของพระเจ้าทีฆีติโกศล กับพระมเหสีไปถวายพระเพลิงนั้น ต้องเป็นพระ-ราชโอรสของพระองค์โดยไม่ต้องสงสัย ครั้นได้ความแน่นอนเช่นนั้นแล้วก็นำความขึ้นกราบทูลแก่พระเจ้าพรหมทัตต์ให้ทรงทราบ

ครั้นพระเจ้าพรหมทัตต์ทรงทราบดังนั้นแล้ว ก็รับสั่งให้ประกาศจับมาณพ ผู้เป็นโอรสของพระเจ้าทีฆีติทันที จะจับเป็นหรือตายก็สุดแล้วแต่ความสามารถ และโอกาสจะอำนวยให้ ผู้จับได้จะได้รับพระราชทานบำเหน็จรางวัลอย่างสูง

แม้ข่าวประกาศจับพระโอรสของพระเจ้าทีฆีติ จะแพร่สะบัดไปเท่าใด ๆ ที่สุดเรื่องก็จะละลายหายไปตามอากาศ ไม่มีคนสนใจ เพราะโอรสของพระเจ้าทีฆีติไม่มีใครรู้จัก ไม่มีใครเคยเห็น แม้แต่เพียงชื่อทางราชการ

ก็บอกไม่ได้ ด้วยในเวลาที่พระกุมารเสด็จไปศึกษาวิชาอยู่นั้น ก็เสด็จอยู่อย่างไปรเวท พระนามแท้ก็หาได้ทรงบอกแก่ใครไม่ แม้แต่ครูผู้สอนก็ไม่รู้ความจริง ดังนั้นข่าวประกาศจับทีฆาวุกุมารจึงเป็นข่าวเหลวไหลเหมือนคว้าน้ำในลำธาร

ส่วนพระราชกุมารเมื่อเสด็จหนีเข้าป่าไปแล้ว ก็ทรงกันแสงร่ำไห้มากมาย ในฐานะที่ทรงเป็นกำพร้าพระชนกชนนี โดยเหตุร้ายในเวลาเฉพาะหน้า ซึ่งพระองค์ไม่สามารถจะช่วยได้ เฝ้าแต่ร่ำพันอาลัยอาวรณ์แสนสาหัส ครั้นสร่างโศกแล้ว ก็ทรงคุมแค้นพระเจ้าพรหมทัตต์อย่างยิ่งที่ทรงแย่งราชบัลลังก์ของตนแล้ว ซ้ำยังปลงพระชนม์ชีพพระชนกพระชนนีอีก แม้บัดนี้ก็ยังประกาศจับพระองค์ไปประหารชีวิตอีก เมื่อนึกถึงเหตุนี้แล้วทำให้พระกุมารอึดอัดมากด้วยความอาฆาต ทรงแหงนพระพักตร์ขึ้นสู่ท้องฟ้า สลัดความเศร้าโศกเสีย แล้วอุทานออกมาด้วยความแค้นว่า

"ดีละ พระเจ้าพรหมทัตต์ วันนี้เป็นวันของท่าน แต่วันหนึ่งข้างหน้าจะต้องเป็นวันของเรา พรหมทัตต์ เราต้องทำความพินาศให้แก่ท่านให้สาสมกับที่ท่านทำกับเรา เพราะโทษที่ท่านใจร้าย ล้างผลาญเราจนสิ้นเนื้อประดาตัว"

ธรรมดาปัญญา มิได้มีไว้สำหรับหุงต้มเท่านั้น ความจริงปัญญาย่อมมีไว้เพื่อความเจริญของมนุษย์ และปัญญาเท่านั้น ที่เป็นรัตนะอันมีค่าสูงของคน

ความจริง มนุษย์ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้สูงกว่าสัตว์ทั้งหลาย ก็เพราะปัญญา หากเว้นปัญญาเสียแล้ว ราคาของมนุษย์ก็จะตกต่ำยิ่งกว่าวัวควายเสียอีก

เพราะฉะนั้น เราจักอาศัยปัญญาของเรา พร้อมกับความบากบั่น ซึ่งปราชญ์กล่าวว่า **เป็นคุณทำให้บรรลุถึงความปรารถนา** ดำเนินขึ้นสู่ราชบัลลังก์ของเราในวันข้างหน้า หากไม่สำเร็จแล้ว ทีฆาวุ เจ้าจงตายเสียเถอะ ตายไปอยู่กับพระชนกชนนีของเจ้า ชนกชนนีจะพอพระทัยให้ไปมากกว่าให้อยู่ในโลกนี้ ในเมื่อไม่สามารถจะกู้เกียรติและแก้แค้นแทนท่านได้

เมื่อพระกุมารแน่พระทัยในอุบายที่ทรงดำริแล้ว ก็เสวยพระกระยาหาร แล้วเดินทางเข้าสู่นครพาราณสี ตรงไปที่โรงช้างต้น ซึ่งอยู่ใกล้พระราชมนเทียรของพระเจ้าพรหมทัตต์ ครั้นเข้าไปพบนายหัตถาจารย์ทำความคารวะเป็นอันดี แล้วกล่าวว่า

"ท่านอาจารย์ ถ้ากรุณารับข้าพเจ้าไว้เป็นศิษย์เพื่ออยู่ศึกษาวิชาการแผนกนี้สักคนหนึ่ง ก็จะเป็นพระคุณอันสูงแก่ข้าพเจ้าผู้รักวิชาแผนกนี้อย่างยิ่ง"

"พ่อหนุ่มน้อยเอ๊ย ข้าพเจ้าพอใจในความปรารถนาของท่าน" นายหัตถาจารย์กล่าว "หากท่านรักวิชาอย่างนี้ ก็จงอยู่ศึกษาในที่นี้ตามสบายเถิด"

แต่นั้นมา ทีฆาวุก็ทำตนให้เป็นที่รักใคร่ของนายหัตถาจารย์ ด้วยจริยานุวัตร ๕ ประการคือ

๑. เคารพ อ่อนน้อมเป็นอันดี

๒. พยายามรับใช้สอยอยู่เสมอ

๓. เชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาท

๔. ปฏิบัติบำรุงท่านตามกำลัง

๕. ตั้งใจศึกษาศิลปวิทยาโดยเคารพ

อันจริยาวัตร ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นประหนึ่ง **มนต์มหาเสน่ห์ของศิษย์ ที่จะบริกรรมผูกน้ำใจ ครูอาจารย์ให้เสน่หาอาลัย รักใคร่ไม่จืดจาง ที่สุดจะช่วยเหลือเกื้อกูลทุก ๆ กรณีที่ท่านสามารถจะช่วยได้**

เพราะฉะนั้น ท่านจึงบอกอานิสงส์มนต์บทนี้ไว้ว่า เป็นเสน่ห์ทำให้ครูอาจารย์รักใคร่เอ็นดู ๕ ประการดังกล่าวนี้คือ

๑. **ตั้งใจแนะนำสั่งสอนไม่หลีกเลี่ยง**

๒. **ใส่ใจในการเรียนของศิษย์ไม่ดูดาย**

๓. **บอกวิชาให้สิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพราง**

๔. **ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง**

๕. **ช่วยป้องกันทุกข์ภัยให้ทุกทิศทุกทาง**

เมื่อเป็นดังนี้ ความเบาใจในการงานก็ดี ในการอยู่ร่วมก็ดี ระหว่างศิษย์กับอาจารย์ก็เกิดขึ้น โดยเวลาไม่นาน และเป็นความเบาใจที่ศิษย์กับอาจารย์ทั่ว ๆ ไปประสงค์ ทั้งเป็นคุณที่หาไม่ได้ง่ายนัก จึงเป็นคุณที่มีค่ายิ่งสำหรับที่ฒาวุกุมารก็รู้สึกเป็นโชคที่พึงพอใจไม่น้อย

ความจริง ขึ้นชื่อว่าวิทยาการทุกอย่างที่บุคคลมีความพอใจ ได้สละเวลา สละกำลังกาย และกำลังทรัพย์ศึกษาดีแล้ว วิทยาการนั้น ๆ จะเปล่าไปจากประโยชน์ไม่ได้ จะต้องให้ผลสนองในวันหนึ่งข้างหน้าคือ ในวันที่มีเหตุจำเป็นต้องใช้วิชานั้นขึ้นในวันที่บุคคลต้องประสงค์วิชานั้น วันนั้นแหละ เวลานั้นแหละ เป็นวันและเวลาที่เจ้าของจะได้รับผลสนอง

เรื่องเช่นนี้ บางครั้งก็ยังเป็นโดยบังเอิญที่เจ้าตัวผู้ทำมุ่งผลไปอย่างหนึ่ง แต่ครั้นวิชานั้นปรากฏรูปขึ้น เป็นที่พอใจของผู้อื่น กลับเป็นผลอันงาม อำนวยแก่ผู้ทำอย่างคาดไม่ถึงก็มี ผลที่เกิดเช่นนี้ **คนที่ถือโชคก็ชวนให้คิดหนักไปในทางโชค**

ส่วนผู้ที่มีความรู้ในความปรากฏการณ์ของวิทยาแล้ว ก็เห็นว่าเป็นเรื่องของ "จังหวะ" หรือ "เวลา" โดยแท้ **สำหรับวิทยานั้นจะต้องดีอยู่เสมอ จะต้องไม่คลายและไม่ตายไปจากดีตลอดชีวิตของมัน แต่เมื่อไปทำในที่ไม่ควร หรือเวลาไม่ควร ซึ่งหมายถึงความผิดจังหวะก็ยังไม่เกิดผล แม้ผู้ทำจะตั้งใจทำอย่างใดก็ตาม** เพราะเหตุนี้แหละ **แม้แต่การไหว้อันเป็นความดี ที่นิยมมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ท่านก็ยังสอนให้ไหว้ข้างหน้า อย่าไหว้ข้างหลัง ถ้าไม่เชื่อขืนทำ ก็ผิดจังหวะ และผลที่ได้รับก็เช่นเดียวกับปิดทองหลังพระ**

ผู้ที่ประสบผลเช่นนี้ ก็มักจะน้อยใจในโชคชะตาของตน บางครั้งก็เสียใจ ในวิชาที่ตนเรียน **ว่าตนไม่ควรเรียนวิชานี้** ความจริงเป็นความผิดของตัวเอง **ที่ใช้วิชาไม่ถูกแก่เวลา หรือไม่ถูกแก่จังหวะดังกล่าวแล้ว** สมมติว่า **เราไปไหว้เขาในเมื่อเขาไม่เห็น ครั้นเขาตำหนิว่าเราเป็นคนจองหองอวดดี จะไหว้สักทีก็กลัวจะเสียมือ แล้วคราวนี้เราจะโทษว่าการไหว้ไม่ดีหรือ**

ความจริงแล้ว เราก็เห็นว่า เป็นเพราะไหว้ไม่ถูกแก่เวลา การไหว้นั้นดีแน่ แต่เวลาไหว้นั่นแหละไม่ได้จังหวะกัน เมื่อวิจารณ์ให้

เห็นว่าอะไรผิด อะไรถูกแล้ว เราก็จะไม่เสียใจ ทั้งจะเป็นเยี่ยงอันดีสำหรับเราเองต่อไป และในเมื่อไปประสบผลดีเข้าในภายหลัง เราจะได้ผลดีเป็นทวีคุณค่า

๑. วิชาของเราก็ดี

๒. เวลาที่เราทำก็ดีได้จังหวะ จึงเกิดผลดีดั่งที่มุ่งหมาย ขอให้อุดมคติในข้อนี้บทหนึ่งว่า :–

ขึ้นชื่อว่าวิชา ควรศึกษาทุกอย่างไป
ศึกษาให้เข้าใจ เป็นคุณเครื่องเรืองปัญญา
แต่ว่าอย่าพึงใช้ ทุกอย่างไปที่ศึกษา
ชีวิตและเวลา เป็นปัญหาให้จำนน
จะใช้วิชาใด จงใส่ใจในเหตุผล
ทำใดต้องใจคน นั่นเป็นผลของวิชา ฯ

ที่ฆาวุกุมารก็โดยทำนองนี้เหมือนกัน ประการแรกดีใจในโชคของตน ที่ได้รับความเอ็นดูรักใคร่จากนายห้ตถาจารย์มีความสุข และแล้วก็เสียใจว่า

วิชาที่ตนอุตส่าห์เรียนมา เช่น วิชาหนังสือ วิชาขี่ม้า วิชารบตลอดจนวิชาดนตรี เหล่านี้เป็นวิชาเลวทราม พึ่งไม่ได้ ต้องมาเรียนวิชาใหม่อีก รำคาญที่เรียนมาแล้ว ใช้ไม่ได้ เดชะไม่หนักเหมือนข้าวเหมือนของ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว จะเป็นคนเคราะห์ร้ายที่สุด ต้องแบกวิชาแย่อยู่ตลอดชีวิต เพราะโทษของเราที่เรียนมากรู้มาก

ต่อมาค่ำวันหนึ่ง ที่ฆาวุเสร็จจากธุระเรียบร้อยแล้ว อยากจะร้องเพลงเล่น แต่ถ้าจะร้องอย่างเดียวก็รู้สึกว่าจะแก้เหงาไม่ได้ อาศัยที่ตนศึกษาวิชาดนตรีมาแต่ครั้งอยู่โรงเรียน ดังนั้นจึงลุกไปหยิบพิณคู่มือซึ่งเอาติดมาด้วย นำมาเช็ดฝุ่นละอองที่จับให้สะอาด ตรวจดูสายพิณ ยังเห็นบริบูรณ์ดีอยู่ก็ดีใจ ลุกออกไปนั่งบนที่ตั้งหน้าโรงช้างต้น แล้วขับเพลงพรรณนาถึง **ความสุขของปวงมนุษย์ที่มีบุญ ซึ่งเป็นอย่างสดชื่น เสมือนเทพเจ้าในสรวงสวรรค์ ต่างกับมนุษย์ที่มิได้ทำบุญไว้ในปางก่อน ย่อมอาภัพอับโชคเหมือนสัตว์นรก ที่มากด้วยความเดือดร้อนในอบาย ตะเกียกตะกายชะเง้อแหงน ดูคนมีบุญมีความสุขเหมือนกระต่ายมองดูพระ-จันทร์ ฉะนั้น**

พร้อมกับขณะที่ขับนั้น มือซ้ายก็ทำหน้าที่ถือพิณให้กระชับอยู่กับตัว มือขวาก็ดีดสายให้ส่งเสียงอันไพเราะคลอไปกับเสียงเพลงขับ เมื่อเสียงเพลงและเสียงพิณกลมกลืนกันล่องลอยไปตามสายลม ลอยไกลออกไป ตามกำลังเสียงและกำลังพิณจะส่งไปได้ ใช่แต่เท่านั้น เท้าข้างหนึ่งยังขยับเสียงได้จังหวะผสมกับเสียงเพลง และเสียงพิณอีกด้วยเมื่อผู้ขับผู้ร้อง ขับร้องตามอารมณ์ที่พอใจ เป็นสุข มิได้คำนึงถึงผู้ฟังว่าจะต้องขับร้องให้ต้องใจเขาผื่นใจตน ดังนั้นเสียงเพลงที่ขับร้องจึงไพเราะยิ่งนัก

เพลงที่ฆาวุขับร้องในคืนนั้นใคร ๆ ก็คาดไม่ถึงทั้งผู้ขับด้วยว่าเสียงเพลงที่ไพเราะนั้น ได้ล่องลอยไปถึงในพระราชมนเทียรสถานที่ประทับตากลมของพระเจ้าพรหมทัตต์ซึ่งกำลังทรงสำราญอยู่กับพระมเหสี และสนมนางในยังพระแท่นที่ ถึงกับพระองค์ต้องเอียงพระศอให้พระโสตได้ระยะกับ

กระแสเสียงเพลงที่ล่องลอยมาตามสายลม พร้อมกับทรงดำริว่า เสียงใครขับเพราะนักทั้งพิณและเพลง และกำหนดพระทัยไว้ว่า จะต้องพบนักร้องผู้นี้ให้จงได้

รุ่งขึ้น ทรงรับสั่งถามราชเสวกคนสนิทว่า "เมื่อคืนนี้แกได้ยินเสียงดนตรีที่คลอไปกับเสียงเพลงขับของใครคนหนึ่ง ที่ล่องลอยมาตามสายลมด้านทิวแถวหลังตำหนักน้อยโน้นหรือเปล่า?"

"ได้ยินพระเจ้าข้า" ราชเสวกทูล

"ของเขาไพเราะพอใช้นะ" ทรงรับสั่งติดไปว่า "แกรู้จักไหมว่าคนที่ร้องนั้นคือใคร?"

"ศิษย์นายหัตถาจารย์ พระเจ้าข้า" ราชเสวกทูลความ "เขามาเรียนวิชาคล้องช้างกับนายหัตถาจารย์ และได้พำนักอาศัยอยู่ที่โรงช้างข้างต้นนั้นพระเจ้าข้า"

"ฉันอยากจะรู้จักเขา" ทรงรับสั่ง "แกไปบอกนายหัตถาจารย์ให้นำนักร้องคนนั้นมาพบกับฉันที่นี่ เดี๋ยวนี้"

ครู่เดียวเท่านั้น ด้วยพระราชานุภาพ ราชเสวกก็พาทีฆาวุผู้มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสออกจากโรงช้างเข้าเฝ้า พระเจ้าพรหมทัตต์ทันที

เนื่องจากทีฆาวุเกิดในขัตติยราช พูดสั้น ๆ ก็คือเป็นเลือดกษัตริย์ทั้งเนื้อทั้งตัว ทั้งอยู่ในวัยรุ่น และประกอบด้วยรูปลักษณะของชายงาม คือมีรูปเป็นเสน่ห์อยู่ในตัว ยิ่งทีฆาวุได้รับการศึกษาดีมาจากสำนักครู และอบรมขัตติยประเพณีเป็นอันดีมาจากพระชนกพระชนนีด้วยแล้ว อย่างไรทีฆาวุกุมารจะสะดุ้งไม่กล้าเผชิญพระพักตร์พระเจ้า

พรหมทัตต์เล่า และยิ่งการเข้าเฝ้านั้นเป็นการไมตรีตามกระแสพระราชโองการ ก็ยิ่งทำให้ทีฆาวุดีพระทัย เพราะเข้าอยู่ในแนวทางของปณิธานที่ตั้งไว้ด้วย

พระเจ้าพรหมทัตต์ ทอดพระเนตรเห็นทีฆาวุแต่ไกล ก็ทรงพอพระทัยในรูปร่างของเขาทันที ครั้นได้ทอดพระเนตรเห็นท่วงทีมารยาทที่เข้าเฝ้า ก็ทำให้นึกเอ็นดูเพิ่มขึ้น เมื่อทีฆาวุกุมารนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงรับสั่งถามขึ้นว่า

"ทีฆาวุ แกร้องเพลงเป็นหรือ?"

"เป็นพะยะค่ะ" ทีฆาวุกราบทูล

"พิณล่ะ ดีดเป็นไหม?"

"เป็นพะยะค่ะ"

"ฉันอยากจะฟังเพลงและพิณของแก" ทรงรับสั่งต่อ "แกจะขับให้ฉันฟังเดี๋ยวนี้ได้ไหม?"

"ได้ พะยะค่ะ ถ้าต้องพระประสงค์" เขาทูล และเมื่อกราบทูลแล้วทีฆาวุก็หยิบพิณคู่มือของเขามาขึ้นสาย เมื่อเห็นว่าสายตึงตามความต้องการแล้ว ก็ขับเพลงสรรเสริญพระบารมีถวายด้วยเสียงอันไพเราะ พร้อมกับคลอเสียงพิณคู่ไปด้วย

เสียงพิณและเสียงเพลงของทีฆาวุกุมาร มีอำนาจประหนึ่งมนต์มหาจินดา ได้กล่อมพระทัยพระเจ้าพรหมทัตต์ พร้อมทั้งข้าทาสบริวารฝ่ายหน้าและฝ่ายใน บรรดาที่มาประชุมเฝ้าแหนพลอยฟังอยู่ ณ ที่นั้นทั้งหมดให้เคลิบเคลิ้มปลื้มอกปลื้มใจไปทั่วกัน

เมื่อสุดเสียงเพลงและเสียงพิณแล้ว ทีฆาวุก็วางพิณลงข้างกายแล้วถวายบังคม คอยสดับกระแสพระราชโองการต่อไป

"ดีมาก ทีฆาวุ ! ดีมาก เพลงของแกก็เพราะ เสียงพิณก็เสนาะกลมกลืนไปกับเสียงเพลง แกควรอยู่ในวังมากกว่า ทีฆาวุ"

"สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรด พะยะค่ะ"

"บิดามารดาของแกเล่า ? ถ้าแกจะต้องมีภาระเลี้ยงดูก็จะเป็นความลำบากสักหน่อย ทีฆาวุ"

"พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระองค์หาบิดามารดาไม่แล้ว" ทีฆาวุทูล "ถ้าฝ่าพระบาทจะกรุณาชุบเลี้ยง ก็จะขอพึ่งพระบารมีคุ้มเกล้าไปจนตลอดชีวิต"

"ถ้าอย่างนั้นก็เหมาะมาก" ทรงรับสั่ง "น่าสงสารแกจริง กำพร้าบิดามารดาตั้งแต่ยังไม่เป็นฝาเป็นฝั่ง แต่ไม่เป็นไรฉันจะเลี้ยงอยู่ในวังนี่แหละ"

ทีฆาวุถวายบังคม แสดงความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณต่อพระเจ้าพรหมทัตต์ด้วยอาการที่น่าเอ็นดู อากัปกิริยาของทีฆาวุ ได้เพิ่มความเมตตาของพระเจ้าพรหมทัตต์ขึ้นเป็นลำดับ

ทันใดนั้น พระเจ้าพรหมทัตต์ก็หันพระพักตร์มาทางขุนวัง พลางรับสั่งว่า "สีหะ ฉันฝากนักดนตรีกำพร้าคนนี้ให้อยู่ในความอนุเคราะห์ของท่านด้วย และให้มารับราชการในกองสังคีต ยังพระราชสถานทุกวัน

อนึ่ง ถ้าเห็นว่าทีฆาวุมีวิชาสามารถจะรับราชกิจอันใดในส่วนตัวฉันอีก ก็จงบรรจุเข้าประจำได้ทันที"

สีหะขุนวังถวายบังคมรับสนองพระบรมราชโองการ แล้วพาทีฆาวุออกไปจากที่เฝ้า และจัดสถานที่ให้ทีฆาวุพำนักตามกระแสพระราชโองการ และแนะนำให้เข้าใจการปฏิบัติราชการในพระราชมนเทียร ตลอดถึงพระนิสัยอันราชเสวกที่ปฏิบัติใกล้ชิด จะพึงรู้เป็นทุนด้วยความรักใคร่อีกด้วย

ทีฆาวุ รู้สึกขอบพระคุณท่านขุนวังเป็นอย่างมาก ทำความเคารพแล้วเรียนท่านว่า "ข้าพเจ้าจะพยายามรับราชการให้ต้องพระราชประสงค์ และให้เป็นไปตามระเบียบของราชสำนัก กับจะอนุวัตรตามโอวาทของท่านเสนาบดีจนสุดความสามารถ"

เนื่องจากที่ทีฆาวุมั่นอยู่ในคุณสมบัติ ของราชเสวก ๕ ประการ คือ

๑. **ปุพฺพุฏฺฐายี ตื่นก่อน** อธิบายว่า ไม่นอนนาน ไม่นอนสาย ลุกก่อนผู้บังคับบัญชา ไม่ต้องถูกผู้ใหญ่ปลุก ไม่นอนซบเซา แม้ตื่นแล้วก็รีบลุกกระวีกระวาดจับงาน ไม่งัวเงีย

๒. **ปจฺฉานิปาตี นอนทีหลัง** อธิบายว่า ไม่นอนก่อนผู้บังคับบัญชา เมื่อท่านนอนแล้ว ตนจึงนอน ทุกครั้งที่ท่านอยู่กับงานยังไม่หลับ ท่านจะไม่เห็นตนหลับ

๓. **กึการปฏิสฺสาวี คอยรับใช้** อธิบายว่า ไม่เถลไถลไปไหน หรือแม้แต่ส่งใจไปที่อื่น คอยดูคอยเงี่ยหูฟังว่า ท่านจะต้องการอะไร หรือท่านจะให้ทำอะไร ก็ปฏิบัติงานสนองตามประสงค์

๔. **มนาปจารี ทำถูกใจ** อธิบายว่า รู้จักน้ำใจท่าน แล้วอนุวัตรตามใจท่าน พยายามเกียดกันอารมณ์ที่เจริญตาเจริญใจ ให้ท่านเป็นสุข

๕. **ปิยวาที พูดเพราะ** อธิบายว่า พูดถูกหูทุกประโยค ถ้อยคำที่หลุดออกจากปาก จะต้องใคร่ครวญเลือกเฟ้นดีแล้วว่าชอบด้วยเหตุผล ควรแก่เวลา ทั้งไพเราะด้วยเสียงและสำนวน

ทีฆาวุมั่นอยู่ในคุณสมบัติ ๕ นี้ รับราชการอยู่ไม่นานก็เป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าพรหมทัตต์และขุนวังเป็นอันมาก ดังนั้น ไม่ว่าราชการตำแหน่งใด เมื่อทีฆาวุสามารถ และมีเวลาพอจะเจียดทำได้ เช่น วิชาหนังสือ วิชารบ วิชาขับรถรบ หรือรถพระที่นั่ง (รถม้า) ทีฆาวุก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชเสวก และราชสารถีเพิ่มตำแหน่งขึ้นอีก

ทีฆาวุ รัชทายาทกำพร้า ผู้เริ่มจะแลเห็นโชคในอนาคตเป็นราง ๆ ปลื้มใจในอานุภาพของวิชาที่ทรงศึกษามาดีแล้ว สามารถนำพระองค์ผ่านยามรักษาพระนครผู้มีร่างกายกำยำเข้าพระราชวังได้สะดวก ผ่านคนห้ามทุก ๆ แห่ง เข้าภายในพระราชมนเทียรได้ ที่สุดก็ได้ถือดาบยืนข้างเคียงพระที่นั่งอันมีเกียรติ อย่างที่คาดไม่ถึงว่าตนจะได้ในเวลาอันเล็กน้อย

"อา ! อานุภาพของวิชา ของความพยายาม" ทีฆาวุรำพึง ความปรารถนาของเราจะต้องสำเร็จ เมื่อครุ่นคิดต่อไป ความน้อยใจในราชบัลลังก์ของตนที่ถูกพระเจ้าพรหมทัตต์ช่วงชิงเอามาเกิดขึ้น ความแค้นใจที่ตนต้องกำพร้า โดยที่พระชนกและพระชนนีถูกปลงพระชนม์ชีพเพราะพระเจ้าพรหมทัตต์ก็รุนแรงขึ้น ความพยาบาทที่ตั้งพระทัยไว้ก็โหมหนักขึ้น ทีฆาวุ

ครางออกมาด้วยความแค้นว่า **ต้องฆ่า! ต้องฆ่า!! ฆ่าเพื่อล้างแค้น เราไม่ต้องการเกียรติยศเหล่านี้ เราจะเอาบัลลังก์อันเป็นสมบัติของพระชนกพระชนนีของเราคืนมา พระเจ้าพรหมทัตต์จะต้องเอาชีวิตของพระองค์ใช้หนี้ชีวิตของพระชนกพระชนนีในเร็ววัน**

ดี

พ่อแม่ดี	เป็นศรี	มงคลส่ง
จำเริญวงศ์	วาสนา	มหาศาล
เมื่อลูกดี	ก็เป็นศรี	แก่วงศ์วาน
ก่อรากฐาน	มั่นคง	ดำรงพันธุ์

"ธรรมสาธก"

ความพยาบาท

ความพยาบาท ย่อมมีกำลังเหนืออารมณ์ทั้งหลาย ดังนั้นเมื่อทีฆาวุตกลงไปยังกระแสธารน้ำเดือดที่ไหลเชี่ยวเช่นนั้น ไฉนจะรั้งตัวอยู่ไม่ลอยไปตาม ทุกครั้งที่ไปยืนใกล้ราชบัลลังก์ ทีฆาวุครุ่นคิดว่าแม้บัลลังก์เราก็ควรจะได้ เมื่อทีฆาวุวางอารมณ์เช่นนั้นไม่ได้ ความพยายามที่จะทำตามใจก็แรงขึ้นเป็นลำดับในอันที่จะให้ได้สมประสงค์

ต่อมาไม่นาน โชคก็เข้าข้างทีฆาวุ คือวันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตต์ว่างราชกิจ จึงรับสั่งกับทีฆาวุว่า

"ฉันอยากจะไปเที่ยวป่าล่าสัตว์เนื้อ หาความเพลิดเพลินสักวัน ทีฆาวุเตรียมรถเถอะ แล้วจัดทหารแม่นธนูและชำนาญทาง พร้อมกับเชี่ยวชาญในเชิงผีเท้าสัก ๕๐ ไปด้วยนะ" รับสั่งแล้วก็เสด็จขึ้นพระที่นั่งในเตรียมพระองค์

เพียงครู่เดียว ทหารแม่นธนูที่ถูกคัดเลือกว่ามีฝีเท้าเป็นเยี่ยมก็มารออยู่หน้าสนามใน พระเจ้าพรหมทัตต์เสด็จขึ้นรถพระที่นั่ง ทีฆาวุสารถีคนโปรดก็ชักบังเหียน ม้าตัวรู้ทั้งเลิศในเชิงฝีเท้า ก็สบัดย่างจากพระราชนิเวศน์เข้าสู่ไพรตามพระราชประสงค์ ครั้นถึงกลางไพรแล้ว ทหารที่ตามเสด็จก็ถูกให้แยกย้ายออกเป็นหน่วยย่อย เที่ยวค้นคว้าหาเนื้อต้อนมาให้รับลูกธนูของพระเจ้าพรหมทัตต์ ซึ่งกำลังใคร่ประลองฝีพระหัตถ์ ขณะนั้นมีละมั่งผ่านมาแต่ยังไกล ไม่เหมาะที่จะน้าวธนูยิงได้ พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงรับสั่งว่า "เร็ว! ทีฆาวุ ขับละมั่งตัวโน้น เห็นไหม ?"

ทีฆาวุคอยโอกาสเช่นนั้นมานานแล้ว นับตั้งแต่ได้รับกระแสพระราชโองการ ให้กองทหารประพาสไพร ดังนั้นมิทันให้พระเจ้าพรหมทัตต์ต้องตรัสเป็นครั้งที่สอง ทีฆาวุกระตุกบังเหียน ให้สัญญาณเร็วแก่ม้าแสนรู้ของพระองค์ทันใดนั้น ม้าก็ห้อเหยียดติดตามละมั่งตะบึงไป สุดแต่กำลังม้าจะให้ความเร็วเท่าใด ทีฆาวุก็เร่งเท่านั้น ประเดี๋ยวเดียว ก็ทิ้งทหารคนสนิทหน่วยหน้ารักษาพระองค์ไกลเกินกว่าจะรู้ว่า รถพระที่นั่งไปทางไหน ?

แม้ละมั่งจะหลีกหลบเข้าดงทึบแล้ว ทีฆาวุก็ยังพยายามขับรถผ่าเข้าดงไปอีก สุดแต่ว่าทหารรักษาพระองค์จะติดตามมาไม่ทันในที่สุด ทีฆาวุก็พยายามขับรถไปในที่นั้นจนสุดกำลังของม้า เนื่องจากทางในป่าไม่เสมอรถจึงวิ่งไม่เรียบ เป็นความลำบากพระกายแก่พระเจ้าพรหมทัตต์มาก เพราะรถซวนไปเซมาด้วยทางเอียง ซ้ำยังต้องกระดอนจากพระที่แทบจะพลัดตกก็หลายครั้ง เพราะล้อตกหลุมบ้าง สะดุดรากไม้ในไพรบ้าง ทำให้พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงบอบช้ำพระกายเหน็ดเหนื่อยจึงรับสั่งว่า "ทีฆาวุ" หยุดพักกันที่เถอะฉันเพลียจะแย่อยู่แล้ว" ครั้นเมื่อหยุดใต้ต้นไม้ที่แน่นหนาด้วยกิ่งใบพอบังแสงอาทิตย์ได้แล้ว ท้าวเธอก็เสด็จลงจากรถพระที่นั่ง พลางรับสั่งว่า "แหม ! ม้าตัวนี้ฝีเท้ามันดีพอใช้และเธอก็ใช้ได้ดีมาก แต่ทางในป่าสะเทือนเหลือเกินนะทีฆาวุ ฉันอยากจะเอนระงับกายเสียสักหน่อย เอาที่ร่มไม้นี่แหละเย็นดี"

ทีฆาวุรีบลาดพระภูษาเป็นบรรจถรณ์ ถวายพระเจ้าพรหมทัตต์ เพื่อรองพระองค์เอนระงับพระกายแล้วตนเองนั่งขัดสมาธิถวายตักต่างพระเขนยทันที พระเจ้าพรหมทัตต์เอนองค์ลงกับพระภูษาที่ทีฆาวุลาดไว้ แล้วก็ทรงวางพระเศียรลงที่ตักทีฆาวุอย่างพอพระทัย หาทราบไม่ว่า พระองค์กำลัง

วางพระเศียรลงที่คมดาบแห่งมัจจุราช ผู้ติดตามล้างพระองค์ด้วยความอาฆาต เป็นเวลานานแล้ว อา ! **มนุษย์ผู้ไม่รู้ความตายที่จะมาถึง ไฉนจะไม่สบายใจ ในเมื่อได้รับความสบายเช่นนี้** หลับพระเนตรบรรทมเพื่อระงับความเหน็ดเหนื่อย ครู่เดียวก็ทรงหลับสนิท

นับแต่เวลาแรก ที่พระเจ้าพรหมทัตต์วางพระเศียรลงบนตัก และหลับพระเนตรพักพระกาย ทีฆาวุรำพึงในพระทัยว่า **เอาละ คราวนี้เป็นเวลาของท่านแล้วพระเจ้าพรหมทัตต์ เป็นเวลาที่ท่านจะต้องรับผลกรรมอันร้ายแรง ที่ท่านทำไว้แก่เรามากหลายถึงกาละของท่านบ้างแล้ว** บัดนี้ และเป็นโอกาสอันดีของเราเหลือเกิน ที่เราคอยประสบโอกาสเช่นนี้อยู่ โอกาสเช่นนี้แต่กาลไหน ๆ มาก็ไม่เคยมี และแม้ในกาลต่อไปก็คงจะหาไม่ได้เป็นแน่ด้วย เป็นโอกาสที่จะให้เราล้างความแค้นที่คั่งค้างอยู่ในหัวใจของเราแรมปี และเป็นโอกาสที่เราจะสนองความเจ็บแค้นแทนพระชนกพระชนนีด้วย

ทีฆาวุจ้องพระเนตรจับพระพักตร์พระเจ้าพรหมทัตต์ไม่วาง พิษความแค้นก็ท่วมท้นขึ้นเป็นลำดับแล้วก็รำพึงต่อไปด้วยความขึ้งเคียด ตามวิสัยของความแค้นที่ผูกใจเจ็บมาแต่แรกว่า "**ตายเสียเถอะ ! พระเจ้าพรหมทัตต์ เราจะช่วยส่งวิญญาณท่าน ให้ไปสู่สำนักพระยามัจจุราชโดยเร็ว**" รำพึงพลางพระหัตถ์ก็จับด้ามพระแสง ซึ่งวางอยู่ข้างพระกายค่อย ๆ ดึงออกจากฝัก ด้วยความมั่นพระทัยว่า จะตัดก้านพระศอพระเจ้าพรหมทัตต์ให้สมแค้นรำพึงรำพันต่อไป "**พระเจ้าพรหมทัตต์ ! ท่าน**

ได้ปล้นราชบัลลังก์ของเราสิ้นเชิง จับพระชนกชนนีของเรา ซ้ำท่านยังได้ประหารพระชนม์ชีพของท่านทั้งสองเสีย โธ่ ! พรหมทัตต์ ท่านร้ายกาจมาก พระชนกพระชนนีของเราต้องตายเพราะน้ำมือของท่าน เราเกือบจะไม่ทันได้เห็นพระพักตร์ของท่านทั้งสองในครั้งสุดท้าย บังเอิญวาสนาของเราให้พบท่าน จนได้รับพระโอวาทของทูลกระหม่อมเป็นอนุสรณ์

คนดี

อันคนดี มิใช่ดี ด้วยที่ทรัพย์
มิใช่นับ โคตรเง่า เผ่าพงศา
คนดีนี้ ดีด้วยการ งานนานา
อีกวิชา ศีลธรรม นำให้ดี

"ธรรมสาธก"

โอวาททูลกระหม่อม

เมื่อรำพึงมาตรงนี้ทีฆาวุก็รู้สึกว่าทูลกระหม่อมได้ทรงพระกรุณาประทานโอวาทแก่เราว่า

"ทีฆาวุ อย่าเห็นยาว ดีกว่าสั้น
ทีฆาวุ อย่าเห็นสั้น ดีกว่ายาว
และเวร ย่อมไม่ระงับ ด้วยการผูกเวร
แต่เวร จะระงับได้ ด้วยการไม่ผูกเวร

ด้วยอานุภาพพระโอวาทของพระเจ้าทีฆีติ ซึ่งประทานแก่ทีฆาวุกุมารคราวใกล้จะถูกประหาร แต่ครั้งโน้น ได้รั้งหัวใจทีฆาวุกุมารซึ่งร้อนแรงด้วยความแค้น พระแสงถูกชักออกมาเกือบจะพ้นฝักอยู่แล้ว ก็หยุดชะงักด้วยความเคารพอันแรงกล้า ในพระชนกผู้บังเกิดเกล้า ทีฆาวุสงบพระทัยลงทันทีและในทันใดนั้น ก็ทอดสายพระเนตรเหม่อมองไปในเบื้องหน้าเหมือนจะมองเห็นพระพักตร์พระเจ้าทีฆีติ ขณะที่ตรัสสอนปรากฏอยู่เฉพาะหน้าว่า **"ทีฆาวุ อย่าเห็นยาวดีกว่าสั้น ฯ"** ทรงหยุดการรำพึงลงเพียงเท่านั้นอย่างสนิทประหนึ่งว่าถูกสะกดให้หยุดนิ่งด้วยมนตรา

และด้วยอานุภาพพระโอวาทของพระเจ้าทีฆีตินั้น ทำให้ทีฆาวุลดกำลังความแค้นลง ลดกำลังความเข้มแข็งในการเด็ดพระชนม์ชีพพระเจ้าพรหมทัตต์ลง และพร้อมกันนั้นพระหัตถ์ก็ดันพระแสงคืนเข้าฝักให้สนิทดังเดิม

ตามปกติวิสัยของสามัญชนอย่างทีฆาวุกุมาร ผู้ต้องประสบศัตรูผลาญอย่างย่อยยับ และศัตรูผู้นั้นก็ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า ทั้งตนมีกำลังและโอกาสพอที่จะตอบแทนได้ด้วย อย่างไรจะไม่คิดไม่แค้น อย่างไรจะไม่มุ่งตอบแทน แม้ทีฆาวุจะข่มใจลงได้ ด้วยความเคารพในพระโอวาทของพระชนกนาถ แต่ไม่ช้าเมื่อพระพักตร์พระเจ้าพรหมทัตต์ ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าเพียงนั้น พระเศียรก็พาดอยู่บนตักของทีฆาวุท่านองนั้น ไฉนทีฆาวุจะอดไม่ให้คิดได้เหมือนไฟใกล้เชื้อ ก็ต้องลุกโพลงขึ้นในบัดดล โดยไม่ต้องสงสัย ดังนั้นแม้ทีฆาวุจะข่มพระทัยให้สงบลงได้ ก็ได้เพียงครู่เดียวเท่านั้นไม่ช้าความพยาบาท ก็ก่อความโกรธให้คุรุนแรงขึ้นอยู่ในลักษณะร้ายเช่นเดิมอีก แต่ด้วยอานุภาพพระโอวาทของพระเจ้าทีฆีติ และความเคารพในพระชนก พร้อมกับความข่มใจอันเป็นคุณสมบัติประจำพระองค์ ทีฆาวุก็ทรงเก็บ พระแสงเข้าฝักได้เป็นครั้งที่สอง

ความเกิดดับ ย่อมเป็นปกติของอารมณ์ ที่เกิดกับจิตทั่วไป ดังนั้น แม้เจ้าชายทีฆาวุจะทรงข่มพระทัย ให้สงบลงได้ด้วยอานุภาพแห่งพระโอวาทของพระชนก และความเคารพในพระชนก ในฐานะที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งบูรพาจารย์ แต่วิสัยของหนุ่มเยาว์วัยเช่นทีฆาวุกุมาร ก็ย่อมเลือดร้อนเท่าที่ระงับได้ดังนั้นก็ดูจะหาได้ยากอยู่ ฉะนั้นพออารมณ์แห่งความใคร่ในความเป็นใหญ่ต้องสูญเสียผ่านเข้ามาเตือนอีก พระทัยก็ฮึดฮัดขึ้นมาตามกำลังแห่งความพยาบาทที่นึกน้อยพระทัยในความอาภัพของโชคชะตา ทำให้ทรงเขม้นมองพระพักตร์พระเจ้าพรหมทัตต์อย่างทมึงทึงอีก พระกายสั่นรัวด้วยความโกรธ แล้วพระแสงก็ถูกชักออกมาจากฝักเป็นครั้งที่สาม

ช่างเป็นความจริงเหลือเกิน ที่กล่าวกันว่า "**งานทุกอย่างเป็นแล้วไม่ยาก ถึงความจริงสิ่งนั้นจะยาก แต่ก็ยากสำหรับผู้ไม่เป็นหรือไม่เคยทำ สำหรับผู้เคยทำ และเป็นดีแล้วก็หายากไม่** ดังจะเห็นได้จากการข่มใจของที่ฆาวุกุมารโดยที่พระองค์หาโอกาสจะปลงพระชนม์ชีพของพระเจ้าพรหมทัตต์ ด้วยความอาฆาตเป็นเวลาช้านาน แล้วที่สุดก็สมประสงค์? แต่แล้วก็ทรงข่มพระทัยไว้เสียได้ครั้งแรก ซึ่งยากแก่การระงับอย่างยิ่ง ถึงความอาฆาตจะคุขึ้นให้คุมแค้นอีก ก็หาแรงเหมือนครั้งแรกไม่ ด้วยมีเวลารุนแรงน้อย ที่สุดก็จำนนต่อการข่มของเจ้าชายอีก และเมื่อครั้งที่ ๑ ที่ ๒ ทรงข่มได้แล้ว ครั้งที่ ๓ ก็ทรงข่มได้อีก เพราะเคยข่มมาแล้ว จึงไม่เป็นการยาก เป็นอันว่าพระแสงที่ชักออกมาแล้ว ก็ถูกเก็บเข้าฝักได้อีกเช่นเคย

เตือนตน

❊

จงเตือนตน ของตน ให้พ้นผิด
ตนเตือนจิต ตนได้ ใครจะเหมือน
ตนเตือนตน เตือนไม่ได้ ใครจะเตือน
คนแชเชือน ใครจะช่วย ให้ป่วยการ

"ของเก่า"

ความฝันที่เป็นจริง

ตลอดเวลาที่พระเจ้าพรหมทัตต์ ทรงบรรทมหลับสนิท โดยวางพระเศียรอยู่บนพระเพลาเจ้าชายทีฆาวุกุมาร ผู้เป็นศัตรูของพระ-องค์ และกำลังจะเด็ดพระชนม์ชีพของพระองค์อยู่นั้นเสมือนหนึ่งว่าพระองค์ทรงบรรทมในปากเสือร้าย โดยมิได้รู้สึกพระองค์แม้แต่น้อย จนเจ้าชายทีฆาวุกุมาร เก็บดาบเป็นครั้งที่ ๓ ดูเถอะ? ชีวิตของคนเรา จะเข้าตาดีตาร้ายไม่มีอะไรบอกให้รู้เลย อย่างนี้ถ้าตายก็ตายอย่างไม่รู้เรื่อง เข้าหลักว่านอนหลับไม่รู้ นอนคู้ไม่เห็น อนิจจา? แต่ก็เป็นบุญของพระเจ้าพรหมทัตต์ และของทีฆาวุกุมารด้วย ไม่เช่นนั้น เรื่องทีฆาวุกุมารก็คงเป็นรูปอื่นไม่ใช่รูปนี้

ความจริง ถ้าจะว่าเป็นบุญวาสนาของเจ้าชายทีฆาวุติดตามมาสนอง ก็น่าฟัง จะว่าเป็นด้วยความดีที่ทีฆาวุกุมารมากด้วยความเคารพรักในพระชนก ก็น่าคิด หรือจะว่าด้วยอำนาจกำลังความข่มใจของเจ้าชายทีฆาวุ ที่ผจญต่อความอาฆาต และสามารถเอาชนะได้ก็ชอบ ที่สุดกำลังของความอาฆาตรุนแรงก็บันดาลให้พระเจ้าพรหมทัตต์ ทรงพระสุบินร้าย ขณะที่ทีฆาวุกุมารเริ่มชักพระแสงในวาระที่ ๓ ได้

พระสุบินนั้นบอกให้พระองค์ทราบชัดว่า ทีฆาวุกุมารผู้เป็นมหาดเล็กคนสนิท ที่พระองค์บรรทมหลับอยู่บนตักนี่แหละ คือโอรสของพระเจ้าทีฆีติโกศล ปลอมตัวเข้ามารับใช้ลวงให้พระองค์มาหลับอยู่ในป่า กำลังจะ

ตัดพระกายของพระองค์ให้ขาดเป็นสองท่อน ด้วยพระแสงอันคมกล้า ซึ่งกำลังเงื้อดเงื้ออยู่ในขณะนี้

ใคร ๆ คงจะไม่ปฏิเสธว่า ร่างกายของคนที่กำลังโกรธ และอาฆาตมุ่งจะประทุษร้าย พระเจ้าแผ่นดินของตนอย่างทีฆาวุกุมารเช่นนั้น จะไม่สั่น ไม่สะท้าน จะไม่แข็งตึงด้วยเส้นเอ็น ก็ผิดวิสัยไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ในพระเจ้าพรหมทัตต์ ถ้าไม่ทรงบอบช้ำเมื่อยล้าจริง ๆ แล้ว จะทรงหลับสนิทได้ และยิ่งถูกพระกุมารเพ่งดูพระพักตร์ด้วยพระเนตรทั้งสอง ที่ลุกโพลง ด้วยความอาฆาตอย่างสุดขีด ก็ยิ่งเป็นลางร้ายให้พระองค์เห็นในยามหลับ ถึงกับให้พระองค์สะดุ้งพระทัย และพระกายจนสุดพระองค์ พอลืมพระเนตรก็ทรงเห็นพระพักตร์ทีฆาวุกุมารซึ่งอยู่ในลักษณะมิใช่มิตร พร้อมกับทรงเห็นพระหัตถ์ทีฆาวุกุมารกุมพระแสงดาบซึ่งเพิ่งสอดเข้าฝักในทันใดนั้น ก็ตกพระทัยสุดกำลัง มิทันจะบิดพระกายให้ได้แรงในยามตื่นจากหลับ ก็ทรงรวบรวมกำลังผุดลุก และโลดขึ้นให้ห่างไปจากทีฆาวุกุมารทันที พร้อมกับทรงจ้องพระเนตรดูอากัปกิริยาของทีฆาวุกุมารค้นหาความจริงจากความฝันในพระกุมารสืบไป

เมื่อพระจริยาของพระเจ้าอยู่หัวแปลกตาเช่นนั้น ทีฆาวุก็ประหลาดพระทัย รีบลุกขึ้นทูลถามติดไปว่า "เพราะเหตุใดพระเจ้าข้า พระองค์จึงทรงผลุนผลันลุกโลดขึ้นเช่นนั้น ประหนึ่งว่าพระองค์จะทรงหวาด หรือระแวงภัยอันใดหรือ ?"

"ฉันหวาดเธอ ทีฆาวุ! ฉันระแวงเธอ ทีฆาวุ! สะดุ้งไปว่าเป็นศัตรูร้ายต่อฉัน" เสียงพรหมทัตต์รับสั่งยังสั่นอยู่ด้วยความกลัว

"สิ่งใดที่ทำให้พระองค์หวาดและระแวงไปเช่นนั้นเล่าพระเจ้าข้า"

"ฝัน! ทีฆาวุ! ฉันฝันไป ฝันว่าเธอนี่แหละคือโอรสของพระเจ้าทีฆีติ ปลอมตัวเข้ามาเป็นมหาดเล็ก และตามฉันมามุ่งจะฆ่าเพื่อแก้แค้น และเพื่อชิงราชสมบัติ และฝันว่าเธอกำลังเงื้อพระแสงจะสังหารฉันด้วย"

สังเกตดูพระอาการ และพระสุรเสียงที่รับสั่งประกอบแสดงให้เห็นน้ำพระทัยว่า **เป็นความจริง ของความฝัน**

"เทพเจ้าสังหรณ์ให้พระเจ้าอยู่หัวทรงทราบเสียแล้ว" ทีฆาวุรำพึงในใจ เราปิดไว้ไม่อยู่เสียแล้ว และยังไม่สาย ถ้าจะเปิดไหน ๆ ก็ทรงระแวงเราเป็นศัตรูเสียแล้ว เหตุการณ์ได้ล่วงเข้ามาถึงขั้นนี้แล้ว ขอให้เราได้เปิดความจริงให้ประจักษ์โดยเฉพาะพระพักตร์เสียแต่ขณะนี้เถิด เมื่อตัดสินพระทัยแล้ว ก็ไม่ปล่อยเวลาให้พระเจ้าพรหมทัตต์ขยับเขยื้อนพระกายหนีแม้แต่ก้าวเดียว เพราะทรงมีกำลังความเชี่ยวชาญในเชิงอาวุธเหนือพระเจ้าพรหมทัตต์อยู่แล้ว เพียงพริบตาเดียว ก็กระโดดเข้าประชิดองค์พระเจ้าพรหมทัตต์ พระหัตถ์ซ้ายจิกพระเศียร พระหัตถ์ขวาจับพระแสงเงื้อขึ้นสุดพระพาหา พลางรับสั่งด้วยเสียงอันดังว่า

"พระเจ้าพรหมทัตต์ เป็นความจริงอย่างที่พระองค์ฝัน หม่อมฉันนี่แหละคือ ทีฆาวุโอรสองค์เดียวของพระเจ้าทีฆีติโกศล และเป็นความจริงดังที่พระองค์ระแวงด้วย หม่อมฉันตั้งใจจะล้างพระชนม์ชีพของพระองค์เสีย เพื่อแก้แค้นที่พระองค์ปลงพระชนม์ชีพพระชนกพระชนนีของหม่อมฉัน และเพื่อชิงราชสมบัติ

ของหม่อมฉันคืน พระองค์ได้ทรงร้ายกาจต่อหม่อมฉันมาก และคงไม่เกินควรมิใช่หรือ ? ถ้าหม่อมฉันจะตัดพระกายของพระองค์ออกเป็นสองท่อนในขณะนี้"

พระเจ้าพรหมทัตต์ตกพระทัยกลัวแทบพระชนม์จะออกจากพระกาย ทรงฟุบพระองค์ลงที่พระบาทของทีฆาวุกุมาร พร้อมกับทรงร้องขอชีวิตอย่างน่าสงสาร "ทีฆาวุพ่อจงให้ชีวิตแก่ฉันเถิด ทีฆาวุ พ่อจงไว้ชีวิตแก่ฉันเถิด"

ทีฆาวุทูลว่า "อย่างไรหม่อมฉันอาจจะถวายชีวิตแด่เจ้าชีวิต พระองค์ผู้เป็นเจ้าแห่งชีวิตนั้นสิ ชอบที่จะทรงประทานชีวิตแก่หม่อมฉันด้วยพระเมตตา"

"พ่อทีฆาวุ ถ้าเป็นความประสงค์ของเธอ" ทรงรับสั่ง ฉันยินดีให้ชีวิตแก่เธอ และเธอจงให้ชีวิตแก่ฉันด้วย"

เมื่อทีฆาวุ พอพระทัยในพระกระแสรับสั่งของพระเจ้าพรหมทัตต์ พร้อมด้วยอากัปกิริยาที่ทรงแสดงประกอบเช่นนั้น ก็ลดพระหัตถ์วางพระแสงลงบนพื้น ย่อพระกายลงถวายบังคม ขอพระราชทานอภัยโทษที่ได้ทรงล่วงเกิน

ครั้นพระเจ้าพรหมทัตต์ และทีฆาวุกุมารเข้าพระทัยกันดีแล้ว ก็ถวายชีวิตกันและกัน และเพื่อสมานไมตรีระหว่างกันให้แน่นแฟ้น พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงยื่นพระหัตถ์ให้ทีฆาวุสัมผัส ด้วยความรักใคร่หนักแน่นและยิ่งกว่านั้น ทั้งสองพระองค์ยังทรงให้สัญญาในอันที่จะไม่รุกรานกันสืบไปอีกด้วย เป็นอันว่ากษัตริย์ทั้งสองพระองค์ซึ่งเป็นศัตรูกันในกาลก่อน ได้กลับเป็นมิตรที่สนิทสนมยิ่งขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะเหตุไม่ทรงเห็นสั้นดีกว่ายาว เป็นปฐม

ก่อนที่กองทหารม้าแม่นธนู พร้อมทั้งนายทหารและพลห้าสิบนายจะติดตามมาถึงที่ประทับ ทีฆาวุกุมารก็ทรงถือโอกาสเล่าชีวประวัติของพระชนกและชนนี จำเดิมแต่เสียพระนครตลอดจนเสียพระชนม์ชีพ พร้อมด้วยชีวประวัติของพระองค์ ที่ต้องทรงผ่าอันตรายและความยากลำบากตลอดมาถวายพระเจ้าพรหมทัตต์เป็นการฆ่าเวลาที่รอกองทหารติดตาม

ชีวประวัติที่ทีฆาวุกุมารเล่าถวายทั้งสองตอนนี้ ได้เรียกร้องเอาความเห็นอกเห็นใจ และความสงสารจากพระเจ้าพรหมทัตต์ ซึ่งทรงนั่งนิ่งสดับอยู่ด้วยความสนพระทัยถึงกับหลั่งน้ำพระเนตรด้วยความสงสาร พร้อมกับระลึกถึงความเห็นแก่พระองค์ ซึ่งได้ทำรุนแรงแก่พระราชวงศ์ทีฆีติในภายหลัง จนพระทัยอ่อนและทรงนึกเอ็นดูทีฆาวุกุมารทายาทโทนในราชวงศ์นี้กับทรงรักใคร่ในคุณสมบัติของทีฆาวุกุมารอีกหลายประการ พลางเอื้อมพระหัตถ์โอบพระอังสาเจ้าชายทีฆาวุ รั้งให้เข้ามาชิดพระองค์ และรับสั่งเบาๆ ว่า "ทีฆาวุ ! อาคิดว่าตราบใดที่อายังไม่ได้สถาปนาเกียรติของหลานและของเจ้าพี่ทีฆีติให้สมกับเกียรติของกษัตริย์ขัตติยราชอันควรจะได้แล้ว ตราบนั้นอาก็คงไม่สามารถจะล้างบาปข้อนี้ได้ และก็คงจะนอนไม่หลับตลอดชีวิต"

"เอาเถอะ หลานทีฆาวุ ไว้เป็นธุระของอาเอง" ทรงรับสั่งด้วยความเอ็นดูอย่างสนิทสนม "อาจะให้สถาปนาหลานขึ้นเถลิงราชสมบัติในโกศลรัฐเสียในเดือนหน้านี้แหละ ด้วยโกศลรัฐเป็นนครที่ว่างกษัตริย์อยู่ เพียงแต่อาให้อำมาตย์ผู้ใหญ่อยู่รักษาเท่านั้น ต่อนั้นอากับหลานจึงค่อยหารือกันจัดสร้างอนุสาวรีย์สำหรับพระเจ้าทีฆีติให้สง่างาม เป็นเกียรติสำหรับราชวงศ์สืบไป

ที่ฆาวุกุมาร ประนมหัตถ์ถวายอภิวาทลงที่ยุคลบาทพระเจ้าพรหม-ทัตต์ด้วยความเคารพ สำนึกในพระคุณที่ทรงพระกรุณา พลางทูลว่า "จะเป็นพระคุณหาที่สุดมิได้ ถ้าจะทรงพระกรุณาแผ่ไปถึงพระชนนี ของข้า-พระองค์เพิ่มขึ้นอีกพระองค์หนึ่งด้วย"

พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงเอื้อมพระหัตถ์ตบหลังเจ้าชายเบา ๆ พร้อมกับรับสั่งว่า "ก็ด้วยกันนั่นแหละ อาจะแยกท่านออกเสียอย่างไร ดูหลานเป็นห่วงท่านมาก เสด็จแม่เห็นจะทรงรักใคร่อาลัยหลานมากนะ"

"ก็พอ ๆ กับพระชนกนั่นแหละพระเจ้าข้า" เจ้าชายทูล "เพราะข้า-พระองค์เติบโตอยู่ในอ้อมพระหัตถ์ของทูลกระหม่อมทั้งสองพระองค์เท่านั้นแท้ ๆ ด้วยกำลังอยู่ในสมัยตกยาก เคารพรักจึงหนักในพระคุณทั้งสองอยู่มิรู้วาย"

"ดีมาก" พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงรับสั่ง พลางลูบหลังเจ้าชายทีฆาวุ **"ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี และเป็นมงคลสำหรับคนที่รู้จักคุณคนทั่วไป"**

ในทันใดนั้น เสียงฝีเท้าของทหารแม่นธนูทั้ง ๕๐ ซึ่งออกเดินทางติดตามก็ใกล้เข้ามา พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงรับสั่งกะทีฆาวุว่า "ดูเหมือนเสียงทหารม้าของเราใช่ไหม ?"

"ใช่พระเจ้าข้า"

"ถ้าอย่างนั้น หลานต้องแสดงละครเป็นตัวสารถีไปพลางก่อนนะ" ทรงรับสั่ง

เจ้าชายทีฆาวุทรงยิ้มละไม พอพระทัยในกระแสรับสั่ง พลางถวายบังคม แล้วทูลว่า "ข้าพระองค์จะแสดงถวายให้ดีที่สุดในฉากนี้"

"อาเชื่อเหลือเกินทีฆาวุ" พร้อมกับทรงพระสรวล

พร้อมกับเสียงฝีเท้าม้าสิ้นสุดลง ในที่ใกล้ร่มไม้ซึ่งพระเจ้าพรหมทัตต์ประทับอยู่ ร่างของสราวุธผู้บังคับกองทหารม้าแม่นธนู ก็ปรากฏในท่าโค้งถวายคารวะพระเจ้าพรหมทัตต์อย่างเกรงขามราชภัย แล้วทูลว่า "เทวะอาชญาไม่พ้นเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าได้พาหน่วยทหารม้าที่ติดตามเสด็จมารับฝ่าพระบาทพร้อมแล้ว" แม้เหงื่อกาฬแห่งความเหน็ดเหนื่อยจะโซมหน้าโซมตัวอยู่อย่างชุ่มโชก เขาก็หารู้สึกตัวไม่ เพราะเผชิญอยู่กับพระราชภัยเฉพาะหน้า เขาตั้งใจสดับพระบัญชาของเจ้าเหนือหัว จะทรงพระราชทานอภัยโทษอยู่อย่างเดียวตลอดเวลา

พระเจ้าพาราณสี พอพระทัยในงานติดตามของทหารม้าที่พยายามค้นหาจนพบจึงรับสั่งว่า "ขอบใจสราวุธ ขอบใจทหารทุกคน ที่พยายามติดตามฉันจนพบ ฉันปลอดภัยในความอารักขาของทีฆาวุทุกประการแล้ว"

"โน่นแน่ะ! สราวุธ" พร้อมกับทรงยกพระหัตถ์ชี้ไปทางขวา "ธารน้ำตกใสสะอาดไหลรินไม่ขาดสาย พวกเจ้าเหนื่อยมา จงพากันไปดื่มน้ำดับกระหายเสียก่อนเถอะไป๊ ถึงม้าเพื่อนยากของเจ้า ก็เชื่อว่ามันคงต้องการน้ำดื่มดับความร้อนเช่นกัน"

กระแสรับสั่งได้ยินทั่วกันหมด ทุกคนพากันชื่นอกชื่นใจในโชคดีของตัว ที่ได้รับพระมหากรุณาถึงสองขั้นประการหนึ่ง ไม่ต้องรับโทษเพราะติดตามรักษาพระองค์ไม่ทัน ประการที่สอง ยังทรงขอบใจเห็นความพยายาม

ติดตามของตนๆ ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยมาแทบจะดับจิต ซ้ำยังทรงกรุณาตรัสบอกธารน้ำให้ไปดื่มดับกระหาย พากันทราบซึ้งในพระมหากรุณาของเจ้าเหนือหัวของตนเป็นกำลัง

มิทันที่สราวุธจะห่างออกมา พระเจ้าพรหมทัตต์เฉลียวถึงเวลาได้ จึงรับสั่งด้วยความปรานีว่า "สราวุธอย่าเพลินพล่าเวลาให้มากนักนะ เหลือไว้ให้แก่ระยะทางยาวกลับของเราด้วย" แล้วทรงหันพระพักตร์มาทางที่ฆาวุ พร้อมกับรับสั่งว่า "ดูเหมือนระยะทางกลับของเราต้องใช้เวลามากมิใช่หรือ ?"

ที่ฆาวุกราบทูลว่า "ถ้ากลับเวลานี้ ก็จะถึงพระราชวังราวพระอาทิตย์ตก เพราะทางไกลมาก"

"ถ้าอย่างนั้นก็อย่าให้ช้านักซีนะ สราวุธ" ทรงรับสั่ง "รีบไปดื่มน้ำเสียเถอะ ที่ฆาวุเขาว่า ทางกลับของเรายังไกล ขอให้เราถึงวังก่อนย่ำค่ำจะดีมาก"

สราวุธหน้าบานออกมาด้วยความชื่นใจ หายเหนื่อยพาทหารม้าออกไปยังธารน้ำ ไม่ยอมให้เสียเวลาไปในเรื่องอื่น พากันดื่มน้ำลูบหน้าดับร้อนดับกระหายทั้งคนทั้งม้าแล้ว ก็พากันรีบมาเฝ้าเจ้าเหนือหัวของตน ซึ่งทรงพระกรุณาคอยอยู่

ที่ฆาวุ สารถีคนโปรดของพระเจ้าพรหมทัตต์นำม้าคู่ใจเข้าเทียมราชรถเข้าเทียบคอยที่อยู่แล้ว ดังนั้นพอทหารมาพร้อมแล้ว ก็ทูลอัญเชิญให้เสด็จขึ้นประทับรถพระที่นั่ง ขับรถบ่ายหน้ามุ่งไปยังพระนครทันที อาศัยม้าฝีเท้าดีและประกอบด้วยความชำนาญในลู่ทาง ทั้งเชี่ยวในเชิงขับอยู่ด้วย

จึงมิทันที่แสงสว่างของพระอาทิตย์ จะถูกความมืดกลืนไปหมด ก็นำรถพระที่นั่งเข้าเทียบเชิงบันไดพระราชมนเทียร สมดังเวลาที่ทูลไว้

พระเจ้าพาราณสี ทรงนึกชมความพยายามและความสามารถ ตลอดความแกล้วกล้าของทีฆาวุตลอดทาง ดังนั้นพอพระองค์เสด็จลงจากรถพระที่นั่งแล้ว จึงรับสั่งด้วยความเอ็นดูว่า "ทีฆาวุ หลานนำรถเข้าเก็บแล้วคืนวันนี้เข้าไปนอนในพระราชมนเทียรกับอานะ"

"เป็นพระคุณหาที่สุดมิได้" ทีฆาวุทูล "ถ้าไม่เป็นการขัดพระราชประสงค์แล้ว ข้าพระองค์ใคร่จะให้ระงับพระมหากรุณาไว้ก่อน ด้วยเกรงว่าจะประสบเสียงซุบซิบ ซึ่งเกิดจากความสงสัย แล้วโจษจันให้มิฉาวให้รำคาญฝ่าพระบาท"

"ถ้าเป็นความต้องการของหลาน อาก็ไม่ขัด แต่พรุ่งนี้หลานจะต้องเข้าพบอาก่อนออกท้องพระโรง" รับสั่งแล้วก็เสด็จขึ้น

รุ่งขึ้นก่อนเสด็จออกขุนนางยังท้องพระโรง พระเจ้าพรหมทัตต์พาทีฆาวุกุมารไปพักไว้ยังห้องลับหลังพระแท่น รอเวลาจนกว่าจะรับสั่งเข้าเฝ้า เมื่อเสด็จออกขุนนางแล้วทรงรับสั่งราชการกะเสนาบดีและอำมาตย์พอสมควรแล้ว ก็รับสั่งปรารภถึงพระนครโกศลและรับสั่งเรื่อยไป ถึงประกาศจับตัวพระโอรสของพระเจ้าทีฆีติ ซึ่งเป็นประกาศเก่ามากจนไม่มีใครระลึกถึงกันและความจริงก็ควรจะจำหน่ายเป็นคนสูญเสียแล้ว ที่สุดก็ทรงรับสั่งว่า "ถ้าโอรสของพระเจ้าทีฆีติปรากฏขึ้นในขณะนี้ ท่านทั้งหลายจะทำอย่างไรกะเขา"

อำมาตย์บางท่านก็ทูลว่าต้องจับไปประหาร บางท่านก็ทูลว่าต้องจำพันธนาการตระเวนตัดมือ เท้า ปาก จมูก บางท่านที่เป็นเจ้าหน้าที่ทูลว่าจะมีตัวขึ้นไม่ได้ เพราะค้นคว้าสืบหาจนสิ้นทุกแห่งแล้ว ไม่มีโอรสของพระเจ้าที่ฆิตแน่ ถ้ามีก็หนีไปเมืองไกล หรือล้มตายเสียแล้ว

พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงฟังคำอำมาตย์ทั้งหลายแล้ว ก็ทรงพระสรวลน้อย ๆ แล้วรับสั่งเรียกทีฆาวุกุมารให้เข้ามาเฝ้า พลางตรัสกะอำมาตย์ทั้งมวลว่า "ทีฆาวุ ท่านทั้งหลายรู้จักเพียงในเครื่องแบบสารถีบ้าง นักดนตรีบ้าง คนสนิทของฉันบ้าง หรือ คนเลี้ยงช้างบ้างเท่านั้น แต่คงไม่มีใครสักคนที่รู้จักทีฆาวุในฐานะเป็นเจ้าชายเลย มิใช่หรือ ?"

พอขาดคำรับสั่ง นัยน์ตาทั้งคู่ของอำมาตย์ราชเสวกทุกคน ได้มุ่งตรงไปจับใบหน้าทีฆาวุกุมารหมด พร้อมกับรำพึงในใจว่า **เจ้าชายทีฆาวุ เจ้าชายทีฆาวุ** เป็นไปได้เจียวหรือ ? ไฉนเจ้าเหนือหัวจึงรับสั่งเช่นนั้น

"ไม่น่าจะเป็นไปได้เลยพระเจ้าข้า" อำมาตย์ผู้หนึ่งทูล "อย่างไรเจ้าชายจึงต้องไปเลี้ยงช้าง จะเป็นความประหลาดยิ่ง ถ้าเป็นได้ดังพระราชโองการ"

"ถ้าเป็นได้" พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงทวนคำ "พวกท่านนึกว่าทีฆาวุ เล่นตลกอย่างนั้นหรือ ต้องเป็นไปได้ดังฉันพูด เพราะเป็นความจริง แต่เพื่อให้ประจักษ์แก่ตาแก่หูของท่าน จะขอให้ทีฆาวุตอบคำถามยืนยันต่อไป"

"ทีฆาวุ เธอเป็นใคร ?"

"ข้าพระองค์เป็นเจ้าชาย พระเจ้าข้า"

"เป็นโอรสของใคร ?"

"เป็นโอรสองค์เดียวของพระเจ้าทีฆีติ พระเจ้าข้า"

"กษัตริย์แคว้นอะไร ?"

"แคว้นโกศล พระเจ้าข้า"

"เกิดที่ไหน ?"

"ในพระนครพาราณสีนี้ที่โรงช่างหม้อ อันเป็นที่อยู่ของพระบิดาพระมารดา คราวเมื่อเสียเมืองแก่พระองค์ และปลอมพระองค์หลบมาอยู่จนถูกสำเร็จโทษ"

"ใครเอาศพของพระเจ้าทีฆีติไปถวายพระเพลิงและเอาไปได้อย่างไรในเมื่อมีเจ้าหน้าที่รักษาอยู่ ?"

"ข้าพระองค์เองเป็นผู้เอาไปถวายพระเพลิง ด้วยความสงสารพระศพและด้วยความกตัญญูในทูลกระหม่อมทั้งสอง ข้าพระองค์มอมเหล้าเจ้าหน้าที่รักษาพระศพ ซึ่งล้วนเป็นผู้ชอบดื่ม ให้เขามึนเมาจนหลับไปแล้วจึงเปิดเอาพระศพมาถวายพระเพลิงได้สมประสงค์"

พระเจ้าพรหมทัตต์ชำเลืองพระเนตรเห็นภัทรมานเจ้าหน้าที่นครบาลลดสายตาลงไม่กล้าสบสายตามองดูทีฆาวุกุมารต่อไปก็ทรงไหวทัน จึงทรงรับสั่งว่า "ยังไง! ภัทรมาน ไฉนแกบอกฉันว่ายามหลับ ไม่รู้ว่าใครลอบเอาพระศพกษัตริย์ทั้งสองไปเผา โกหกเสียสนิด เห็นแก่การกินจนเสียงานเช่นนี้ แล้วยังมาปั้นน้ำเป็นตัวหลอกให้หลงเชื่อได้ เอาเถอะ เอาไว้พิจารณาโทษกันในภายหลัง"

พระเจ้าพรหมทัตต์ รับสั่งถามทีฆาวุกุมารต่อไปว่า "ขณะที่เจ้าพนักงาน ไปล้อมจับพระชนกและพระชนนีของพ่อทีฆาวุ อย่างไรเขาจึงไม่เห็นพ่อเล่า หรือพ่อเอาเงินยัดพนักงานให้ปล่อยตัวหนีไป เรื่องมันชอบกลอยู่" พร้อมทั้งทรงพระสรวล "น่าสงสัยจริง"

"มิได้พระเจ้าข้า บังเอิญขณะนั้น ข้าพระองค์มิได้อยู่ร่วมกับทูลกระหม่อม เป็นเหตุด้วยทูลกระหม่อมเกรงภัยจะบีฑาเช่นเดียวกัน จึงทรงแยกให้ข้าพระองค์ออกไปอยู่เสียนอกพระนคร ทั้งเพื่อให้ได้รับการศึกษาในที่นั้นด้วย"

"เออ! ไหน? เล่าให้อาฟังจนตลอดหน่อยซิ" พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงรับสั่ง

เมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ ทรงพระราชทานโอกาสเช่นนั้น ทีฆาวุกุมารก็นำเอาชีวประวัติของตน ซึ่งปิดเป็นความลับมาตั้งแต่เยาว์วัย ออกมาบรรยายในท่ามกลางขุนนาง ซึ่งประชุมฟังอยู่ทั่วกัน และในชีวประวัตินั้นไม่เพียงจะปลูกความรักและความสงสารอย่างเดียว ยังชวนให้เกิดความนิยมชมชื่นในความแกล้วกล้าสามารถอดทน ตลอดศีลธรรม คือความกตัญญูและความอ่อนน้อมแก่บรรดาขุนนางทั้งมวลในที่นั้นด้วย

พระเจ้ากรุงพาราณสีรับสั่งขณะที่ทีฆาวุกุมารเล่าจบลงว่า "ทีฆาวุ อามีความสงสัย ด้วยไม่เข้าใจในโอวาทของเสด็จพระเจ้าพี่ซึ่งรับสั่งกะหลานว่า

"อย่าเห็นยาว ดีกว่าสั้น"
"อย่าเห็นสั้น ดีกว่ายาว"
เวรย่อมไม่ระงับด้วยเวร แต่เวรย่อมระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร"

"ไหน ? หลานอธิบายความหมายของโอวาทนั้น ๆ ให้อาและขุนนางฟังหน่อยซิ"

"เทวะ ! โอวาทของทูลกระหม่อมซึ่งรับสั่งนั้นมีความหมายจำกัดดังนี้" ทีฆาวุทูล

ข้อแรก คำว่า ยาวนั้น ทรงหมายถึง เวรคือการผูกเวรด้วยความอาฆาตพยาบาทปองร้ายกันนั้นเป็นเรื่องยืดยาวไม่รู้จักจบสิ้นหลายกัปหลายกัลป มุ่งล้างผลาญกันไม่สิ้นสุด ทั้งนำมาแต่ความเดือดร้อน ผู้หวังความสงบสุขจึงไม่ควรเห็นดี ควรจะเห็นการไม่จองเวรดีกว่าด้วยเป็นเรื่องสั้น จบง่าย สบายดี ดังนั้น จึงรับสั่งเตือนข้าพระองค์มิให้จองเวรโดยรับสั่งแต่เพียงย่อ ๆ ว่า "อย่าเห็นยาว ดีกว่าสั้น"

"เทวะ ! ข้อสองนั้นมีความหมายว่า การทำลายมิตรแตกร้าวกันเป็นเรื่องสั้น ๆ ส่วนการผูกมิตรโดยไมตรีต่อกันเป็นเรื่องยาว ด้วยมิตรจะให้สุขป้องกันความเดือดร้อน ดังนั้น จึงไม่ควรพอใจในการแตกร้าวแล้วทำลายมิตรของตน ดังที่ทรงรับสั่งว่า "อย่าเห็นสั้นดีกว่ายาว"

ส่วนข้อที่สาม วรรคต้นนั้น มีความหมายว่า เรื่องของเวรนั้นลงได้ผูกไว้แล้ว เวรจะไม่ระงับดับลงไปได้เลย ต่างว่าข้าพระองค์จะผูกเวรในฝ่าพระบาท แล้วปลงพระชนม์ชีพฝ่าพระบาทในวันวาน ไฉนอำมาตย์หรือนายทหารผู้จงรักภักดี จะไม่คุมแค้นก็จะพากันจองล้างข้าพระองค์ต่อไปแล้วในที่สุดข้าพระองค์ก็จะต้องสูญสิ้นชีพตามฝ่าพระบาทไปอีก เวรคงระงับไม่ได้แน่ นี้เป็นการก่อเวรให้ยืดยาว หาใช่เป็นการระงับเวรไม่ แต่ว่า

เวรจะระงับโดยที่ข้าพระองค์ไม่ผูกเวร ไม่จองเวรโดยเห็นโทษเห็นภัยอย่างยืดยาว คนอื่นอาจเห็นขี้ขลาด ขี้แพ้อ่อนแอก็ได้ แต่การกล้า ขยันขันสู้ต่อเวร เป็นผลละหรือ ? รังแต่จะเดือดร้อน และนำให้แตกร้าวบ่นปี้ทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ทูลกระหม่อมจึงเอื้อนโอษฐ์ออกสั่งเป็นครั้งสุดท้ายว่า "เวรระงับได้ด้วยการไม่ผูกเวร"

ถ้อยแถลงของเจ้าชายทีฆาวุ ได้ปลุกใจบรรดาขุนนางทั้งมวลที่มาประชุมอยู่ ให้สดชื่นรื่นเริงในธรรมทั้ง ๓ เป็นอย่างดี นึกชมเจ้าชายกันทุกคน ดังนั้น พอกระแสเสียงของเจ้าชายสิ้นลง พระเจ้าพรหมทัตต์ผู้ทรงพอพระทัยมาแต่แรกแล้ว ก็รับสั่งชมเชยว่า "ไพเราะจริง พ่อทีฆาวุ ไพเราะนัก อาเพิ่งได้ความชัดเจน หลานบรรยายเสียแจ่มแจ้ง เหมือนเปิดภาชนะคว่ำให้พลันหงาย ทีฆาวุ หลานไม่เป็นเพียงดนตรี ขับรถและเชิงอาวุธเท่านั้น แม้ในเชิงปราชญ์หลานก็เป็น และเป็นอย่างดีด้วย เพราะทั้งรู้ดีและปฏิบัติตาม น่าสรรเสริญ" ครั้นทรงรับสั่งแล้วก็พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับมงกุฎราชกุมาร แด่เจ้าชายทีฆาวุให้ทรงขณะนั้นและโปรดให้ประทับอยู่ร่วมในพระราชนิเวศน์ด้วย

ครั้นแล้วก็ทรงปรึกษากับบรรดาเสนาบดี และอำมาตย์ทั้งหลายว่า "ทีฆาวุกุมารเป็นเจ้าชายองค์เดียวของโกศลรัฐ ผู้ซึ่งสมควรจะสืบราชสันตติวงศ์พระเจ้าทีฆีติสืบไป ฉันเห็นว่าด้วยความรู้และความสามารถประกอบกับอัธยาศัยอันงามของเธอ เธอสามารถจะปกครองโกศลรัฐให้รุ่งเรืองต่อไปได้ ท่านทั้งปวงจะเห็นประการใด"

เสนาบดีและอำมาตย์ทั้งหลาย ก็ทูลสนองสอดคล้องต้องกับพระกระแสรับสั่งทุกประการ ทั้งทูลเสริมอีกว่า **"แท้จริงราชสมบัติของโกศลรัฐทั้งมวลก็เป็นของเจ้าชายทีฆาวุอยู่แล้วโดยธรรม ถ้าพระองค์จะทรงพระกรุณาสถาปนาให้สูงศักดิ์ขึ้นขณะนี้ เจ้าชายจะทราบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ อนึ่ง กอปรด้วยเจ้าชายมั่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรมเป็นมูลอยู่แล้ว ก็มีแต่จะถวายความจงรักภักดี ในพระยุคลบาทไปตลอดกาล"**

พระเจ้าพรหมทัตต์ ทรงพอพระทัยในความเห็นของบรรดาขุนนางทั้งหลาย ดังนั้น ต่อมาก็ทรงเป็นธุระจัดงานสถาปนาเจ้าชายทีฆาวุขึ้นเป็นกษัตริย์ ปกครองโกศลรัฐ ถวายพระนามว่า **พระเจ้าทีฆาวุ** สืบราชสมบัติของพระเจ้าทีฆีติพระชนกนาถ พร้อมกับพระราชทานเจ้าหญิงเรณุกาพระราชธิดาสุดสวาทของพระองค์ให้เป็นพระมเหสีด้วย

คำสั่งของพ่อ ในหัวข้อว่า "อย่าเห็นสั้น ดีกว่ายาว ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณพิเศษ สามารถเสกสรรลูกที่เคารพพ่อ เชื่อฟังพ่อ และกตัญญูต่อพ่อให้สำเร็จวาสนาจนสูงสุดได้ ดังพระเจ้าทีฆาวุเป็นอุทาหรณ์และคำสั่งนั้นไม่เก่า ยังเหมาะแก่กุลบุตรในขณะนี้และในกาลข้างหน้าจะพึงสำเหนียก เป็นแนวทางปฏิบัติสืบไป

ขอกราบคารวะแด่ พระเดช พระคุณ ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ ท่านเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ที่ได้ช่วยเหลือให้จัดศาลา ๖๐ ปี ตั้งรดน้ำศพและบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพคุณพ่อ อำนวยการสั่งการจัดให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี พร้อมทั้งจัดหาสถานที่หน้าพระอุโบสถ บรรจุศพให้ด้วยความสะดวกทุกประการ จะเปิดสักการะศพคุณพ่อได้ทุกเวลา เพราะมอบกุญแจไว้ให้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการจัดการพิมพ์หนังสือ ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา กระผมขอกราบคารวะอย่างใจจริง.

อีกท่านหนึ่ง พระเดช พระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนดิลก รองเจ้าอาวาสวัดผุปผาราม ตั้งแต่คุณพ่อถึงแก่กรรมได้มารดน้ำศพ ฟังพระสวดพระอภิธรรมอีกหลายคืน ได้รบกวนเวลาของท่านมากที่สุด ไม่ว่าค่ำมืดดึกดื่น มีปัญหา ยังข้องใจสงสัย ท่านจะอธิบายให้จนเข้าใจ เพื่อจะน้อมนำไปปฏิบัติให้ถูกต้อง บางสิ่งบางอย่างเพื่อให้มีน้ำหนัก เพื่อความเหมาะสม ท่านจะสละเวลาของท่านไปด้วย ด้วยกำลังความคิด ด้วยการสละเวลาของท่าน หนังสือที่พิมพ์เป็นบรรณาการที่สำเร็จสมบูรณ์ ก็ด้วยกำลังน้ำใจของท่าน กระผมจะจดจำและสำนึก ในพระคุณของท่านอยู่ในดวงใจมิรู้ลืม ขอกราบคารวะ

ด้วยความเคารพอย่างสูง

เพลิน สุครีวก

คติธรรมนำสุข

ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีการสูญเสียใดๆ ที่น่าเสียใจ **เท่ากับการเสียเวลา** เสียเวลาเพียงหนึ่งวินาที ก็เท่ากับสูญเสียส่วนหนึ่งของชีวิต อายุที่เราได้นั้น คือชีวิตที่เราสูญเสียไป

ความกังวลใจ คือศัตรูของชีวิต

อดีตคือความฝัน อนาคตคือความไม่แน่นอน ปัจจุบันเท่านั้นที่เราจะแก้ไขได้ ไม่มีใครสร้างความเดือดร้อนให้แก่เราได้ นอกจากตัวเราเอง

รายนามท่านเจ้าของพวงหรีดที่นำมาตั้งหน้าศพ

คุณพัก สุครีวก

๑. พลเอก บุญชัย บำรุงพงศ์ และคุณหญิง
๒. พลตรี อุดมสุข – อร่ามศรี สุขโชติ
๓. คุณหลวงเจริญรัตนวิโรจน์
๔. ท่านขุนสวัสดิ์โกษา
๕. สมาคมนักเรียนเก่าบพิตรพิมุข ในพระบรมราชูปถัมภ์
๖. ฝ่ายการแพทย์ อ.อ.ป.
๗. หน่วยเวชศาสตร์ นิวเคลียร์ ร.พ. จุฬา ฯ
๘. การบินไทย COURSE ๑๕
๙. ห้องผ่าตัดธนาคารกรุงเทพ ร.พ. จุฬาฯ
๑๐. คุณสุดา–คุณวิชิต
๑๑. ภาควิชารังสีวิทยา ร.พ. จุฬา
๑๒. วิทยาเขตบพิตรพิมุข
๑๓. เจ้าหน้าที่ตึกธนาคารกรุงเทพ ร.พ. จุฬา ฯ
๑๔. คุณนิภา – คุณวรรณพ อภิรติกุล
๑๕. แพทย์ประจำบ้าน ภาควิชารังสีวิทยา
๑๖. คุณสมจิตร ยังศรี
๑๗. รศ. น.พ. ศิลวัต อรรถจินดา และภรรยา
๑๘. จากหลาน ๆ "ของคุณน้า"

๑๙. พยาบาลจุฬา รุ่น ๒๔๙๔
๒๐. พนักงาน วิทยาเขตบพิตรพิมุข
๒๑. ตึกโคบอลต์ ภาครังสีวิทยา
๒๒. "ชมรมผู้นิยม บพิตรพิมุข"
๒๓. คุณอรนุช – คุณสุวรรณา – คุณวีณา
๒๔. ฝ่ายเลขานุการ อ.อ.ป.
๒๕. หลาน "ตัณฑเศรษฐี"
๒๖. คุณพูน ศรีพิจารณ์
๒๗. คุณกอบแก้ว – คุณประไพ โพธิ์เงิน
๒๘. บริษัท สี่สิบสอง จำกัด

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้นำพวงหรีด มาตั้งหน้าศพคุณพ่อ พร้อมทั้งกระเช้าดอกไม้ และมาลัยอีกมากมาย ด้วยน้ำใจที่ได้รับ ด้วยปิยวาจาที่พูดปลอบประโลมใจให้คลายทุกข์โศก ที่สูญเสียบิดาบังเกิดเกล้า ด้วยความสำนึกในพระคุณของทุก ๆ ท่าน จะจดจำ จารึกอยู่ในดวงใจมิรู้ลืม

เจ้าภาพ

คาถากันความทุกข์

เมื่อได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ให้เสกคาถาว่า **เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป** เมื่อสิ่งเหล่านี้เสื่อมสิ้นไป จะได้ไม่ทุกข์ใจ

เมื่อประสบกับความเสื่อมลาภ เสื่อมยศนินทา ทุกข์ ให้เสกคาถาว่า **เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป** จะได้ไม่ทุกข์ทรมานใจ

จาก

เพลิน สุครีวก

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ประยูรวงศ์ ๕๕ ถนนเทศบาลสาย ๑ เชิงสะพานพุทธฯ ธนบุรี
กรุงเทพมหานคร นายเกษม กลิ่นเทศ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา. โทร. ๘๖๕๒๗๑๘, ๘๖๖๑๓๕๘